ВІСТІ КОМБАТАНТА

1

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1982

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1982 Торонто — Нью-Йорк ч. 1 (117)

ЗМІСТ

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Воянів Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків І УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. воянів УПА, Броди-Лав, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc, Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address:
VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada M6P 3J9

Editorial office in USA:

Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St., Jersey City, N. J. 07302 U. S. A.

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.
Редакція
застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1982 РІК:

В Канаді річна передплата 15.00 долярів.

Поодиноке число 3.25 дол.

В США і інших країнах рівновартість амер. доляра.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

Арґентіна:

Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina

Австрія:

Dr. S. Naklowycz
Dresdner Str. 124/III/19
1200 Wien XX., Austria

Printed by KIEV PRINTERS LTD. — 2466 Dundas St. West, Toronto, Ont., Canada M6P 1W9

Коментар

М. Малецький

ІДЕОЛОГІЇ НА СХИЛІ

Модерні часи, тобто роки від 1750 до Другої світової війни, знавці звикли називати "добою ідеологій". XX століття, знова в опінії тих же знавців, позначається різким зменшенням значіння та впливу тих політичних ідеологій. Зокрема прикрий досвід фашизму й соціялізму, з такими ідеологами, як Гітлер і Сталін, розчарували широкі кола фактичних і потенційних визнавців.

Проголошуючи воєнний стан у Польщі 13 грудня 1981 року, генерал В. Ярузельський — шеф комуністичної партії, прем'єр уряду й міністер оборони в одній особі — заявив польському народові, що соціялізм залишається зобов'язуючою системою в державі, навіть тоді, коли його треба буде обороняти багнетами й танками. Дивна, скромно висловлюючися, заява, бо саме ця система на протязі майже чотирьох десятиліть довела країну над берег господарського банкрутства, а його населення поставила перед перспективу громадянської війни. Вона свідчить про вірність генерала своїм московським наказодавцям та радше виявляє політичну некомпетентність цього ідеологічного фанатика.

Чи дійсно ідеології на своїй дорозі до відходу? Власне на цю тему декілька слів.

Людина ніколи не була без ідеологій. Вона завжди мала певну мережу вартостей і ідей, при помочі якої сприймала й оцінювала довкілля. Одначе ідеології, про які тут мова, інші. Вони всеобіймаючі доктрини з готовою відповіддю на всі питання буття людини і суспільства. Постали вони в останніх 200 роках, а початок їх розвитку сходиться з французькою революцією та боротьбою американського народу за свою незалежність. Рішальним поштовхом їх широкого розвитку були роки "індустріяльної революції", яка в свою чергу змінила докорінно соціяльну структуру індустріялізуючихся суспільств. Постала нова суспільна вер-

ства промислового робітництва, яка розпочала боротьбу за своє належне і справедливе місце серед цього переформовуючогося суспільства. Теоретичне обоснування боротьби цих часів створили саме ідеології. Теоретично ці самі ідеології, практично акліматизуючися серед поодиноких народів, приймали його характеристичні прикмети, тому їх форма, а навіть зміст, були в різних народів, у різних часах відмінні.

В основу теорій таких ідеологій, як соціялізм, комунізм, фашизм, організований націоналізм та багато других, лягла віра й переконання, що умовини людського життя можна вдосконалити таки тут на землі. Потрібно тільки відповідного знання, як це осягнути, та конечного зусилля. Це переконання відрізняло їх від ідеологій попереднього часу (перед 1750-их років), у яких метафізичний елемент був їх складовою частиною, проявляючися у вірі, що остаточне щастя можна осягнути тільки в іншому, позаземському житті. Тому модерні ідеології окреслюються, як секулярні чи світські. Їм усім притаманна ще революційність. Технологічний проґрес індустріяльної революції, який спричинив великі й скорі зміни в умовинах буденного життя людей і народів, через анальоґію скеровував їх на революційну дорогу з надією на таку ж скору зміну існуючого політичного ладу. У кожному суспільстві панівні верстви нерадо добровільно здають свою владу. Вони упривілейовані й фаворизовані існуючими політичними умовинами боронять цей лад завзято. Тому теорія революцій розглядає й арґументує потребу революційної дії, а за понесені жертви у тяжкій боротьбі обіцяє революціонерам принадні умовини життя у новому ладі.

Усі модерні ідеології характеризуються своєю утопійністю. Досвід минулого переконливо доказав, що нема і не може бути остаточної розв'язки питань людського існування. Але видержувати невигоди й ризико революційної боротьби завжди легше, коли визнавцям уявляється можливість вирішальної побіди. Тому мета цих ідеологій змальована, як правило, в нереальних оптимістичних кольорах. Безклясове суспільство Маркса, ліберальне переконання про справжнє функціонування вільного ринку — це приклади неоправданого й нездійснимого оптимізму. Спрощування проблем — це інша риса цих ідеологій. Для них існують тільки ми і вони, приятелі і вороги. Хто не погоджується з їх ідеологією, у їх переконанні єдино правильною, мусить бути злий, а тим самим стає ворогом. Немає і не може бути посередніх опі-

ній, усе бачиться у білих і чорних кольорах. Вони і їх спільники — це сили добра в боротьбі за краще завтра людства. Їх противники — це втілення зла, які самолюбно боронять свої вузькі інтереси, з шкодою для загального добра. Політичні реальності, в опінії цих ідеологій, окреслюються різкими альтернативами, як, наприклад, пролетарі проти капіталістів, патріоти проти опортуністів, — одним словом, запозичаючи фрази з чужого й ворожого нам словника: "хто не з нами, той проти нас".

Політологи твердять, що впадок значення і впливу ідеологій на мотивацію людського думання і дії почався уже у XIX столітті, а в сучаснім — XX столітті, — вони вже "доживають свого віку". Ідеологія — це частина політичної теорії, тобто систематичного зусилля створити нормативну політичну науку в стилі, наприклад, Аристотеля. Не треба бути експертом, щоб зауважити, що останні десятки років не внесли нічого оригінального змістом у політичну теорію. Ця дійсність і спричинює сучасне зубожіння і упадок впливу й значеня ідеологій.

Ідеології спрощують і "зводять до спільного знаменника" складні проблеми людського існування. У цій характеристичній рисі лежить їх сила і їх слабість; сила в тому, що переконання про можливість неможливого успіху скріплює охоту послідовників до боротьби, а слабість в тому, що несповнені завеликі надії ведуть до гірких розчарувань.

Життя не стоїть на місці; воно міняється; міняються його умовини. Тому й ідеології, зроджені потребами окремого часу і місця, мусять мінятися своєю формою, змістом і метою. Деякі з них, хоч революційні з природи, еволюціонували, модифікуючись до непізнання. Тут у думці не чиста теорія, але її практичне застосуваня. Практичний соціялізм на заході Европи фактично утотожнився з вимогами соціяльної політики, яку то політику почали визнавати — і навіть впроваджувати в життя — уряди, яких ніяк не можна підозрівати в соціялістичних симпатіях. На сході Европи, і взагалі у країнах "побідного соціялізму", він, на переміну з комунізмом, став для більшости синонімом радянського державного капіталізму та вигідною заслоною паранойної жадоби влади для малої, але ефективної у застосуванні терору, групи олігархів. Французько-німецьке порозуміння, яке не мало прецеденту, та справне функціонування економічної спільноти Західньої Европи притупили вістря воюючого й організованого націоналізму. Зате на сході Европи і проти своїх теоретичних

заложень він став вирішальним фактором радянської імперіялістичної експансії, а в країнах третього світу, у спілці, знова проти своїх засад, з марксизмом, — виявом заскорої деколонізації та нереального утопійного бажання у скорому часі дорівняти економічно високо розвиненим країнам західнього світу. Лібералізм також мусів погодитися з фактом, що найкращі господарські успіхи дала комбінація приватної ініціятиви й державної інґеренції. І позатим, ця доктрина в деяких країнах стала вигідною вивіскою для ліво наставлених (марксистських) ліберальних кіл. Так отже, революційний екстремізм оцих ідеологій мусів, принаймні на Заході, поступитися партіям, які пропаґують суспільне замирення у системі конституційних демократій.

Модерні ідеології звульґаризували політичну думку. З метою здобути якнайширші впливи серед мас, а вони розпізнали добре спроможність їх нескладного двоальтернативного чи двокольорного — біло-чорного — думання, звели політичний процес до нескомплікованого поняття наглої боротьби за владу. Така атмосфера не сприяє політичному думанню. Крім цього, проґрес технології віддав технократам майже вирішний голос у справах формування людського співжиття — спеціялістам і фахівцям з плеядою чисельних бюрократів. Щораз більше і з великою швидкістю у нашій "комп'ютерській" добі діяльність суспільства й поодиноких людей попадає під державну контролю і її роздутої бюрократії, яку політично майже неможливо контролювати.

Також самі "політичні науки", як їх тепер називають на університетах, причинилися до зубожіння політичної думки. Ідеології ставлять собі за мету й рівночасно подають способи, правильні чи ні, як їх осягнути. Політичні науки з нездійснимим також наміром стати науковими об'єктивними дисциплінами, вчать історично, як воно було і як є, але вони не ставлять запитання, як воно повинно бути. Об'єктом традиційної політичної думки була оцінка політичних дій та їх теоретичного обоснування. Теперішня, так дуже бажана академічна об'єктивність не хоче й не старається оцінювати, що добре, а що зле. Саме писання про це, як було і як є, — це питання технічного досліду, а як могло або мало б бути — це вже проблема для інтелектуального зусилля. Щоб осуджувати і оцінювати — умовини не сприяють.

Шлях ідеологій в забуття не мусить бути безповоротний. Передумовою їх успішного відродження, очевидно в усучасне-

ному виді, є конечність пов'язати свої теорії з моральними й етичними вартостями, які відповідали б універсальним ідеям правди і добра. Людина, мабуть вже з природи, потребує морального обоснуваня своїх дій.

У нашому столітті багато надій пов'язувалося і далі пов'язується з демократичною системою правління. Цього слова, мабуть ідучи за модою, почали вживати неперебірливо на Сході і Заході. Західні держави й суспільства прийняли конституційну демократію за найкращу форму правління і ґарантора індивідуальних прав і свобід. Але й демократичний лад потребує усучаснення. Питання міжнародних робітничих профспілок і мультинаціональних підприємств-великанів, місце і впливи телебачення — тепер майже ніким не контрольовані — це питання, на які усучаснена демократія мусить знайти відповідь, якщо не схоче стати черговим параваном для влади оліґархійної меншости. Про це іншим разом.

Вертаючися до генерала Ярузельського і його заяв, слід пригадати, що в історії вже нераз бундючились "історією і провидінням" покликані провідники-ідеологи. Завидувати їх сумному кінцеві хіба нікому не приходиться. Твердять, що в Польщі тепер при владі меншість — 1% цілого польського народу. Саме перебрання влади військом — це очевидне визнання і доказ повного упадку польської комуністичної партії. Міт її леґітимности розвіявся. Кінчить свою статтю на цю тему англійський "Економіст" (19 грудня 1981 року): "Який рай робітників мусить ставити на своїх воротах озброєну варту?"

Починаючи від слідуючого числа (2/82) ми змушені оплачувати поодинокі посилки журналу по 37 центів у Канаді (поперерньо 31 ц.), а до США і інших країн по 61 центів (попередньо 33 ц.). Рівночасно пересилки книжок подорожіли в Канаді на приблизно 30%, а поза Канаду до 50%.

З днем 1 березня ц. р. передплата журналу "ВК" виносить 15.00 дол. в Канаді, а в США і інших країнах 15.00 американською валютою, або їх рівновартість. В кольпортажі журнал коштуватиме 3.25 дол.

В попередньому (5-6/82) числі, сподіваючись звинки, ми запропонували нашим передплатникам нагоду до кінця місяця лютого ц. р. вплачувати передплату по старій тарифі. Багато читачів скористали з цеї пропозиції і вирівняли залеглість, вплатили передплату на біжучий рік і на дальші роки. Зрештою самі переконаєтеся, читаючи на стр. 77 вплати на пресовий фонд.

Просимо від 1 березня 1982 р. вирівнювати залеглості та платити біжучу передплату вже по новій тарифі тобто 15.00 дол. річно.

Адміністрація "ВК"

Сучасне

Іван Кедрин

НЕМА СУТНЬОЇ ПРИЧИНИ ДО СВАРНІ

У Різдвяно-новорічному привіті до автора цих рядків, д-р Мирослав Малецький, голова Головної Управи Братства 1-ої УД УНА і редактор цього журналу, згадав між іншим: "... у нашому рідному загумінку були в минулому році розбиття і чвари, застановившись властиво не знати, чому і защо"...Надзвичайно мудре і правильне ствердження. Яка властиво причина чварів у вільному українському суспільстві, у поселенні українців у різних країнах вільного світу? Погляньмо правді в очі і погодімся на деякі безперечні, існуючі у цій нашій вільній громаді, факти:

1) Всі ми, без різниці обласного походження з просторих земель України, визнаємо 4-ий Універсал з 22 січня 1918 року, в якому проголошувалося "вільну, ні від кого незалежну" українську державу, і всі ми, люди різних віровизнань, мужчини і жінки, старі і молоді, бажаємо собі і мріємо про це — щоб Україна відзискала свою втрачену, ні від кого незалежну державу;

2) Всі ми погоджуємося, що існування української держави важливіше від панівного в неї устрою і тому всі ми приймемо такий устрій у майбутній ні від кого незалежній українській державі, як його забажає собі і вирішить сам український нарід — чи це буде республіка, чи монархія за зразком історичної Гетьманщини;

3) Всі ми є ворогами комунізму, чи-то такого, як його проголошував Маркс і Енгельс, чи такого, як його зформували по-своєму Ленін і його наступники — Сталін, Хрущов і тепер Брежнєв із Сусловим, як головним ідеологом сучасного більшовицького правління в Совєтському Союзі;

4) Всі ми є рішучими ворогами більшовицької політики, наставленої на перетворення всіх поярмлених народів СССР в один "радянський нарід" з російською мовою і культурою та з залишенням окремих народів тільки наче льокальних племен з правом співати сантиментальних своїх пісень і танцювати гопака, але без права думати про власну державу;

5) Всі ми знаємо, що вільна громада поділена на різні партії чи — вживаючи модного вислову — "середовища", які різняться одне від одного тільки поглядами на те — **як** розвалиться сучасна совєтська імперія, **який** устрій запанує у відродженій українській державі, **якими** методами треба тепер помагати нашим землякам в Україні та **якими** способами ширити у світі ту правду про Україну, якої той широкий світ ще не хоче визнати.

То чому властиво сваритися і за що? До вичислених вище правд належить ще правда, що ми, українські люди у вільних країнах у діяспорі, бачимо, що в кожній країні, де перебуваємо вже не як тимчасові еміґранти, а як поселенці, що творять окрему національну групу, — в усіх тих чужих країнах існують теж різні політичні партії. Але, чи це є американський Конґрес у Вашінґтоні із автономними стейтовими асамблеями, чи це є канадський парлямент в Оттаві із провінційними законодатними палатами, чи це наша громада у Брітанії, Франції, Західній Німеччині, в Австралії чи Арґентіні, — всюди тамошні режими спираються на існуючих і обов'язуючих конституціях. І в кожній з тих країн є менше або більше політичних партій, є суперництво між партіями, є суперництво між кандидатами до законодатних палат, є суперництво за перебрання керми уряду у свої руки. Ми, українці, не маємо своєї держави — бо і в Україні є тільки державна вивіска, а насправді це колонія російсько-большевицької імперії — і ми, вільні українці, не маємо державного апарату та всіх тих установ, які пов'язані з існуванням держави. Всі ми — кожний і кожна з нас — це громадяни отих різних чужомовних країн, і кожний, і кожна з нас старається бути громадянами льояльними до обов'язуючих законів та бути вдячними супроти країни, де ми, скитальці чи діти й онуки скитальців, знайшли пристановище і можливість жити, працювати, творити свої культурні вартості і — що найважливіше — свобідно плекати і розвивати свою політичну державницьку думку.

То за що сваритися?! Найкращі, найбільш авторитетні дослідники міжнародних відносин, здебільша професори університетів чи видатні публіцисти-коментатори, давно вже прийшли до переконання, що совєтська імперія тому переживає всі бунти в окремих своїх сателітських країнах, бо ті бунти, які навіть приймали характер народної революції (на Мадярщині у 1956 році) — відбувалися відокремлено, нескоординовано. Були такі великі заворушення у Східній Німеччині, у Польщі, був свободолюбний рух на Чехо-Словаччині, тепер вже від якого року світ зацікавлений свободолюбним рухом у Польщі, де постала могутня 10-мільйонова робітнича спілка "Солідарність", яка охопила теж тисячі робітників з партійним комуністичним квитком, внаслідок чого прийшла гостра криза польської "Робітничої", насправді комуністичної партії. Але й цей одвертий бунт польського робітництва, що з ним солідаризується цілий 35-мільйоновий польський нарід, став також предметом гострих репресій і — в найкращому випадку — збереже деякі свої осяги в дуже обмеженому засязі, — бо він відокремлений. Всі оті згадані найкращі авторитети у справах совєтської імперії однозгідні, що совєтська імперія захиталась би, як би одночасно, скоординовано, вибухли такі заворушення в усіх сателітських країнах та одночасно із скоординованим опозиційним правозахисним рухом у всіх поярмлених країнах СССР. Це дуже складна і трудна справа, бо у Польщі виринув лідер типу Леха Валенси, але треба би, щоб виринув лідер, який мав би вплив на відносини в усіх сателітських країнах і щоб постав такий скоординований апарат, який міг би керувати бунтом усіх сателітських країн.

Те саме стосується відносин в Україні, на Литві, в Латвії, у Естонії, у Грузії чи Вірменії. Совєтській імперії не загрожує опозиційний правозахисний рух окремих інтелектуалів чи навіть свідомих робітників у кожній окремій названій країні. Совєтський військово-поліційний апарат всилі ліквідувати кожний такий окремий опозиційний рух, виарештовуючи і засилаючи в далекі кацети геройських бунтарів. Покищо нема виглядів, щоб міг постати такий апарат, який скоординував би та закгивізував би правозахисний рух одночасно на терені всіх поярмлених народів. І ця відокремленість, ця розпорошеність є власне підставою сили імперії та головною причиною невдачі правозахисного руху в окремих складових частинах Совєт-

ського Союзу. В міжнародній політиці діється те саме: коли американський президент Реґен виступив гостро і різко проти Совєтського Союзу, як справжнього спричинника і автора репресій у Польщі проти тамошньої "Солідарности" і коли Реґен проголосив низку конкретних санкцій проти польських — слухняних Москві — комуністичних проводирів з генералом Ярузельським на чолі, то зараз же канцлер Західної Німеччини соціял-демократ Гельмут Шмідт спротивився тим санкціям і навіть не натаврував Москви, дармащо кожна сяк-так тямуща людина знає, що проголошений у Польщі воєнний стан, виарештування проводу "Солідарности", стріляння до робітничих демонстрантів і засилання десятків тисяч арештованих до новозаснованих кацетів — це все насправді сталося під диктатом з Москви.

Висновок ясний, логічний: однаково опозиційний рух всередині Совєтського Союзу, як зовнішня акція Заходу проти Совєтського Союзу може мати тільки тоді успіх, коли буде сконсолідована, скоординована, одностайна. У відокремленні кожна така акція буде подобати на той прутик, що його вчителька у народній школі показує школярам, як легко його зламати, а потім, зв'язавши 10 таких прутиків разом — показує наочно, як трудно, чи просто неможливо зламати такий один грубезний прут. І це саме стосується нашої поселенської місії, нашої поселенської долі, наших плянів, замірів і будь-якої конкретної реальної акції. Хто з українців з Америки чи Канади поїде у відвідини до своїх родин в Україні, той, вернувшись, розказує, що раз-у-раз стрічався з гірким докором: "Чого ви сваритеся?" "Ви" — себто вільні українці у вільному світі. Це точнісінько той самий запит, що його поставив д-р Малецький у своєму ввічливому листі до автора цих рядків: "чому і за що" йдуть в нашій українській громаді чвари, чому і для чого громада розбита, розсварена, позбавлена тих організаційних верхівок, які користувалися загальною пошаною і авторитетом та скорчилися до установ, опертих тільки на одиницях чи на однодумцях з тієї самої одної партії, чи пак "середовища".

Навіщо вносити чвари в нашу громаду, діливши її на "націоналістів" і "лівaків", коли насправді більшовики мають повну рацію, **коли всіх** нас прозивають "буржуазними націоналістами"?! У порівнянні з тією матеріяльною нуждою, яка па-

нує в УССР, де все ще по готелях нема туалетного паперу і де всі господині ходять з "авоськами" на раменах ("а вось", вдасться дещо купити?!) у порівнянні з тамошнім життєвим рівнем — українські люди в З'єднаних Стейтах, в Канаді чи країнах Західньої Европи — це справжні "буржуї". **І всі ми є націоналістами, бо націоналізм у недержавних народів є тотожний з державницьким патріотизмом.** Хто з вільних українців бажає Україні повороту до державного стану — той націоналіст. Різниці, які нас ділять — це **різниці вільних людей, яким вільно мати власну** думку, вільно — за існуючими у вільному світі засадами — висловлювати їх і боронити їх — культурним способом, культурним обміном думок, без лайок і образ. Але **ці різниці цілком другорядні, вони мінімальні у порівнянні з основною проблематикою українського "сьогодні" і українського "завтра": проблематикою сучасного поневолення і майбутнього визволення.** "За онучу зняли бучу", — каже народна мудрість. Трагедією українського народу були чвари за періоду Козаччини з її змовами, бунтами проти обраних гетьманів і отаманів та з їхніми "чорними радами" і періодом "Великої руїни". Трагедією українського народу були ті мільйони молодих здорових мужчин, які в роках визвольної війни-революції 1917-21 р.р. проголошували "невтральність" — невтральність супроти власної волі чи неволі.

Чи маємо на основі тих фактів з минулого і сучасного прийти до переконання, що молитва "... в єдності сила народу, Боже, нам єдність подай!" — залишається повік пустою фразою "від свята" без найменших зусиль з нашої сторони — шукати тієї єдности?! Можна б попасти в розпач і повну зневіру, як би не деякі познаки, що прийде протверезіння. Це твердження оперте на деякому досвіді з **молоддю,** на деякому знанні настроїв, які панують серед нашої молоді. Правда, тієї активної в українському житті молоді — мало. Всі три українські молодечі організації в ЗСА охоплюють заледве кругло 10 відсотків існуючих молодих людей, юнаків і дівчат. Проте ті, які не відмовились від рідної мови й рідної молитви, думають інакше, ані ж ті їхні батьки і діди, які власне й вносять зайві і незрозумілі чвари у громаду. Ходили у Різдвяному часі колядники по домах. Ходили хлопці і дівчата (дівчат було, звичайно, більше) — із "Пласту" і від "СУМА". Коли було говорити з ними — ідейними молодими українськими людьми —

то одні і другі признавали, що між ними нема ніяких серйозних різниць, що одні і другі визнають ті самі національні ідеали". "Ми не маємо часу на сварки", — заявила резолютно одна сумівка авторові цих рядків. І коли ви запитаєте якогось члена Пласту, СУМА чи ОДУМ-у, чи приналежність до іншої молодечої організації може бути перешкодою для вінчання — то стрінетеся з сердечним сміхом. Чому пластун не мав би одружитись із сумівкою, або сумівець з пластункою, як би одно другому сподобались і закохалися?! Молоді люди менше ваги прикладають до теоретизування на тему ідеології, вони практичніші, в них більше "коммон сенсу", "хлопського розуму", вони краще розуміють, що не варто і не треба сваритися за речі, які другорядні, або неактуальні, або суто теоретичні, гіпотетичні, несумісні з актуальною трагічною українською проблематикою.

Тому, може, не треба попадати в розпуку і тому треба радше бажати один одному, щоб 1982-ий рік був менше заповнений внутрішніми українськими чварами та більше — єднанням, взаємним вирозумінням і зрозумінням, спільним фронтом задля спільного добра, того найвищого добра, яким є воля України.

Ярослав Курдидик

МІЛІТАРНІ КЛОПОТИ США З КУБОЮ

Куба знову висувається на політично-мілітарному горизонті і починає діяти. Політичний вулкан, що положений заледве 90 миль від берегів США, пригадується світовій опінії своїми мілітарно-політичними потрясеннями вже не перший раз. Тепер Куба привертає до себе увагу провокаційною інтервенцією у Ель Сальвадорі і Нікараґуа. Це встрявання вимагатиме нових протизаходів.

Американський державний секретар Гейґ уже багато разів обговорював цю нестерпну проблему з чинниками Пентаґону. Вони обстоюють думку, що не можна допустити до того, щоб міжнародні терористи, совєтські наємники, чи озброєні Москвою ліві елементи деяких країн Середньої Америки накидували силою свою волю суверенному народові в Ель Сальвадорі чи Нікараґуа, намагалися знищити їхні національні уряди та завести комуністичну диктатуру на зразок Куби.

Провокаційна поведінка Фіделя Кастро й інші просовєтські міжнародні дії вказують, чому Кремлеві дуже залежить на тому, щоб втягнути США у збройний конфлікт на терені Ель Сальвадору чи Нікараґуа. Засуджена публічною опінією всіх народів, натаврована аґресором в Афганістані ухвалами ООН, Москва "шукає відтяження". Для цього вона не жаліє ніяких труднощів, ані коштів, щоб спровокувати і довести до американської збройної інтервенції, найкраще у Середній Америці.

І як це сталося? Як може малий острів, з населенням не повних 10 мільйонів та з бюджетом 8 більйонів своєї економіки, серйозно загрожувати такій суперпотузі, як США?

Очевидно, що цей острів не загрожує Америці, як окрема сила, але він є мостовим причілком у поширенні совєтських зазіхань і впливів. Уже другий раз упродовж одної ґенерації Куба, яка залежна повністю від СРСР і засліплена ненавистю до США, намагається посунути дві суперпотуги до безпосередньої конфронтації.

Двадцять років тому совєтські офензивні ракети були встановлені на Кубі із флагрантною загрозою для США. Ця сама група совєтських акторів була тоді так само на політичній сцені, як і сьогодні. А. Ґромико, міністер закордонних справ, і А. Добринін, совєтський амбасадор у Вашінґтоні. Обидва вони, хоч США мали на те розвідчі та фотографічні докази, запевнювали президента Кеннеді, що на Кубі немає ніяких совєтських далекосяжних ракет. Такий самий клімат існує постійно до нині. Може хіба змінилися дещо "стратеґічні куліси і хвилева конфіґурація".

У Пентаґоні дораджували тоді, щоб, маючи на руках такі наявні і провокативні докази, зліквідувати кубинську загрозу разом із владою Кастро. Однак, як пригадуємо, у цій справі вирішено було прийняти дещо лагідніші заходи. США, за порадою президента Кеннеді, вибрали бльокаду Куби. Сьогодні кубинська ситуація загрожує зовсім інакше американській національній безпеці. Але так само, як за президента Кеннеді, мілітарні знавці того обширу заявляли вже декілька разів при різних нагодах, що бльокада Куби готова повторитися після 20 років ще раз.

Приявність совєтських військ на Кубі аж ніяк не загрожує безпосередньо Америці. Ввесь цей невеликий зрештою арсенал, який СРСР втримує на Кубі, включно з найновішими джетовими бомбовозами, не насмілиться ніколи виступити проти Америки, хіба під час евентуального ґлобального конфлікту. Совєтські кораблі з десантною допомогою танків, панцирних возів чи різновидної артилерії не відважаться ніколи підплисти ближче до американських берегів.

А всежтаки геополітичні стратеги кажуть, що ситуація в цьому обширі дуже серйозна. Вона загрозлива тим, що Москва вживає Кастро, як свого найвідданішого комуністичного наемника, щоб ним випробовувати політичну силу й волю Америки. А далі зарисовуються і висовуються побоювання, що СРСР могтиме використовувати дещо тепер змодернізовані бази і порти на Кубі, щоб звідтіля загрожувати і бльокувати судноплавство на Каррібському обширі, а в першу черґу в Мексіканській затоці і Панамському каналі.

Без огляду на те, що "совєтська військова бриґада" перебуває на Кубі тільки виключно для того, щоб тренувати ку-

бинські війська, США не залишається нічого іншого, як змінити дотеперішню настанову. Зміна ця мусить бути різка, чітка й безкомпромісова. Деякі чільні мілітарні коментатори наголошують, що коли США так не поступили б, то це вказуватиме на їхню політичну й мілітарну слабість.

Але водночас при такій рішучій настанові доводиться відмітити, що навіть в американських консервативних колах, які висловлюються завжди за "твердою лінією" у відношенні до СРСР, поручається у теперішньому положенні "дуже строгу обережність". Ці кола базують своє стновище на тому, що США, втративши тимчасово свою стратегічну мілітарну перевагу, не залишається ніякого другого виходу, як погодитися з присутністю СРСР на Кубі.

Водночас із таким твердженням можна зустрінути зовсім протилежне становище, що підхід до цієї проблеми являється не лиш помилковим, але теж і небезпечним, коли взяти до уваги, що між цими світовими суперпотугами Америка є таки на багато сильнішою. Її продуктивна спроможність майже необмежена. На сьогодні Америка є найбільшим продуцентом харчових продуктів у світі. Коли б заіснувала неминуча конечність, Америка може зі своїми ресурсами пального бути повністю самовистачаючою. Її політичне провідництво вважається вітальним у всіх розвинених країнах Заходу. А коли йдеться про ядерну "відплатну спроможність", то вона все ще й тепер впереді своєю якістю у цій царині. Усі ці наведені прикмети слід враховувати кожному, хто поважився б виступити проти Америки.

І в тому випадкові СРСР грається з вогнем, коли наважується вживати Кубу для того, щоб випробувати, як далеко американський нарід захоче приймати цю своєрідну "кубинську провокацію". Чимало мілітарних коментаторів ставить собі питання: Що слід зробити, чи як поступити, у такому випадкові, коли СРСР відмовиться "розв'язатися з Кубою?" Або уточнюючи, коли американське ультиматум виявиться за мало переконливим.

Відповідь на це питання слід перенести на інші "економічні арґументи", що ними розпоряджає Америка. У першій черзі — це збіжжя для постійно недокормлюваного населення СРСР. Далі, обмеження зовсім технологічної допомоги, а

при цьому вплив на інші західні індустрійні держави, щоб вони теж включилися у цей процес. Заморозити цілковито "процес детанти". Але чи не найосновніше з усього, це поставити справу руба й заявити найбільше імперативно, що коли Москва не перестане вживати Куби, як знаряддя, що ним хоче розпалювати постійні кризи, то тоді ввесь вільний світ напевно підтримає позицію США, у якій американсько-совєтські стосунки повернуться знову в бурхливу, холодну й непродуктивну стадію.

Це саме становище відноситься теж і до Куби. США мусять змінити своє дотеперішнє віднюшення до Куби, яке довгі роки було "слабке, нерішуче і політично літепле". Без цієї зміни позиція Кастро в Латинській Америці буде щораз кріпшати і, навпаки, американська позиція буде пропорційно слабнути.

Навіть коли прийняти, що роля совєтських військ на Кубі обмежується тільки для тренувальних цілей, то й тоді треба вирішити, що тепер прийшов той час, щоб здемаскувати перед світом всіма можливими й доступними засобами цей совєтський понад двадцятирічний цинічний блеф. Довести, що СРСР тренує кубинських вояків для субверсійних акцій, як звичайних совєтських наємників, щоб ними переводити постійні заколоти в Африці, а тепер також і в Латинській Америці. США повинні розглядати й трактувати теперішню кризу як момент наглядної правди і заявити СРСР, що від тепер, коли Москва вживатиме й надальше Кубу для своїх субверсійних акцій, а головним чином для того, щоб за її допомогою підміновувати некомуністичні леґальні уряди, хай у Кремлі рахуються з тим, що теперішній його виклик переміниться у таку форму політики, з якої вже йому буде дуже важко повернутися до американсько-совєтського детанту.

Очевидно, як зявив на недавній пресовій зустрічі державний секретар Гейґ, "поворот до такого становища буде дуже важкий і небезпечний, але на багато більш небезпечне становище постане щойно тоді, коли ми взагалі не зробимо нічого"...

◊◊

◊◊

Євген Рен

"ТРОЯНСЬКИЙ КІНЬ" МОСКВИ

Коли читається пресу в Німеччині, можна дивуватися, звідкіля взялося таке переконання, особливо в молодих людей, що СРСР хоче миру, а лиш НАТО завзято прямує до війни, хоч факти доказують щось навпаки. Згадати подію з підводним човном СРСР, який розвідував про оборонні споруди Швеції і осів на каменях плитшого моря. Як завзято (10 днів) боронився московський капітан того судна, щоб не йти на переслухання. Це зрозуміло, бо ж як оправдати шпіонажу? Або коли пригадати собі галас навколо Гелсінкської конференції, умов якої (як і багатьох інших) СРСР не дотримує, а за саме пригадування, щоб притримуватися того, що підписав, висилає своїх горожан на 10-15 літ каторги на Сибір. Як можна мати довір'я до підписування нового договору щодо роззброєння?

Отже, треба лиш пригадати, що мрією московської імперії є панування над світом і цього багато з її провідників зовсім не укриває. Однак для мас на заході Москві корисно ширити пропаґанду про мир, бо менше коштує пропаґандою роззброїти, ніж колись проти них воювати.

Ось знайшлися фанатики, що здобували зброю, щоб нею воювати проти власної держави (Німеччини) — це новітні "наці" — аж 88 скринь заховали в лісі в Лінебурській пустелі біля великого простору гострого стріляння війська. Та звідкіля мали гроші на підкуплювання тих, що мали до складів зброї доступ? На це є відповідь в німецькому поважному місячнику **"Зольдат ін фольк"**, ч. 11, 1981 р. у статті "Дер лянґе марш" **("Довгий похід"):** Рудольф Штайдль, підстаршина в Східній Німеччині, бувший підстаршина вермахту, був 1950 рр. в СЕД (особливий референт правління у Бонні) і мав завдання, як "Гауптманн", підбирати — опанувати для ідеї "миру" молоді групи КПД. І він заявив на одній пресовій конференції 1955 р.: "Я одержав зі Східнього Берліну на цю роботу 2,4 мільйони ДМ". На тодішні часи це була велика сума на таку "роботу".

Можна собі уявити, скільки йде грошей різними каналами тепер. Ця "робота" робиться не від нині. В 1935 р. на VII-ім світ. конґресі Комінтерну в липні-серпні у Москві заявив Пальміро Тоґлітті, що мир має стати **"Троянським конем"** для світового комунізму. А вже рік пізніше генеральний секретар Комінтерну, Ґеорґій Дімітрофф, вимагав, що **"Фронт миру"** мусить розпростерти свою пропаґанду по цілій земській кулі. У 1960-их роках хвалився генеральний секретар Світової ради Миру: "Нам удалося поширити на цілу земську кулю сітку організацій приятелів миру й закріпити широке діяння міжнародної солідарности".

Нічого дивного, що в Німеччині виступає спенсіонований генерал Бастіян, який "доказує", що збросння Москви не є до наступу, а лише до оборони. Доходить нині пропаганда до того, що доказує, що "ракети США є для війни, а ракети СРСР для миру". Отже, без грошей було б неможливе поширення такої сильної пропаґанди для "миру", щоб зібрати 250 тисяч людей на протестаційний похід у Берліні в 1981 р. Розуміється, серед тих учасників багато було щирих-дійсних приятелів миру. Хто ж не хоче миру? Багато боїться наслідків війни, бо ще пам'ятає останню війну і цей страх хитро використовує для пропаґанди.

Про небезпеку "Троянського коня" описує у книжці про Третю світову війну Франсуа п. н.: "Коли росіяни нападуть". (Francois: "Wenn die Russen angreifen. Vorwort von Paul Catell, Seewald Verlag, Paris 1979 Edition Stock. В перекладі на німецьку мову: Stuttgart, Degerloch, 1980.). Автор описує, як хаотична маса, вулиця та й зорганізовані банди утруднюють мобілізацію війська в час, коли москалі напали на Захід і є вже в Німеччині. Це ніби фантазія, але як вірно передані настрої деякої частини населення у Франції і як воно свідомо чи під пропаґандою комуністів причинюються до програння війни без бою. Ось кілька вийнятків з книжки: "Як громада, яка лиш думає про розвагу, матеріялізм, живіт, їжу й порнографію, матиме відвагу заглянути смерті ввічі? Вона навіть не здібна родити дітей". (Ст. 35). "Вояк називає прапор своєї частини (полку) "шматою до чищення бруду". (Ст. 24). Комуніст говорить: "Які дурні ці французькі буржуї; це щастя для нас; вже літами не зброяться і погорджують військовою службою. По

школах не почуєш слова **"батьківщина"**. Дорослі не хочуть воювати. Політики хочуть лише миру, без огляду на ціну". (Ст. 41).

Помисл "Троянського коня" вірно відтворений, вдало і хитро. Без бою капітулює президент Франції, й автор пише: "Ніхто не винен за катастрофу, ціла Франція винна. Тепер дорого мусять заплатити за легкодушність, безжурність та егоїзм". (Ст. 254).

Ось ще одна вістка з газети "Абендцайтунг" (ч. 255, 4. 11. 81). Референт уряду з Бонну, п. Бюль, подає: Стверджено, що Москва може мати в році 1983 коло 1300 звернених на західні держави в Европі ядерних бомб, яким західні ракети середнього засягу не можуть дорівняти бойовій дії. Таких і подібних вісток читається в різних газетах, слухається в радіо, на телевізорі, у дискусіях у парляментах. А рівночасно чується голоси: Це лиш для оборони Москви! Це — марш за мир! Не розбудовувати ніякої зброї, бо то коштує великі гроші!

Приміри подано лиш з Німецької преси і про події в Німеччині. Однак цей галас і дія таємної довгої руки є всюди по державах Заходу, а особливо тих, що є в НАТО. Це діє, бо ж хто не хоче миру? Мало однак відважних, щоб різко виступали в пресі, парляментах проти тої дії **"довгорукого"**, що підготовляє собі легкий перемарш через Захід Европи, як це змальовує Франсуа так реально в своїй фантазії.

Не лиш Франсуа остерігає світ перед легковаженням Москви. Подібно пише Гакет у книжці п. н. "Третя світова війна". (Цю книжку опрацювало більше штабових старшин з військовим вишколом та практикою Другої світової війни). Пише автор: "Людина опановує кожний бій, особливо, коли є під доброю командою і в громаді побратимства". Далі автори пишуть, що сама війна не мусить бути, але як буде, то може так виглядати, як її описують. Всюди згадують і доказують, що Захід мусить краще дозброїтися фізично й морально. Також мусить виховувати молодь в любові до **батьківщини,** яку за всяку ціну треба боронити. "Москва має вроджений нахил до імперіялізму, гін до експансії". Це пізнав і німець, і англієць, і француз, але є ще люди, що вірять в московську пропаганду миру. В чому трудність переконувати громадян Заходу, що це навпаки: Захід хоче миру, а Москва загарбує вже 900 літ країну за країною. Ось напад на Афганістан, події в Польщі. На

це є й інші докази. Скільки СРСР видає на втримання найбільшої армії світу? Ясно, що тоді його громадянин не матиме харчу, стоятиме в черзі під крамницями. На Заході студент не мусить брати участь у військовому вишколі, а в СРСР є такий вишкіл вже в середніх школах.

Можна б не дивуватися, якщо б така пропаґанда "миру" вдавалася лиш серед людей, які не знають історії Москви, не читають, які гроші видає вона на розбудову імперіяльної мілітарної сили, але важко зрозуміти, як люди, що знають це і бачать" **Троянського коня"** Москви, даються баламутити заявами, що вправді так було, він — СРСР — посилав "на запрошення" своє військо займати чужі країни, але від тепер він цього не хоче. Є люди, які вірять, що вовк перестане їсти м'ясо і буде харчуватися вже травою.

Чому вдається пропаганда Москві? Чому їй вірять? Кожна хвороба поширюється, якщо її не лікувати. Всі бачать на телевізорі паради Москви з її військом, розвідки подають докладні дані про фльоту, танкову зброю, ядерні бомби. Все це приймається до відома і — мовчиться.

Василь Верига

БОРОТЬБА НА МИРНОМУ ФРОНТІ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ

(Доповідь на відзначенні 30-ліття Торонтонської Станиці Братства 1-ої УД УНА).

В одноднівці, яку видала Управа Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Торонті з нагоди 30-ліття свого існування є короткий історичний нарис Станиці п. н. «На мирному фронті». Здавалось би, що назва така не логічна, бо вже само слово «фронт» вказує на якусь боротьбу, а де є боротьба — там немає миру. Але коли ми приглянемося ближче до діяльности Станиці Братства в Торонто чи взагалі в кожному іншому місті, то побачимо, що її члени, хоч і склали пальну зброю, але з фронту боротьби з окупантом України не зійшли. Та боротьба продовжається усіма можливим і доступними засобами й можна сказати — продовжається успішно.

Основоположники Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, згідно з вояцькою традицією, поставили в основу цієї організації понадпартійність, що управи станиць, а зокрема Торонтонської Станиці, здійснювали в усіх своїх починах. Це, очевидно, українська громада одобрила, бо ж Братство — єдина в українській діяспорі організація, яка об'єднує колишніх вояків на базі приналежности до дивізії «Галичина» в рр. 1943-1945, яка ще й досі зберегла єдність, а зберегла її тому, що не повинувалася підшептам різних партійних фанатиків і доктринерів. І так, як тоді в 1943-45 роках, партійні ідеали не стояли на перешкоді разом воювати з ворогом, так само й сьогодні вони не перешкоджають засідати за один стіл і спільно здійснювати намічені статутом цілі і завдання. Щоправда, вдержати цю єдність не було вже так легко, бо все були намагання, очевидно з-зовні, щоб наше Братство підпорядкувати якомусь політичному середовищі, але це їм не вдалося осягнути.

Торонтонська Станиця, як найбільша чисельно своїм членством у Канаді, на протязі свого тридцятилітнього існування, виявила неабияку живучість і динамічність. У деяких

випадках вона була піонером у здійснюванні загально громадських проєктів. Наведемо тільки декілька з них.

Коли в п'ятдесятих роках появилося в пресі повідомлення, що у військовій американській школі в Монтерей (Каліфорнія) є курси української мови й варто було б, щоб українська громада виявила певне заінтересування цими курсами і скріпила їх різними літературними виданнями, яких там тоді не було, Управа Станиці Братства в Торонті перша відгукнулася і під проводом М. Бігуса зорганізувала збірку відповідних книжок, які переслала до Монтерей.

На початку 60-х років осінню появилася у пресі вістка, що наші науковці у Сарселі працюють у надзвичайно невідрадних обставинах. Тодішній голова Станиці, Микола Бойко, скликав Управу і вона вирішила негайно асиґнувати певну суму грошей, щоб наші вчені не працювали в холодних неопалених кімнатах. Так голова як і всі інші члени Управи Станиці вважали, що справа Енциклопедії Українознавства, над якою тоді у Сарселі працювали, не повинна терпіти через тимчасовий брак фондів.

Коли йшли заходи за створення Світового Конґресу Вільних Українців, Станиця в Торонто спонзорувала представників від Крайової Управи, яка тоді не мала фондів, щоб Братство брало активну участь у формуванні цього важливого надорганізаційного чинника.

Коли почалася організація катедри українознавства у Гарвардському університеті, Управа Станиці Братства, доцінюючи важливість науки у визвольній боротьбі українського народу, була першим жертводавцем у Канаді, даючи на ту ціль 500 дол., що тоді було доволі великою сумою грошей.

Коли організувався та будувався Пансіон ім. Івана Франка для старших громадян, Станиця Братства брала активну участь у тій акції і сама жертвувала в різних часах різні суми на ту ціль. Те саме треба сказати і про катедру українських студій у Торотонському університеті. Коли на Заході появилися українські дисиденти з СРСР, Станиця одна з перших асиґнувала певну суму грошей на допомогу їм влаштуватися тут на американському континенті, чи Л. Плющеві в Европі. І так Станиця ставилася до кожної доброї цілі, яку апробувала українська громада як цілість. Не шкодувала Станиця і своїх датків на потреби поодиноких суспільно-громадських орга-

нізацій, як наприклад, на побудову Українського дому Ліги Визволення України в Торонто, чи на дитячі табори Українського Національного Об'єднання в Гакстон, Онт., на пластові потреби тощо. Очевидно, крім цього постійною турботою Станиці були наші воєнні інваліди в Европі, а також і ветерани українських армій у Торонто, які знайшлися у потребі. На закінчення треба було б згадати ще й декілька стипендій, які Станиця дала, щоправда вони всі були зворотні, але безпроцентові.

На протязі перших кількох років існування Братства в Торонто, її управи Станиці зуміли здобути собі довір'я цілої громади, здобули його не шумними фразами, але відданою працею. Перший раз дивізійники виступили як організована група під час святкування шістдесятиліття поселення українців в Канаді, яке відбулося влітку 1951 року в будинку «Колісеум» на Канадійській виставовій площі в Торонто. Від того часу вони були, можна б сказати, невід'ємною частиною усіх громадських дій в Торонті, і сьогодні, 30 років пізніше, Торонтонська Станиця Братства дивізійників здобула собі своєю організованістю і працею належне місце в громаді.

Станиця Братства в Торонто є найбільшою організаційною одиницею Братства в Канаді. Вона складається з колишніх дивізійників, хоча не всі колишні дивізійники належать до Братства. З уваги на те, не можна ототожнювати кожного дивізійника з Братством, зате можна утотожнювати кожного члена Братства з Дивізією «Галичина» — 1-ою Дивізією УНА. Не всі члени Братства є активними членами, але їхня наявність на списку членів, їхні членські внески та участь у різних імпрезах Братства є власне виявом приналежности до Братства, чим вони морально скріплюють усі почини і дії тих, які працюють у Братстві. У кожному суспільстві не всі його члени однаково здійснюють свої обов'язки чи користають зі своїх прав, і тому цей факт, що частина Братства є більш активна, а друга менше — є, очевидно, нормальним явищем.

На протязі існування Станиці в Торонто актив її так чи інакше мінявся з різних причин. Але кожний з тих членів, які стояли у проводі Станиці, в основному оправдували виявлене їм довір'я тих, які їх вибирали. І за це їм і честь і слава. Завдяки жертовній і відданій праці голів управ Станиці —

Василя Бибика, покійного вже Степана Гуляка, Василя Палієнка, Миколи Бойка, Мирослава Бігуса, Андрія Коморовського, а тепер Лева Бабія — Станиця Братства в Торонто стала передовою клітиною української організованої спільноти в Торонто, корисною клітиною, і тим самим оправдала своє існування.

Аналізуючи Станицю з точки бачення Братства як цілости, вона завжди була одною з тих клітин, які найбільше спричинилися до розбудови нашого ветеранського видавництва. Вклад Станиці в цю ділянку був з одного боку важливий у відрядженні деяких членів, як наприклад Мирослава Бігуса, який став адміністратором видавництва і зумів забезпечити появу журналу «Вісті комбатанта» під фінансовим оглядом. Крім того, завдяки видавничій діяльності Головної Управи Братства появилося декілька цінних книжок — видань Братства, що становлять важливий вклад в історію боротьби українського народу за свою державність, яких майбутній історик аж ніяк не зможе переочити.

Про важливе значення Братства взагалі, а при тому і Станиці в Торонто, говорить ще й те, що по довгих роках замовчування дивізії «Галичина» як і Братства дивізійників, про них заговорила раптомі совєтська преса. Заговорила не тільки в кордонах Совєтської імперії як про дуже небезпечних воєнних злочинці, але й зрушила свої темні сили в Західньому світі, намагаючись скомпромітувати дивізійників в очах їхніх співгромадян ЗСА та Канади. Хто читає совєтську рептильку «Вісті з України», призначену для дизінформації українців за кордоном, той зумів завважити там заголовки, як «Хто такі дивізійники», «Кого обороняє «Торонто Стар?» чи «Намагаються вибілити воєнних злочинців» т. п., де на всякі лади кидають різні обвинувачення на дивізійників, але без жодних конкретних доказів.

З цього можна і треба робити висновок, що діяльність Братства кол. вояків 1-ої УД УНА коле в очі наших ворогів і їх болить те, що дивізійники працюють, працюють на мирному фронті, інформуючи світ про московську окупацію України, про її колоніяльний стан у Совєтському Союзі. Раз вони кричать пустословними фразами — то це значить, що дивізійники вдаряють їх у живе, болюче місце. І, раз вони не подають ніяких конкретних фактів, але оперують пустими фразами, ви-

дно що вони, як звичайно, наполягають на брехню, сподіваючись, що хтось все таки їм повірить. Ми не сумніваємося, що наївних на світі не бракує, в тому й серед українців, але брехнею далеко можна заїхати, та вернутися не можна тою самою дорогою. Скорше чи пізніше, навіть їхні поплентачі, які оправдують московський колоніяльний режим в Україні, переконаються у совєтській брехні. Братство, як цілість, а в тому і Торонтонська Станиця, доложить усіх зусиль, щоб цю совєтську брехню викривати і виявляти дійсне обличчя Кремля, дійсний стан в окупованій Україні. Боротьба на мирному фронті продовжається і дивізійники не збираються капітулювати.

АДВОКАТ ПЕТРО САВАРИН ОБРАНИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИМ КАНЦЛЕРОМ

Відомий українсько-канадський діяч адвокат Петро Саварин був обраний 24-го листопада 1981 р. канцлером Альбертського університету і предсідником університетського Сенату.

Мешканець Едмонтону, адв. П. Саварин вже був сенатором університету раніше, як також членом Ради губернаторів університету в роках 1972-78. Він студіював у цьому університеті і здобув бакалаврат і докторат з права, стаючи членом Правничої палати в 1957 році.

Колишній голова станиці Братства к. вояків 1-ої УД УНА Петро Саварин відкрив свою власну адвокатську канцелярію в 1957 році; в 1974 році дістав звання Королівського дорадника. Активний незвичайно в громадському, політичному, науковому та культурно-мистецькому житті, він є членом управи або головою багатьох установ, інституцій і організацій. Так він є провінційним президентом Альбертської проґресивно-косервативної Асоціяції, президентом цієї ж Асоціяції на Едмонтон-схід і багатьох інших. З канадсько-українських установ — П. Саварин був президентом Канадського Українського Комітету (КУК), Едмонтонського відділу, є президентом Екзекутиви Канадської Фундації Українських Студій та низки інших важливих організацій, що їх часто-густо був членом основником. До цих, наприклад, належить Альбертська Культурна Спадщинна Рада.

Обидва пости — канцлера і предсідника, які П. Саварин незабаром займе, дадуть йому змогу працювати знову ближче з студентською канадською молоддю, з якої вийдуть у майбутньому лідери країни. Тому кладучи натиск на потребу вивчення студентами ґуманістичних наук, навіть тими, що йдуть у вузькоспеціялізовані ділянки.

Ґратулюємо і бажаємо успіхів.

Люди і опінії

М. Сулима

ІСТОРІЯ ПРОВОКАТОРА

В числі 364-365 польського паризького місячника "Культура" з року 1978 появилася була стаття п. н. "Чи і що сьогодні змінилося?" Автор статті — Віктор Сукенніцький — дає перегляд двотомового твору, який виданий у Варшаві "Панствовим інститутом видавнічим" у році 1973 під назвою: "Альберт Потоцкі (Юліян Александер Балашевіч) Рапорти Шпеґа", накреслює сильветку одного з найбільших російських аґентів, шпигунів і провокаторів — Юліяна А. Балашевіча. Зі знайдених у архівах 800 звідомлень згаданого провокатора редактор — Рафаель Ґербер — вибрав найбільш маркантні. Ці звідомлення попереджує вступна студія, яка кидає світло на історію провокацій серед польської еміґрації в попередньому сторіччі. А що ця тема залишається актуальною і сьогодні, варто буде сказати про це кілька наступних рядків.

Коли 1863 р. впало січневе повстання поляків проти царської влади, багато польських патріотів, головно учасників повстання, подалися на еміґрацію. Вся ця еміґрація жила думкою про визволення Польщі від московського ярма. Очевидно, що царська влада при допомозі своєї тайної поліції ("Третій відділ") намагалася скомпромітувати еміґрацію в цілком примітивний спосіб. У той час нормальним явищем було фальшування грошей. Московська влада обвинувачувала польську еміґрацію в фальшуванні грошей, щоби в той спосіб здерти з еміґрації авреолю політичних мучеників, а зробити з неї звичайних злочинців.

При московській амбасаді в Парижі від 1864 р. діяв радник царського міністерства фінансів — Ґ. Каменський, який нібито під плащиком висліджування фальшивників грошей, сам їх робив в цілій Европі.

Провокація виглядала просто: агенти Каменського вишукували емігрантів, які знайшлися в важкій фінансовій ситуації чи хотіли вертатися домів; їм пропоновано співпрацю у фабрикуванні фальшивих грошей, цебто фінансовано влаштування друкарні, достави паперу. Коли все було на місці, агенти повідомляли поліцію даного краю і "фальшивники" ставали перед судом. Каменський і пізніший його наступник Перец співпрацювали тісно з французькою поліцією. Швайцарія була хитріша: вона пронюхала "діяльність" агента та провела судовий процес. Агента позбавлено громадянства та наложено кару покриття коштів процесу. Не повезло московському агентові з двома польськими емігрантами. По їх арештуванні французька преса почала нагінку на польську еміграцію. Одначе судове слідство виявило невинність емігрантів і скомпромітувало французьку поліцію та слідчого французького суддю, які співпрацювали з московськими провокаторами.

Іншою методою провокації емігрантів було вербування кореспондентів серед учасників повстання чи діяльних членів еміграції. Ці "кореспонденти" дописували до краєвих журналів, висміваючи еміграцію, виявляючи її слабкості та доказуючи, що серед емігрантів є зрадники. Такими ренегатами в Парижі був А. Млоховський, а в Цюріху — А. Стемпковський, який допоміг царській поліції схопити московського революціонера Нечаєва, який був утік до Швайцарії.

Серед польської еміграції у Франції та Англії найбільшим московським провокатором виявив себе Юліян А. Балашевич, який через кільканадцять років виступав під прізвищем графа Альберта Г. Потоцького. На людину, яка мала впровадити його в середовище польської еміграційної спільноти, він вибрав собі вславленого в листопадовому повстанні (1830 р.) генерала Генрика Дембінського. В тій цілі він "завторизував" собі похвального листа від видуманої організації "Оборонців народу". Автори листа, підписаного кількома відомими польськими патріотами, просили генерала Дембінського видати до народу проклямацію, в якій він засудив би контакти з демократами та маніфестації. Балашевич, як представник "Оборонців народу", ще представив генералові листа, в якому була розхвалювана його діяльність як великого і жертвенного польського патріота. Старенький генерал Дембінський повірив у те, що писав видуманий граф Потоцький про легендарну постать Балашевича. Він

офіційно засвідчив, що одержав акт, яким його нібито вибрано на президента "Товариства миру".

Зверхником Балашевича в Парижі був керівник московської політичної та військової розвідки граф Я. Толстой. Балашевич виявив себе незвичайно підприємчивим агентом; він швидко потрапив нав'язати контакти з польською еміграцією та звербувати багато своїх підагентів, так що московські власті навіть були затурбовані, щоб він їх не перехитрив. Що найважливіше, Балашевич-Потоцький вспів нав'язати контакт із префектом паризької поліції, який дозволив **провокаторові переглядати кореспонденцію польських еміґрантів.** Тепер Балашевич міг копіювати багато листів; він робив переклади та пересилав деяку кореспондецію до Варшави. В роках 1862-1863 він переслав коло 250 листів, які насвітлювали питання з часів передповстанських і тих, що заторкували події в часі самого повстання. Він кооптував члена "Польського паризького комітету", який передав провокаторові пакет листів з тайного архіву цього комітету. Балашевич висилав до Варшави списки емісарів, висиланих до Польщі; інформував про поведінку поляків, що виїжджали на тимчасовий побут у Франції, як також про діяльність московських еміґрантів. Розсилав пофальшовані листи з метою знівечити довір'я "Народового уряду" з московським революціонером А. Герценом. У листах до московського анархіста-еміґранта Бакуніна Балашевич підсилював ненависть до провідника польської молоді Людвіка Мєрославського. В Англії та Італії розпустив поголоски про те, що були виявлені всі тайні пляни "Центрального комітету" та розшифровані прізвища провідників. Ця обставина викликала тривогу в колах еміґрантів і багато емісарів відмовилися їхати до Польщі.

Ще в листопаді 1862 р. Балашевич визначив дату січневого повстання, яке справді наступило в січні 1863 р. Двох підаґентів вислав до Кракова, де вони працювали для Москви. За всяку ціну хотів Балашевич **роз'єднати польську еміґрацію; вмів пересварювати одних із другими; фальшував дописки до листів і перетримував кореспонденцію.** Він давав пожертви, щоб вдержати довір'я до себе. Що служив вірно Москві, видно з того, що сам московський імператор подарував йому перстень з брильянтами. Був певний, що тільки **при допомозі морального розкладу еміґрація перестане бути загрозою.** Тому вписував до еміґраційної преси статті, які мали за мету ширити заколот.

Він радив царському урядові позбавляти еміґрантів грава на поворот до Польщі; конфіскувати майно тих, хто удержував стосунки з еміґрантами; радив удержувати картотеку всіх еміґрантських діячів. Пересилав до Варшави списки учнів військової школи в Ґенуї та тих, що виїжджали в 1863 р., щоб брати активну участь у повстанні. Твердив, що доки еміґрація існує як політична організація, доти в Польщі не буде спокою. Тому радив поборювати впливи еміґрації у всіх західніх країнах. Але в 1863 р. прийшов кінець аґентурства Балашевича в Парижі. Хтось його зрадив і він мусів перенестися до Англії, де вів діяльність як індивідуальний аґент, без жодних підаґентур.

В Лондоні пробув Балашевич-Потоцький десять років. Він відкрив антикваріят, що дало йому змогу нав'язувати зв'язки з англійською аристократією. Одержував від московської розвідки 40 фунтів стерлінґів місячно. (Платня професора університету виносила 20 фунтів). Метою його дії було далі **роз'єднування еміґрації.** Виступаючи як польський патріот, Балашевич намагався посварити редакції різних еміґрантських часописів та узалежнити деякі з них від себе, щоб перешкоджувати політичному об'єднанню еміґрантських кіл. Відпихав передплатників від впливових газет, щоб зламати їх матеріяльно. Демаскуючи та атакуючи певні групи, Балашевич-Потоцький викликував атмосферу ненависти й підозрінь і так **осягав свою мету: розсварення еміґрантів.**

Через кілька років Балашевича-Потоцького вибрано президентом "Сталого комітету", який визначив собі ціль збирати фонди для бідних еміґрантів та улегшити їм навчання, щоб осягнути певні фахи. В атмосфері легковірности, а навіть адорації, яку ширив його секретар, Балашевич плекав задуми спаралізувати політичну діяльність польської еміґрації в Англії. Був єдиним багатим еміґрантом і нема що дивуватися, що міг давати датки на різні цілі. Ця харитативна праця дала йому змогу рішати про все, що робило "Товариство ваємної помочі". Творив десятки секцій, насаджував своїх людей і хотів опанувати все життя. Але якраз цей диктаторський підхід відсунув від нього впливових людей. Хвалився навіть, що може перебрати ведення Інтернаціоналу та усунути з нього Маркса, з яким він зустрічався.

В році 1871 в Лондоні появився офіцер царської армії, славний публіцист і народник — Петро Лавров. Наївний революціонер здався на ласку хитрого аґента, який пересилав до Петербурга листи Лаврова. Назагал Балашевич переслав з Лондону яких п'ятсот звідомлень для московської розвідки, в яких характеризував десятки політичних еміграантів. Одначе прийшов кінець. Припадково один із його колишніх аґентів в Парижі по-п'яному виявив, хто такий підшитий під ім'я графа Потоцького. Здемаскованого аґента, який так довго зумів хитрувати, звільнено в січні 1876 р.

Автор статті Сукенніцький запитує на кінці: як міг шпигун-провокатор так довго держатися на шпигунстві та навіть досягти головства в еміграційній організації? Відповідь його така:

а) Мобільність еміґрантів, які часто переносяться з місця на місце; з цим зв'язаний брак преси, яка б промовляла до всіх еміґрантів. Навіть якщо в цій пресі є інформації, то їх заперечує преса ідеологічних противників.

б) Недовір'я в наслідок шпигоманії; серед еміґрантів панує підозріння, що завжди в оточенні є хтось, що шпигує.

в) Матеріяльні нестатки серед еміґрантів. Жертводавець здобував собі симпатії еміґрантів; на нього дивилися, як на великого патріота.

г) Балакучість еміґрантів улегшувала провокаторам діло шпіонажі.

ґ) Колотнечі між політичними противниками. Вистачило, щоб одна політична група оскаржила когось у шпіонажі, щоб той знайшов собі прихильників, які зі свого боку кинули скаргу на обвинувачувачів.

Сукенніцький твердить, що хоч сьогодні існує різниця між тодішнім становищем еміґрації, все таки існує намагання компромітувати "моральне обличчя" еміґрації. Я особисто думаю, що це твердження можна так само застосувати як до поляків, так і до нас.

На думку автора, актуальним надалі залишається питання провокаційної діяльности серед еміґрації; підсичування спорів з метою не допустити до того, щоб еміґрація могла організуватися в політичне об'єднане тіло. Переважна більшість еміґрантів, каже Сукенніцький, уникає контактів з офіційними

представниками польського уряду; є очевидним, що багато еміґрантів зв'язуються з "особами неофіційними". Він думає, що на практиці еміґранти повинні **шукати золотої середини між наївністю, а підозірливістю.** В цьому допомагає **чуйність.** Метою людей, які рядять Польщею, є замінити політичну еміґрацію на зарібкову. Якщо не було б політичної еміґрації, то провокатор, про якого тут говорилося, був би легко став офіційним представником еміґрації та осягнув свою мету — **виелімінування** впливів політичної еміґрації.

На мою думку, питання, яке видвигнув у своїй рецензії Віктор Сукенніцький, дуже актуальне і для нашої еміґрації. Наша еміґрація політична. Немає сумніву, що ворог намагається її розложити та послабити при допомозі провокаторів. **Чуйність,** про яку він говорить, **повинна стати нашим девізом.**

Минуле

Юрій Тис-Крохмалюк

"ВІРНІСТЬ ВЕДЕ К ПОБІДІ"

У Вістях Комбатанта ч. 5-6, 1976, опубліковано цікаву статтю В. Федоровича п. н. «Батальйон руських гірських стрільців». Це мало відома картина з життя галицьких українців з перших років національного і економічного розвою галицької провінції австрійської імперії. З часів панування польського королівства залишилися неймовірні системи визиску селянства. Австрійський уряд старався поліпшити той жахливий стан: він зніс кріпацтво й проводив реформи — соціяльні, освітні, підвищуючи рівень духовенства, єдиної тоді кляси, яка жила з народом і знала його незавидну долю.

Духовне й національне відродження довело до так званої «весни народів» 1848 року. Почалися маніфестації і збройні розрухи, які довели до покращання умовин, особливо, коли проголошено конституцію у користь селянства. Ті заходи для покращання життєвого рівня селян не були на руку власникам земельних посілостей, які, за малими виїмками, були поляки. Перед австійською династією стояла небезпека революційних розрухів. Проти нової політики на території Галичини були очевидно поляки, за конституцією ціле населення сіл, тобто українці. Щоб усунути небезпеку розрухів, конституція передбачувала у правах народів не тільки творення шкіл і усунення залишків кріпацтва, але теж створення національних ґвардій, які мали завдання боронити конституцію і не допустити до революції проти монархії.

Поляки бачили в творенні ґвардії можливості для польської нації, а навіть для відновлення польської держави. Вони склали «меморандум» до віденського уряду, в якому вимагали створення власної держави і той меморандум давали до під-

пису теж і українцям або. як ми тоді називалися, русинам. Це були адвокати, державні урядовці, вчителі тощо, яких було ще небагато, але їхні підписи мали б велике політичне значення для польської акції. Дехто був склонний підписати той меморандум, але проти того негайно зареаґував адвокат Кирило Вінковський: «Не підписуйте, хіба що буде там сказано ще про рівноправність руської мови і незалежність народу».

У такій ситуації Головна Руська Рада 1 січня 1849 року взяла у свої руки творення руських полків у цілій східній Галичині. З 3450 зголошених добровольців вибрано 1410 до одного батальйону. Крім того по селах творилися самооборонні гуртки, які мали боронити перед розбишацтвом та неспокоями.

Проти руських збройних з'єднань виступив офіційно губернатор Галичини граф Ґолуховський, бо ніби дальша розбудова батальйону не була б в інтересі Австрії, й така акція виявляла сепарастичні тенденції. Таке враження могло постати, бо, як писала у заклику Головна Руська Рада 1 січня 1849 року, батальйон міг бути зародком руського війська.

Створено 6 сотень з українськими старшинами на чолі. Докладніше пише про це В. Федорович, дані подаю тільки для пригадки тих подій з перед 130 років. Рекрутський вишкіл трива від 1 січня до 6 вересня 1849 року, коли цілий батальйон вирушив до Кошиць проти мадярського повстання. До боїв не дійшло, бо мадяри скапітулювали, а на поміч цісарським полкам надійшли московські війська. З січня 1850 року батальйон рушив до Галичини, а 26 січня його розв'язано.

Батальйон був одягнений в однострої, які були пошиті на зразок народного одягу гуцулів. Як виглядав прапор батальйону невідомо, бо він не зберігся. Можливо він був подібний до тогочасних прапорів, які були синьо-жовті з намальованим гербом галицької землі з однієї сторони і постаттю святих з другої. Зате лента прапору, яку вишила мати цісаря Франца Йосифа, переховувалася в Народному домі у Львові, який був під зарядом русофільської або, як тоді її називали, москофільської партії. Чи вона збереглася по сьогодні, не відомо. За те переховалася з моєї передвоєнної колекції української старини подяка архикнягині Софії за згадану ленту. Це

друкований документ великого формату; одне видання було виготовлене в люксусовій оправі, друге в паперовій обкладинці. В. Федорович закінчує свою працю таким міркуванням:

«Але, цей «Баталіон руських стрільців», не дивлячись на його коротке існування і боєву історію, всеж трохи оживив сплячу атмосферу та й пригадав галицьким українцям про те, що в нас були колись полки, була военна слава і військова традиція. До деякої міри Баталіон був передвісником формації Українських Січових Стрільців».

«Подяка» має 10 сторінок, розміром 27.7 см на 40.2 см. Обгортка з тонкого бронзового паперу. Розкривши обгортку, знаходимо на першій сторінці з правого боку овальну прикрасу, мідерит гарфи, друкований рожевою фарбою на середині сторінки, розміром 5.5 см ширини на 7.8 см висоти. Обернувши сторінку, помічаємо оздобу на краях сторінки, виконану золотою фарбою, а по середині напис:

всесвітлішой
ЄИ ЦІСАРСКОМУ ВИСОЧЕСТВУ
ВСЕСВІТЛШОЙ ГОСПОЖИ АРХІКНЯГИНИ
С О Ф І И
матери прапору баталіона руских стрілців
БЛАГОДАРЕНІЕ ОТ РУСИНОВ.

На наступній третій сторінці з права цей сам текст в німецькій мові.

На 4-ій сторінці по середині:

«Вірность веде къ побіді»
Девизъ прапора,

А на 5-ій те саме в німецькій мові.

На дальших сторінках вміщена присвята по-українськи з лівого і по-німецьки з правого боку.

На останній сторінці присвяти по середині подано назву друкарні, а вдолі опис того розкішного видання в німецькій мові, з якого можемо собі уявити, як виглядало люксусове видання для дарунку високопоставленим особам і до продажі. Опис такого примірника такий:

«У розкішній фіолетно-замшовій і синьо-шовковій оправі білі місця між оздобами титульних сторінок, які в сусідстві синього кольору мерехтять золотом на переміну із сріблом, яким ті сторінки друковані по краях. Чотири сторінки поезії

дістали багату золоту оздобу, решта сторінок має тільки золоті лінії на краях. Арфа на першій сторінці викладена сріблом».

У 1850 році розв'язано усі інші парамілітарні організації «Селянську оборону» і ґвардії. Опісля прийшли дальші полекші. В австрійській імперії та в інших державах Европи погасли марева воєн і повстань. Хоч в Галичині адміністрація була польська, але згідно з конституцією, все таки організовано школи, покращали соціяльні умови життя, зникли останні залишки панщини. На місце ґвардій створено організації молоді, як «Соколів» і «Січі», почалася боротьба з адміністрацією за українську (руську) мову. Вже тільки старші люди пам'ятали, що священики по селах управляли землю і одягалися як селяни. Молодь вимагала українського університету, появилися у продажі Шевченкові «Кобзарі». Того розвою уже ніхто не міг стримати. А коли появилися перші ознаки надходячої війни, університетська молодь шуміла вже про українську збройну силу, про українські формації і створення української держави. 60 років минуло від створення Батальйону руських стрільців, і вже мало хто пам'ятав про ті давні часи. Ніхто не згадав, що Батальйон був предтечею УСС. Від 1850 року до 1914 — це 64 роки, менш-більш два покоління, а від 1914 до 1944 року — теж майже така сама віддаль поколінь. Ось, на наших таки очах молодь вже в більшості теж не знає ні про атмосферу, у якій творено наші мілітарні формації, ні про людей, що її творили. Про наші рідні землі годі й згадувати з відомих причини і жахливої системи поневолення. Як би не було, ми маємо коротку історичну пам'ять і проти того явища слід нам боротися з усіх сил.

З ІСТОРІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Юрій Тис-Крохмалюк

ГАЙНРІХ ГІММЛЕР

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ ГІММЛЕРА

(Reichsfuerer — Briefe an und von Himmler, herausgegeben von Helmut Heiber. Stutgart, 1968.

Райхсфюрер — листи від Гіммлера і до Гіммлера, видав Гельмут Гайбер, Штутґарт, 1968).

Гіммлер здобував зручно свої впливи і становища в партії. Від 1922 року перебрав партійну організацію "Шуцштафель" (СС), тобто охоронні відділи партії, а 15 років пізніше був уже першою особою Гітлера. Почавши від президента поліції у Мюнхені, скоро став керівником Націонал-соціялістичної партії третього райху (НСДАП), шефом поліції райху (1936), державним комісарем для скріплення німецького народу (1939), міністром внутрішніх справ (1943), головним командиром запасних військ, а від 1944 року шефом озброєння. До Гіммлера належали справи безпеки окупованих територій, усі роди поліції, як: СД, ОД, ґестапо, кримінальна поліція з усіма системами насильства, масових вбивств і безправ'я тотальної держави. Гіммлер став теж начальником усіх трестів і підприємств СС, мілітарної і цивільної розвідки багато інших організацій.

Зрозуміло, що для опанування таких складних організацій потрібно було розбудувати величезний бюрократичний апарат, зложений з людей чистої германської раси, різного інтелектуального рівня і різних характерів. В роках миру, а ще більше в роках війни, потворилися численні групи спільних інтересів, походження і врешті кліки, які вели боротьбу за позиції і владу навіть у найближчому окруженні Гіммлера.

Видавець Гельмут Гайбер пише, що Гіммлер, син гімназійного вчителя, був слабої будови, через що не міг здійсни-

ти військової кар'єри. Тому причалив до націонал-соціялістичної партії. Там він став противником усіх релігій, які були поширені в тогочасній Німеччині, а зате цікавився передхристиянськими віруваннями різних германських предків. Мабуть, тому він вживав фраз, як "Блют унд Боден", якими переповнені були його письма і промови та цілий стиль володіння німецькою державою. Того роду атмосфера найвищої кліки уряду довела до того, що Гіммлер став реалізатором расової теорії з масовим винищуванням жидів та інших "нерасових" народів, у тому українців.

Чомусь майже немає серед вибраних документів листів і джерельної переписки щодо діяльности Гіммлера на окупованих східних землях, зосібна України. Такі історичні дані, у звичайно неповних перекладах на чужі, західні мови майже промовчані. Таку нехіть згадувати Україну можна пояснити хіба страхом, щоб не наразити себе перед московською імперією.

Гіммлер мав усі засоби терору і влади в своїх руках. Над ним існувало тільки те, що сказав Гітлер. Але найменша заввага або й нагана фюрера викликувала у Гіммлера болі і корчі шлунка. Боявся наразитися Гітлерові тим більше, що між ними стояла переходимою стіною постать наступника Гітлера — Мартина Бормана.

З листів бачимо, що Гіммлер відзначався чудернацькою педантністю, наприклад, хотів докладно знати про кашу для СС-ів, про бджоли, про грецькі носи деяких німців і творення для них картотек, про боротьбу проти гомосексуальних, проти церкви і віри. Рівночасно він був вбивцем мільйонів людей, в тому і чимало німців. Місяць перед нападом на СССР Розенберґ став міністром для окупованих країв, а Гіммлер своїм апаратом мав політично забезпечити цілий східній простір.

У листі Гіммлера з 7 жовтня 1941 р. на тему домашньої служби по німецьких домах з багатьма дітьми знаходимо: "Дівчата польської й української національности, які відповідають расовим групам 1 і 2,[1]) мають бути вивезені до Німеччини. Вони не стануть зразу німецькими громадянками, але дістануть книжечки праці. Аж після 3-5 років праці, як служниці без закиду, дістануть громадянство і право одружувати-

[1]) Ті, що надаються до асиміляції, расово зближені, здорові й чисті.

ся з німцем. Їм треба обіцяти, що згодом і їхня родина, залежно від поведінки, може приїхати до Німеччини". (Ст. 91).

А після доносу, що деякі німці мають сексуальні стосунки з польками: "Чи раз, чи частіше неважне. Це мусить бути каране, незважаючи, чи це станеться у зв'язку з любов'ю (духова причина). Кожний випадок подати мені до особистого вирішення". (Ст. 125).

У листі до полк. В. Шелленберґа він писав: "Політично нове впорядкування Кавказу уявляю собі так, що ми тут будемо вживати назву "Фрає Кавказіше Шуцштатен" або щось подібне. Наші шефи урядів не можуть називатися райхскомісарами або генералькомісарами, а генеральними резидентами, або резидентами. Я мав нагоду вчора говорити з фюрером про цю пропозицію. Фюрер є тої думки, що той терен не можемо явно включити в німецький засяг, а тільки забезпечити мілітарно джерела нафти й керувати тими народами так, щоб вони себе взаємно не винищили, або щоб не стали м'ячем для інших потуг". (Ст. 129).

Гіммлер пише до ген. СС Крюґера, шефа поліції в Ген. Губернії: "Наказую, що перенесення всього жидівського населення в ГГ має бути закінчене. Від 31 грудня 1942 ніякі особи жидівського походження не можуть перебувати в ГГ. До робіт на жнивах вжити польських і українських робітників, які працюють для церков, а теж священиків. (Гіммлер називає польське й українське духівництво образливою назвою "Пфаффен"! ю. т. к.). Позатим ґарантією для збору жнив будуть ці "Пфаффен" і інші багаті поляки й українці, якщо вони будуть відповідальними їхнім життям".

Автор цитує листа Ґ. Берґера до Гіммлера від 3 серпня 1942 (Ст. 137): "Саме повідомляють мене, що ген. губернатор має святково в'їхати до Львова і при цій нагоді запевнити українців, що їхня земля, яку управляють, буде їм звернена. Як бачимо, святковий маніфест! З того виринуть нечувані труднощі для наших плянів переселення, теж для цілого сходу, про що уважаю моїм обов'язком скласти звіт".[2])

[2]) Німці виготовили плян виселення поляків і українців, спочатку в Західній Україні, а згодом щораз далі на схід. В час творення Дивізії "Галичина" губернатор Вехтер розписав до німецьких урядовців, щоб про переселенчу акцію не звірюватися місцевому населенню і цілий плян затримати в тайні. (Копія в архіві ю. т. к.).

У листі від 9 жовтня 1942 року Гіммлер дає інструкції шефові штабу СС Куртові Кноблявхові, як поводитися з членами "Шума" — (допоміжної поліції, зложеної з молодих людей східніх окупованих теренів, переважно українців; "Шума" — скорочена назва Schuetzmannschaft) — (Ст. 160):

1. Кожний німецький начальник має вимагати, щоб його підвладні гляділи йому просто в очі. Це стара засада, що з очей можна все відчитати та що підвладного можна очима собі підпорядкувати і вдержати в послусі.

2. Забороняю дотримуватися звичаю, щоб членів "Шума", які расово підпадають нормам німецьким або СС вживати як підстаршин або старшин.

3. На підстаршин і старшин допускати тільки інтеліґентних членів "Шума", але низькорасових.

4. Члени з кращими ознаками расовости в батальйонах "Шума" треба включити до першої сотні. Вони матимуть приділеного німецького старшину СС, або поліційного старшину, який освідомить тих людей про вартість їхньої крови і переконає їх, що вони є чимсь кращим, ніж інші з того самого батальйону.

5. Перша сотня, після кількох місяців вправ, дістане право співати на вулиці німецькі пісні, що я іншим сотням забороняю! Вони мають співати на вулицях тільки пісні у своїй рідній мові.[3])

6. Коли командир виступає перед першою сотнею, вітає її словами "Гайль, Шуцманшафт!" Сотня відповідає: "Гайль, фюрер!" Першим сотням, після певного часу, я особисто дам дозвіл відповідати "Гайль Гітлер!"

7. Пізніше, про що я сам вирішу, дозволю об'єднати перші сотні у батальйони.

8. Перші сотні мають бути особливо добре одягнені й устатковані.

9. Батальйони мають бути командовані поручниками, сотниками або майорами поліції і СС. До помочі дістануть німецького фельдфебля.

10. Сподіваюся, що устаткування "Шума" буде імпровізоване в розумний спосіб, згідно з місцевими умовами. Уяв-

---

[3]) У "Ваффен СС" було навпаки. А втім сумнівно, чи того роду накази проводилися в життя у батальйонах "Шума".

ляю собі, що батальйони "Шума" матимуть наплечники власної роботи. Коли нема кухонного начиння і столового накриття, можна закупити дерев'яні виделки й ложки, які можна всюди дістати на ярмарках. Я переконаний, що можна подбати про імпровізоване, але одностайне устаткування.

11. Ці тайні напрямні треба особисто доставити шефам, їх не можна брати з собою, а треба переховувати в сейфі. Не вільно їх переписувати, бо вони не сміють бути розповсюджувані.

У листі від 9 березня 1943 Ґ. Берґер, в той час шеф головного штабу політики у міністерстві сходу Розенберга, писав до Гіммлера: "Я думаю, що ми в поведінці до чужих народів, з історії нічого не навчилися. Було колись, ми думали, що коли на сході польському населенню дано політичні свободи й господарські полегші, то тим для себе їх приєднаємо. Але, чим більше ми поступалися, тим більше ті народи думали про себе. І саме через нашу ввічливість і поступки вони прийшли до народного освідомлення. Але і було, на мій погляд, помилкою, що ми в Остлянді і в Україні кинулися на ті народи, як виголоджені бідаки. Негайне признання малої і середньої власности, а пізніше й більше поступок, не допустили б до того, що ті народи, які нас вітали, як визволителів, ставляться тепер до нас байдуже, а частково й вороже".

21 серпня 1943 Гіммлер писав до генерал-фельдмаршала В. Кайтля: "Чую, що вермахт вимагає віддати йому 24,000 маєтків по 28 моргів та ще певну кількість по 40 моргів і більше для українських допоміжних сил (у боротьбі проти ворога).

Проти цієї вимоги я, як державний комісар для скріплення охотного поселення чоловіків німецької національности, зголошую свій найгостріший спротив і протест. Уважайте, що нині ми ще не можемо поселити навіть кількох фронтових німецьких вояків, а вермахт хоче поселити російських охотників, яких оцінку можна встановити аж після закінчення війни, і їх винагородити. Я дивуюся, що ми забули науку з історії воєн про поведінку поляків і українців в минулій світовій війні. Позатим я здивований, що чужі національності винагороджуємо вже тепер землею не тільки в загальній, але в дідичній формі, а це найкраще забезпечення родини на будуче, в тому випадкові, чужої національности.

Я все ще маю надію, що ця вимога вермахту ще не здійснена. Я того погляду, що слід негайно усунути тих відповідальних референтів. Їхні імена повинні попасти на список, щоб вони не могли отримати становищ, з яких могли б пропонувати і проводити такі небезпечні справи".

У листі до ген. СС поліції Пріцмана[4]) від 7 вересня 1943 року: "Ген. піхоти Штапф дістав листа в справі Донецької території з спеціяльними наказами. Негайно скомунікуйтеся з ним, а я уповажнюю Вас співпрацювати з ним з усіх сил. Мусимо досягти того, щоб при нашому відступі не залишилася в тій частині України ні одна людина, ні одне домашнє створіння, ні один мішок збіжжя, ні одна залізнодорожня рейка; щоб не залишилася ні одна ціла хата, ні одна копальня, які можна б ужити, ні одна криниця незатруєна. Ворог мусить дійсно знайти тотально спалений і знищений край".

Гіммлер дуже зацікавився топірцями, яких бронзові сокирки вони виливають і різблять, як це робили в передісторичних часах. Писав у тій справі до неназваного полковника, а цей до теж неназваного автора двотомової палеографії, в якій про гуцульські топірці згадував.

19 квітня відбулася конференція партійних людей у Берліні. Приявні були заступник Розенберґа Маєр, райхскомісар України Кох. Розенберґ пише (ст. 260): "Кох робить в останніх часах враження п'яниці в останній стадії. Він має блідо-синє обличчя, повне глибоких зморщок. Для ніяких упорядкованих нарад він не надається. При річевих дискусіях він вибухає і відповідає образливими словами. На кожну заввагу слідує така відповідь: "Ви цього не розумієте або до цього бракує вам потрібного розуму". При цьому слід завважити, що при оцінці озброєння він бреше"...

---

[4]) Ген. СС Пріцман був призначений для знищення відділів УПА на Волині після того, як ген. СС фон дем Бах Зелевський не вив'язався з такого самого завдання на Волині й був усунений Гіммлером. Пріцман, один з найбільш жорстоких противників українського народу, не виконав свого завдання теж. Його дивізії і бриґади були знищені в боях з УПА. В липні 1944 року Пріцман знайшовся в районі окруження XIII-го корпусу і мав завдання очистити терен від УПА і польських партизанів. Командир "Абтайлюнґ Ц" стверджує, що ні Пріцман, ні його розгромлені відділи не були здібні до ніякої акції. Пріцмана й рештки його відділів перекинено до резерви. Дещо пізніше він поповнив самогубство біля бункру Гітлера у Берліні.

21 липня 1944, мабуть Гіммлер, бо на копії нема підпису, пише листа до шефа райхсзіхергайтсамту Е. Кальтенбруннера про питання козаків України, дослідників Біблії і т. д. "Це комплекс справ важливих, коли німці здобудуть — що напевно станеться — великі простори російського краю. Тоді Україна буде, як запляновано, поселена німцями, а на границі Азії — козаками з наставленням їх проти Азії, де залишимо колгоспну систему. Козакам дамо трохи землі, і тоді вони будуть ворогами. Це будуть військові поселення. В Україні не буде релігії — ні католицької, ні православної. Дозволені будуть тільки "дослідники Біблії", які є пацифістами, виступають проти боротьби, зброї і війни. Кращі українці, тобто добірні і вибрані, стоятимуть проти ворогів, але землю матимуть німці. Згадані "біблійники" — це люди чесні, вони проти жидів, католиків і папи, пильні, знамениті хлібороби".

Автор цитує листа Гіммлера до зв'язкового старшини Гітлера: "Я переконаний, що більші труднощі на Східньому фронті — це брак витривалости в боях, розклад дивізій — спричинений рафінованою інфільтрацією старшин армії ген. Зайдліца,[5]) німецьких полонених вояків, перешколених на комуністів". Далі в листі поданий спосіб для виловлювання таких інфільтраторів: "Створити команди з найбільш брутальних: хто тільки відкриє рота — стріляти; інших переслухати наступного дня і повбивати".

У наступному числі: "Гіммлер — ідеолог" і "Промови Гіммлера".

[5]) Ген. Зайдліц перейшов на сторону більшовиків і створив там, чи погодився очолювати прихильну до Москви організацію "Бунд дойтшер оффіціре", які вели пропаганду, скеровану до німецького фронту, з закликами кидати зброю і перебігати на сторону німецької соціялістичної держави. Впродовж німецького відступу з України перейшло на сторону ворога кільканадцять генералів та велике число вояцтва, інші піддавалися або покидали зброю. Цю акцію, керовану з Москви, відчула і І-ша УД від самого початку, коли окопи другої лінії з залогою вермахту ми мали змінити. На жаль, українські частини застали тільки порожні стрілецькі рови.

ПИШУТЬ ІНШІ

В Ф.

THE WORLDWIDE SOVIET THREAT

by

Admiral Jose T. Merino

Military review, November 1981

Совєтська загроза для світу очевидна. Доказом того є в першу чергу розбудова сов. морських сил. Беручи собі за приклад Брит. Імперію, СССР належно доцінює вагу морської потуги в намаганні оволодіти світом. Це показалося наглядно в часі Кубинської кризи. Не зважаючи на кольосальні військові сили, сперті в основному на армію, СССР не був спроможний допомогти Кубі через недостачу морської фльоти. Маючи такий досвід, сов. військове командування за рекомендацією адмірала Сергія Ґоржкова, вирішило розбудувати сильну фльоту, яка була б спроможна контролювати світові моря.

До панування над морями потрібна не тільки фльота, але також морські бази. СССР зумів впродовж короткого часу розбудувати могутню фльоту, а починаючи з 1956 р., звернув пильну увагу на здобуття морських баз. Першу таку базу встановлено в Порті Годейда над Червоним морем, а згодом і в іших місцях так, що сьогодні сов. кораблі можуть спокійно плисти до своїх баз в Перському заливі та в різних пунктах Індійського, Атлантійського й Тихого океанів.

Як далеко СССР опанував моря? В 1976 р. американський міністр оборони Доналд Румсфелд звітував, що "під сучасну пору американська фльота може (щоправда при поважних втратах власних кораблів) контролювати Північноатлантійські морські лінії в напрямі Европи, а контроля східньої частини Середземного моря в найкращому випадку непевна. На Тихому океані американська фльота контролює лінії в напрямі Аляски і Гаваїв, а має труднощі охороняти комунікаційні лінії в західній частині Пацифіку".

СССР послідовний у своєму намаганні здобути панування над світом. Одначе — на думку автора — сов. військовики й політики не хочуть осягнути це при помочі нуклеарної зброї, а радше через підривання урядів Третього Світу та відмову сировини Заходові. Здержання достави сировини послабить американську економіку так, що Америка перестане бути першою індустріяльною країною.

Парадоксально, найбільш антикомуністичні країни світу, які з уваги на своє географічне положення можуть контролювати важливі стратегічні полоси

— Південна Африка (траса довкола Рогу Доброї Надії), Південна Корея (Корейський просмик і Японське море), Тайван (Тайванський і Люзонський просмики та Китайське море) і Чіле (просмик Маґелляна) — стоять досі поза увагою Америки.

Може колись політичні лідери Заходу будуть дивитися на ті країни більш реально.

ARE WE CORRECTLY ARMED FOR THE NINETIES?

by

Lieutenant General Hans Hinrichs

Якщо мова про озброєння Західньої Німеччини, то виринає основне питання: чи може західно-німецька армія позволити собі на коштовну модерну зброю і чи та зброя задовольнить вимоги німецької оборони в 1990-их роках? Тут входять в рахубу такі розважання:

Щоб розвинути модерну систему озброєння, потрібно 5 до 10 років, а потім ще додаткових 3 до 6 років, щоб таку зброю закупити. Нова зброя буде коштувати два або три рази стільки, що теперішня. Треба також мати на увазі унікальне становище Німеччини в НАТО. З тих причин — на думку автора — Німеччина не повинна бути зацікавлена в "престижевій" зброї, бо це для неї за коштовна цяцька.

При плянуванні оборони і зброї на 1990-ті роки, треба зважити кілька фактів. По-перше, німецька армія є тільки дефензивною силою. Тому вона мусить бути приготована на короткі і швидкі протиудари. В результаті танки і механічні вози непотрібні й за коштовні. По-друге, резерва для відбуття ворожої атаки не повинна бути більша ніж бриґада. Більші з'єднання є незграбні, вимагають більше часу для підготовки й підпадають легше ворожій обсервації та знищенню. Дальше, німецька армія правдоподібно ніколи не буде воювати в добре обізнаному терені, тому замість звичайних танків більш практично є вживати легкі панцерні авта для транспортування зброї і вояків. Тому що ворог правдоподібно вжиє більшу кількість гелікоптерів, буде необхідна справна й ефективна повітряна оборона. Врешті, завважує автор, німецька оборона присвятила за багато уваги вдосконаленню універсальних літаків типу Торнадо і Альфа Джет. Відношення між коштом і боєвою ефективністю тих літаків постепенно затирається з впровадженням нової уліпшеної повітряної оборони, в якій перше місце займе ракетна артилерія й удосконалені керовані ракети.

Автор не вважає своїх міркувань дефінітивними, але вони кидають світло на те, як Німеччина задумує організувати свою оборону; а тому що Німеччина є найсильнішим союзником в НАТО, такі думки заслуговують на увагу американських військових чинників.

THE EXPANSION OF LIBYA: MAGHRIB AND BLACK AFRICA

by

Arnold Hottinger

Тероризм, державні перевороти, заворушення, політичні атентати — це тільки деякі особливості сьогоднішніх міжнародних відносин. Прикладом того є мала африканська держава — Лібія і її лідер Могамед Кадафі. Його мрією є відродження арабського світу.

Батьком арабського об'єднання після Другої світової війни був Ґамаль А. Нассер, який помер в 1970 р. Менше ніж рік після смерти Нассера — його протеже Кадафі захопив владу в Лібії. В початках 1970-их років виглядало, що між Єгиптом і Лібією є приязнь і взаємне порозуміння. Але Садат не був Нассером. Він опрокинув ідею пан-арабізму, а також відмовився від сов. допомоги. Зближення Садата з Заходом остаточно розбило пляни Кадафі про об'єднання всіх арабських країн; він став непримиренним ворогом Садата і Заходу.

Кадафі вважав Лібію і її державний лад зразком, який повинні наслідувати інші арабські країни.` В 1978 р. він покликав до життя революційний комітет, який за його вказівками мав керувати державою. Зарядженo конфіскату більших маєтків, розподіл землі, мілітаризацію шкіл, обов'язкову військову службу, а молодь приневолено до "продуктивної" праці в фабриках і сільських поселеннях.

Стративши Єгипет, Кадафі в 1972 р. звернув увагу на північ і захід. Поведено сильну пропаґанду, орґанізовано партизанські акції та попирано тайні організації для повалення "реакційних" урядів в Мароко, Тунісі і Мальті. Коли це не дало бажаних успіхів, Кадафі окупував в 1973 р. північну частину Чад, а в 1980 р. заняв решту країни. Це викликало реакцію сусідів. Судан виступив в обороні законного уряду Чаду, а Ніґер і Ніґерія також запротестували проти вторгнення Лібії до Сагари.

Тими діями Кадафі поставив проти себе всіх сусідів, а також частину власного населення. В результаті, якщо його положення погіршиться, то можна сподіватися, що він рішиться покликати на поміч СССР. В тій кризовій ситуації важливу ролю може відіграти Альжирія. Вона мусить стояти близько Лібії, щоб впливати на її закордонну політику та здержати Кадафі від можливости шукати сов. помочі. Автор переконаний, що коли Франція приєднається до альжирської тактики, то це забезпечить стабільність політики в тій неспокійній зоні і збереже інтереси так Лібії, як і Альжирії. Пан-арабські амбіції Кадафі не мають нічого спільного з сов. плянами щодо Африки. Кадафі свідомий цього, тому тільки страх або відчай приневолить його змінити свою орієнтацію й піддатися під "опіку" Москви.

DETERRENCE VS. WAR-FIGHTING: THE SOVIET PREFERENCE

by

Dr. Paul Holman

Основою сов. військової політики є війна тобто справжня мілітарна акція, а не залякування противника. Доказом того є кольосальна розбудова військових сил. В порівнянні з Америкою, СССР має значно більший арсенал міжконтинентальних ракет, які є запорукою "першого удару". В додатку, СССР більше зацікавлений в активній і пасивній обороні, як також у хемічній і бактеріологічній війні; навіть космічна програма служить в першу чергу мілітарним цілям. Вкінці більшість сов. продукції призначена на оборону.

Та сов. настанова не нова. Накреслив її Ленін, розбудував і вдосконалив Сталін, продовжував її Хрущов, а тепер Брежнєв. Причиною того є постійний страх, що ніби то цілий світ є проти СССР. Тим страхом заражені сов. вожді і пересічні громадяни, які вірять, що нпр. "оборона" Афґаністану була необхідним актом проти зазіхань "китайських шпіонів, пакістанських партизанів, єгипетських саботажників і очевидно американської розвідки (CIA)". Тому СССР хоче розбудувати таку військову силу, яка б могла заздалегідь знівечити ворожі пляни.

Сов. політики і військовики відкидають приняту на Заході теорію залякування, бо це на їх думку тільки покришка, під якою скривається справжня імперіялістична аґресія Америки.

Західний світ повинен мати це на увазі й відповідно до того плянувати свою стратегію.

THE REAL WAR

by

Richard M. Nixon

Основна теза автора: Захід є в стадії острої кризи, якщо йде про збереження миру й відвернення воєнної катастрофи. Правда, Захід має людський матеріял, природні ресурси і здібність відвернути катастрофу; треба тільки волі використати ті засоби. Є два аспекти національної чи державної волі: один, що його проявляє сама держава (нпр. відповідний оборонний бюджет), і другий, що його бере до уваги противник (нпр. провокація не варта воєнного риску).

На думку автора світ є тепер у фазі 3-ої світової війни; поки що нема ще стрілів, але захід постійно програє. Лідери Західного світу повинні пробудитися, поки ще час. СССР є загрозою для Заходу й тільки Америка має силу стримати сов. експансію. Чи Америка має національну волю до того? За адміністрації Картера Америка була немов спаралізована й не провадила послідовної сильної заграничної політики. Автор розважає питання, яку політику має провадити Америка, щоб виграти війну.

ДЕЩО ПРО НОВЕ ПОЛЬСЬКЕ ВИДАННЯ

"OGNIE NAD SOLINKA", AWTOR MAJA BILSKA, W-WO "KRAJOWA AGENCJA WYDAWNICZA", WARSZAWA, 1981.

Це видання коротких споминів польських учасників боротьби проти українського підпілля і УПА в 1945-1947 роках на Закерзоні, в цілости як зазначено в передмові, призначені для молодих людей, які були тоді малими дітьми або ще навіть ненародженими. Очевидно книжка має цілком пропагандивний характер і представляє цю жорстоку боротьбу у світлі совєтсько-польських джерел, які насвітлюють цю боротьбу так що мовляв ми боролися за гумнізм, справедливість і привернення правопорядку проти банд УПА, яка знала тільки жорстокість супроти безборонкого населення, грабунки, морди невинних жінок й дітей та була знаряддям гітлерівської Німеччини та ряд інших епітетів, які тільки можна б пришити кайгіршим елементам будь якої нації. Ось такі епізоди, як відрубування сокирою ноги польському ветеранові ,або касаджування малеких дітей на коли плотів та ряд інших жорстоких герців поповнених упівцями супроти безборонного польського населення та тих українців, які співпрацювали з поляками.

Та помимо цього стандартного очорнювання українського підпілля і УПА читач мимоволі бачить, що через сторінки цих споминів тягнеться нитка правди, де навіть ці бандити горлорізи є прекрасно зорганізовані у військові частини, мають знамениту розвідку при помочі місцевого населення, вміють використовувати терен і маскування для тактичних маневрів, а вже неговорячи про повагу і страх перед командирами і бійцями УПА. Іншими словами кажучи, що з одної сторони обливають все помиями, а з другої сторони дійскої правди про героїзм, посвяту і вміння бути найкращими вояками партизанської війни таки неможуть непризнати бійцям УПА.

І ось тут є для нас, а особливо леґендарної УПА ці позитиви, про які також у ряді попередніх видань цього типу говориться, бо польський комуністичний уряд дав історикам цього періоду знамениті перспективи досліду. Так, вони є написані тенденційно, та однак майбутній історик зможе дуже легко відмежити здорове зерно від полови. **Осип Труш**

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

В ч. 4 ВК на 78 написано в статті про пол. Є. Рена: "Навчання в гімназії у Станиславові", а має бути "Навчання в гімназії у КОЛОМИЇ".

ЖУРНАЛ "СПОТКАНЯ" ПРО УКРАЇНСЬКУ ПРОБЛЕМУ

Уривок статті — думки на українські теми. Стаття появилася в періодику опозиційних до теперішнього уряду молодих польських католиків "Спотканя" (Spotkania 1980, 12/13).

[...] Ніхто не може докладно сказати, скільки українців живе на території сучасної Польщі — розбіжність у приблизних даних вагається від 100 до 300 тисяч, залежно від джерела інформацій та від прийнятих мірил національного визначення. Від наших національних меншостей (дуже маленьких словацької і литовської, чисельніших білоруської і німецької — які становлять специфічну і складну проблему) українська відрізняється тим, що вона живе розпорошено по всій Польщі, головно в північних і західніх районах, а не згуртованими віддавна середовищами на своїх територіях. Таке становище українців є наслідком масового переселення їх з рідних осель у 1947-48 роках (розлогі землі в південно-східньому куті Польщі). Переселення здійснили власті Польської Народної Республіки, мотивуючи це як єдину можливість покласти кінець трагічній громадській війні, яка на тій території тривала від закінчення світової війни. В межах тодішньої альтернативи — виїхати до СРСР, або залишитися в Польщі, чимала частина українського населення вибрала цю другу можливість. Можна, мабуть, припускати, що в широкому виборі мотивації чималу ролю відіграло сподівання, що умови суспільно-політичного життя в Польській Народній Республіці будуть усе ж сприятливіші від тих, які вони самі зазнали протягом кількох років, а їхні брати з-за колишнього кордону зазнавали під радянською владою від 1917 року. Особливі надії покладали вони, мабуть, на умови релігійного життя: переважна більшість тих людей належала до Греко-католицької церкви, яка, як відомо, є предметом особливо безпощадного винищування.

Коли ж ідеться про загальні умови життя, то українська меншість поділяє долю нас усіх — жителів тої країни.

До всіх тягарів, які спільна доля накладає на нас, українці, подібно до інших національних груп, мають ще одну дуже важку проблему: збереження національної ідентичности і "додержання" своєї відрубности в інонаціональній масі.

Отже, сучасність взагалі не дуже ласкава для національних меншин. Масова культура, всевладні засоби масової інформації, демографічна мінливість — ось деякі з чинників, які нівелюють національну відмінність і зводять її, в найкращому випадку, до фолкльору. У так званих країнах соціялістичного бльоку ця проблема виявляється яскравіше, ніж деінде: уніфікація суспільного життя, ліквідація свободи об'єднуватись і паралізування будь-якої вільної громадської ініціятиви, відбирає практично єдину площину, на якій можна було б культивувати національне життя меншости. У нас у Польщі до того додається ще сильне переконання — плекане офіційною пропаґандою — про абсолютну монолітність нашого суспільства під кутом національним, в наслідок чого в суспільній свідомості немає найменшого місця для інших націй, співтворців того суспільства.

Об'єднувальним чинником могла б бути Греко-католицька, чи т. зв. уніятська церква. На жаль, і в Польщі ту церкву було формально зліквідовано в 1946 році. Тепер її законне становище особливе: держава не приймає до відомости її існування, але мовчки потуряє їй, ставиться до неї, як до внутрішньої справи Римо-католицької церкви (один з незначних, але характеристичних наслідків цього: цензура не пропускає ні слова "греко-католицький", ані нічого, пов'язаного з тим. Отже, через урядові засоби масової інформації нічого про цю церкву довідатися на можна). Це, щоправда, дає можливість існувати Греко-католицькій церкві, але з другого боку великою мірою обмежує її життя та душпастирську діяльність.

Уніятську ієрархію (т. зв. Перемишльський єпископат, який перед війною належав до Львівської митрополії) зліквідовано, а юрисдикцію над цією церквою перебрав примас Польщі. Уніятська церква не має власної духовної семінарії (її вихованці вчаться в одній з римо-католицьких семінарій), не має жадних інституцій, ані товариств, жадних видавничих можливостей. А що особливо дошкульне для нормальної душпастирської діяльности — конфіскація державою всього матеріяльного майна. Частину уніятських церков держава від-

дала Римо-католицькій церкві, інші залишилися напризволяще. Як поступово пропадають колись живі місця Божого слова і неоціненні пам'ятники культури — можуть сказати туристи, які мандрують у Бещадах і в Нижньому Бескиді. В наслідок цього, крім церкви оо. Василіян у Варшаві та однієї каплиці в костелі св. Катерини у Варшаві, всі уніятські Богослужби відправляються за принципом гостинности римо-католицьких церков.

Залишається ще справа отого "додержання" своєї національної відрубности — справа, мабуть, найважча і найболючіша. В Польщі можуть жити французи, італійці, голляндці чи японці, навіть росіяни і німці — і всі вони можуть без внутрішнього опору признаватися до своєї національности. Набагато важче бути в Польщі українцем. Сама вже назва "українець" оточена німбом, подібність якого можна знайти тільки в найгірших виявах нашого антисемітизму. У чому це полягає? Часом у пригадуванні ненависного стереотипу "різуна з ножем у зубах", часом у жартівливому і навіть добродушному нагадуванні про "чорне піднебіння", а переважно в якомусь посередньому варіянті. Звичайно, цього явища не можна узагальнювати — є тут велика різниця поколінь, однак воно ще дотепер є елементом польської колективної свідомости. Не треба бути психологом, щоб уявити, на які більш чи менш брутальні, навмисні і ненавмисні приниження натикається українець у Польщі в своєму щоденному житті, яка для нього створюється спокуса до соромливого приховування своєї національности, який осад комплексів гіркоти і нехоті до оточення мусить у ньому нагромаджуватися. У цьому світлі цілком зрозумілий заклик українського кореспондента "Спотканя" до польського суспільства і польської церкви (Богдан Сагайдачний, "Як я бачу майбутність польсько-українських стосунків", — "Спотканя" [1978], ч. 5).

Без сумніву, про умови психологічно-суспільні, в яких живуть українці в Польщі, вирішує не політика влади, а постава польського суспільства і польської церкви.

Тому вважаємо, що вже настав час, аби ми довели до нашого польського і католицького сумління декілька основних правд і поставили декілька основних питань. Ось вони:

В Европі, побіч нас, живе понад 40-мільйоновий народ, якому політичні умови на цій частині нашого суходолу ніколи не дали можливости "домогтися незалежности". Істотним елементом такої ситуації була в минулому польська держава, яка в різні періоди панувала на великій частині його землі, а незначну частину займає й надалі. Хто, як хто, але ми, які так нарікаємо на власне геополітичне становище і стокількадесятилітня неволя яких — епізод дуже важливий, але тільки епізод на тлі тисячолітньої історії — давала нам право називати себе Христом народів, повинні розуміти і відчувати, що то значить для українського народу.

Двадцяте сторіччя було свідком особливо одчайдушних зривів українців. Деякі з них — чи то через союзників (гітлерівська Німеччина), чи безоглядні й жорстокі методи боротьби — не тільки не могли збудити нашої симпатії, але поважно спричинилися до поглиблення прірви між нашими народами. Та не вільно забувати, що це все ж таки була боротьба за незалежність — тим трагічніша, що безнадійна. І знов же: ми, які з власної дуже недавньої історії пам'ятаємо слова "Полніше Бандітен" на визначення Армії Крайової, мусимо здобутися на критичну самоаналізу, заки вимовимо накинуту нам словесну відбитку "банди УПА". Тим більше, що ми спираємося на інформацію про ті трагічні події не тільки тенденційну, але й однобічну; українці не мають жадної можливости боронити свій погляд і виставляти свої кривди. Не вільно також розглядати ту українську жорстокість в історичній порожнечі, — треба розглядати її як кільце в драматичному ланцюгові подій, що тягнуться принаймні з XVI сторіччя. Аби переконатися, що ми також не завжди були ангелами, вистачить уважно прочитати "Огнем і мечем" Сенкевіча, критично відмежовуючи себе від авторських наголосів симпатій і антипатій.

Якщо ж ідеться про методу розв'язування "українського питання" в Польщі після війни, то треба взяти до уваги таке: незалежно від того, хто мав рацію в тій "війні в Бещадах" 1944-1947 років і чи виселення українців з їхньої території було єдино можливим способом закінчити ту війну, треба усвідомити, що це був акт несправедливости супроти сотень тисяч людей, до яких застосовано колективну відповідальність (виселено не тільки тих, яким довели будь-яку участь у бороть-

бі чи сприянння УПА, і не тільки з теротирії, де відбувалася боротьба, виселено м. ін. усіх лемків, навіть з околиць Щавниці, де жадної такої боротьби не було). До 1939 року, в умовах цивілізованої Европи, такий вчинок не прийшов би нікому в голову, а те, що ми його спокійно прийняли, — це доказ того, наскільки зруйновані наші моральні вартості, як ми набралися метод, стосованих гітлерівською Німеччиною і Радянським Союзом.

І додатково дещо зі справ, що в тій ієрархії менш важливі, але все ще можуть бути актуальні: ми не мали впливу на те, що кілька років тому міністерства Адміністрації, Териріяльного господарства і Охорони середовища (назва третього члена у цьому контексті звучить особливо гумористично) змінили на території Бєщад понад сто українських назв різних місцевостей на польські (черговий крок на шляху ліквідації культурної основи цього району і улюблене в нашій системі виправлення історії ex post). Треба проте усвідомити і в межах можливости постійно доводити до громадської думки, що це був ганебний вчинок. Треба також пам'ятати, що він м. ін. відбирає нам моральне право обурюватися па подібну практику на прусаків, які намагалися затерти польські сліди на Шльонську. [...]

Чи за трагічні сторінки в спільній історії поляків і українців ми готові вдарити й себе в груди, а не тільки бити в їхні? [...]

Польська громадська думка відчуває дедалі більшу симпатію до прагнень українського багатомільйонового народу в Радянському Союзі, з дедалі більшим співчуттям стежить за долею українських дисидентів. Польська й українська політична еміграція зробила вже великий поступ на шляху до взаєморозуміння та порозуміння. Все це сповнює оптимізмом. Для достовірности нашої постави потрібен одначе ще один крок далі. [...] Добре було б усвідомити, що побіч нас і серед нас живуть люди, яким уже тут і тепер ми можемо й повинні дати "свідоцтво правди і любови", про яке говорив Святий Отець. Вже хоч би тому, що в сучасному складі ми без сумніву сторона сильніша, а сильніший повинен простягти руку для примирення і допомоги. А з прагматичних причин ще й тому, що на підставі наших стосунків з тою жмень-

кою "польських" українців, мільйони їхніх земляків по той бік кордону оцінюватимуть наші наміри супроти них. А це вже справа наших істотних національних інтересів.

З польської переклала Ніна Ільницька
«Сугасність» г. 6/1981

З РАДЯНСЬКОГО ПОБУТУ

А. Комарницький

БРАК РОБОЧОЇ СИЛИ В СРСР І УМОВИ ЖИТТЯ

Починаючи з 1981 року до плянових показників міністерств, відомств і підприємств вперше за всю історію соціялізму в СРСР був введений ліміт чисельности робітників і службовців, а також поставлене спеціяльне завдання по скороченню застосування ручної праці.

При нинішньому рівні розвитку радянської науки і техніки і при технічній оснащености цивільних, в тому числі основних галузей промисловости, постанова, як можна очікувати, залишиться черговим нереалізованим документом партії. Адже для розширення механізації і автоматизації виробництва перш за все потрібні винахідники і висококваліфіковані інженерні сили, які постійно відтягаються у військово-промисловий комплекс. Крім того потрібна широка технічна база і довгий час, а головне для реалізації такого пляну, для розвитку продуктивних сил потрібні сприятливі загальні економічні і соціяльні умови, яких соціялізм попросту не посідає.

Партійне рішення було прийнято у звязку з нестачею робочих рук у цілому ряді галузей промисловости, зокрема у видобувній, гірничо-металургійній і будівництві. На 26-му з'їзді КПРС Брежнєв ясно вказав, що жодних резервів збільшення робочої сили на найближче майбутнє не передбачається, залишається тільки збільшити продуктивність і ефективність праці.

Нестачу робочих рук, що обчислюється нині в мільйонах чоловік, радянські демографи пояснюють головним чином перепадом народжуваности, викликаним важкими роками війни. Хоча відомо, лави робітників нині поповнює вже молодь, народжена після 60 року. І звичайно справа тут не стільки в тимчасовому перепаді, скільки в постійній низькій народжуваності, що при важких соціяльних умовах має тенденцію поглиблюватись. Справа також у зростанні рівня смертности радян-

ського населення, що особливо спостерігається протягом останніх 10-15 років.

За даними двох американських демографів — Кріса Дейвіса і Марі Фешбаха — підготованими на основі радянської статистики, виникає, що від середини 60-х років смертність серед усіх груп радянського населення невпинно зростає. А 5 років тому центр. статист. управління взагалі перестало публікувати ці дані.

Недавно дані американських експертів підтвердив і представник відділу демографійної статистики при держпляні СРСР Смірнов. За його словами дитяча смертність в Радянському Союзі за останніх 20 років зросла на 13%. Крім того, як вважають західні спеціялісти, СРСР є чи не єдиною країною у світі, де за останніх 15-20 років тривалість життя не зросла, а скоротилася. Загальна смертність в СРСР в 1964 році складала 69 чоловік на 10 тисяч, в 1970 році — 82, у 1980 році — вже аж 104 особи.

Головною причиною зростання смертности в СРСР, як вказують західні демографи, є недостатнє і неякісне медичне обслуговування, яке до речі вважається одним з основних досягнень соціялізму. За радянською статистикою, на 10 тисяч чоловік в СРСР припадає 38 кваліфікованих лікарів. Для прикладу, у США ця цифра удвічі нижча. За даними 1976 року дитяча смертність в СРСР зросла до 35 на 1000 новонароджених. У США ця цифра 15. Приблизно таке ж співвідношення зберігається і серед багатьох груп дорослого населення.

Було б одначе несправедливо звалювати зростання смертности тільки на погану охорону здоров'я. Адже за 15 років вона навряд чи аж так погіршилась.

Зате, як зауважують спеціялісти, за цей час зросло споживання алькоголю в СРСР, а з ним збільшився виробничий і побутовий травматизм, зросла кількість смертельних нещасливих випадків.

Чи справді партійне керівництво зацікавлене у боротьбі з пияцтвом, що підриває здоров'я людей, знижує продуктивність праці, загальну культуру і інтелектуальний рівень населення? Останнє підвищення цін на алькогольні напої важко було б назвати засобом такої боротьби. Схоже це радше на випомповування грошей від населення, обдирання і без того убогого родинного бюджету переважно робітничих сімей. Тим ча-

сом боротьбу з пияцтвом варто було б починати від викорінення причин пияцтва, тобто соціяльного незадоволення людей, загальної депресії і духовної порожнечі, яку витворила офіційна пропаґанда й боротьба з релігією.

Впливає на стан здоров'я населення і якість харчування. Якщо йдеться про дитячу смертність, то вона безпосередньо зв'язана з хворобами, важкою працею і поганим харчуванням матерів під час вагітности. Не останню роль тут відіграє, як вказує американський демограф Дейвіс, низький рівень запобігання вагітности. Кожна жінка в СРСР робить в середньому по 6 абортів за своє життя. До речі ця статистика не може бути повною, бо широко практикуються, як відомо, підпільні аборити, проведені щоправда більш якісно, а тому дорожчі. Важка виснажлива праця жінок впливає на здоров'я майбутнього покоління взагалі. Газета «Известия» від 9 вересня у передовій «Жінці трудівниці і матері» пише, що в СРСР працює понад 9/10 усіх жінок працездатного віку. Решта, як можна думати, припадає на жінок партійного начальства і військовослужбовців. Ці жінки, як відомо, можуть собі дозволити і не працювати.

Причиною високої смертности серед дорослого працездатного населення — це інфаркт і рак, хвороби, на перший погляд, нібито й не пов'язані із соціяльним становищем і умовами життя. Проте відомо, саме постійний депресивний стан і нервові стреси, щоденні турботи і почуття незадоволення прискорюють ці хвороби, як зрештою і всякі інші. Наприклад, у 1937 році, під час найбільшої хвилі сталінського терору серед населення СРСР спостерігався вибух туберкульозу, хвобори, яку теж прискорює важкий нервовий стан.

Нині, щоправда, терору у сталінському розумінні немає. Одначе щоденні нестатки, пов'язані з економічною безгосподарністю партійного апарату і взагалі притаманною соціялізмові, постійні зусилля, що витрачаються на заспокоєння елементарних життєвих потреб, самі умови життя людей сприяють посиленню нервового напруження і погіршенню психічного здоров'я більшости населення. Нервові стреси, відомо, викликує і безпосереднє політичне незадоволення людей, зокрема національна дискримінація в СРСР.

Замість врахувати всі ці факти, що впливають на психічне здоров'я, і мірою можливости усунути їх, преса, радіо

і телебачення посилюють тиск на свідомість людей, приховуючи правду про життя як внутрі СРСР так і поза його межами, ще більше підриваючи довір'я трудящих і відгороджуючи партійне керівництво від суспільства. З'єднуючою ланкою між ними стає КҐБ. У обласних центрах, в столицях республік, як зрештою і в самій Москві, поряд із старими будинками КҐБ останнім часом виростають нові сучасні споруди, а з ними зростає і сам апарат КҐБ.

Чи можна при цьому всьому очікувати в майбутньому зростання рівня народжуваности і покращання психічного і фізичного здоров'я людей, зменшення пиятства, зростання продуктивности праці і добробуту? Навряд чи можна. Праця, що оплачується у 5-6 разів нижче ніж на заході, яку партія вважає конституційним привілеєм трудящих, перетворена в утяжливий обов'язок, що не забезпечує людям елементарних умов життя. Поряд з правом на працю появився закон про карне переслідування людей, що уникають праці на державних підприємствах, за так зване дармоїдство. Саме цей закон і визначає нині трудові стосунки в СРСР.

Спомини

Роман ПРИПХАН

ПРИГОДА З КРІСОМ

(Спомин дивізійника)

"Від тепер кріс буде твоїм найбільшим приятелем. Він заступить тобі батька, маму, сестру, брата, твою дівчину. Він буде все з тобою і про нього мусиш дбати та пильнувати його, як ока в голові. Пам'ятай, що без кріса та є ніхто, і тільки кріс робить тебе правдивим вояком".

Так приблизно промовляв до нас німецький вишкільний підстаршина, коли на рекрутськім вишколі у Гайделяґрі вручував нам кріси.

І дійсно кріс став нерозлучним товаришем; стало був на плечах на всіх вправах. Часом "воювали" ми сліпими патронами. І дбали ми про свої кріси, бо мусіли. Щовечора відбувалося чищення зброї, а кожної суботи апель. І горе тому, на якого крісі знайдено якусь порошинку. Це грозило різними карами.

Що два тижні відбувалося гостре стріляння, яке тривало звичайно цілий день. Перед першим стрілянням кожний мусів пізнати свій кріс, мусів "встрілятися", бо майже кожний кріс "зносив". Мій кріс "зносив" дещо направо, тому, щоб попасти в ціль, я мусів міряти трохи наліво.

Велику вагу кладено на безпеку. По кожних вправах чи стріленню вишкільний підстаршина особисто перевіряв усі кріси свого відділу і зголошував своєму командирові. Проте траплялися нещасливі випадки. Під час одної "війни" сліпими патронами одному товаришеві затявся кріс. Він відложив його на бік. Під час провірки про той кріс забули. Увечорі при чищені зброї Ч. (тепер у Баффало) вистрілив у коліно свого найліпшого приятеля У. На щастя дерев'яна куля не ушкодила кости, зате лікар мав багато роботи, щоб вичистити коліно від багатьох осколків. Сталася та пригода не на рекрутському вишколі, а пізніше у старшинській школі у Позен-Трескав.

Я мав свою пригоду з крісом. у підстаршинській школі у Лявенбурґу. Школа у Лявенбурґу була дуже сувора. Комендант школи, оберштурмфюрер (поручник) Лінненліке втримував дуже суворий риґоризм. Ще добре не задзвонив дзвінок о 5-ій годині вранці, як до кімнати вривалися наші вишкільні підстаршини з криком. Ми зривалися з ліжок і все мусіли виконувати в поспіху, набігу. Скоро вбиралися, милися, їли (властиво тільки пили каву, бо

більшість з'їла вже всі свої харчі попереднього вечора) та найважливіше — стелили ліжка. З тим мали ми найбільше мороки, бо ліжко мусіло бути постелене рівненько "в кістку" й горе було тому, хто не пройшов інспекції. Крім розбурханого ліжка, чекала його ще й кара. Взагалі, вся дисципліна в підстаршинській школі полягала на карах. А карали за все: за невичищений кріс, за непорядок, за зле застелене ліжко, за одяг, за спів, за марш, за зле виконану вправу, за непоздоровлення старшого ранґою (ми ж не мали жадної) і т. п. Я раз був покараний за те, що мій співжитель кімнати Іваник (помер у таборі полонених у Ріміні на запалення сліпої кишки) положив до своєї шафки невиполокане горнятко від кави. Він пішов на карні вправи за недодержання чистоти, а я як староста кімнати за те, що того не допильнував.

Кари були різні: додаткова робота, варта, заборона виходу до міста (в неділю пополудні), карні вправи.

Так що цілий день ми були заняті і стало в русі. Перед полуднем ходили на вправи за місто, по полудні мали вправи на площі біля касарень, увечорі лекції, спів, порядкування, чищення зброї і т. п. Не було мови про якийнебудь відпочинок чи борони Боже, положитися на ліжко. Це було строго заборонене. Зрештою на це й не було часу. Вкінці о 10-ій год. увечорі ми йшли спати. І тоді ми не мали спокою. Крім нормальної варти навколо касарень, дуже часто були нічні алярми, тож не диво, що ми ходили змучені та сплячі. І ще голодні, бо харчування було невистачальне. Некурці, до яких і я належав міняли папіроси за хліб у німців. Було ще кількох щасливців, які одержували пачки із незанятих ще частин Галичини. До них належав у нашій кімнаті Б. Левицький (тепер у Детройті), батьки якого мешкали біля Сянока. Він щиро з нами всім ділився.

Одної неділі по полудні, у вихідний час до міста, кількох нас хотіло використати вільний час на площі біля касарень на відпочинок. Нас побачив дижурний підстарина і, довідавшись в чому справа, наказав нам перебратися у робочі уніформи й збирати зів'ялі листки на подвір'ї касарень. Це було для нас доброю наукою, що на військовім вишколі треба беззастережно повинуватися всім розпорядкам і не можна їх самовільно зміняти, не можна мати своєї думки, слід перемінитися у безвільний манекин. І такими ми помало ставали.

Одного гарячого дня мали ми вправи над озером. Комендант із конем купався в озері, однак нам на купіль не дозволив. Змучені, запорошені та зіпрілі верталися ми містом до касарень і, на думку коменданта, слабо співали. За кару почали з нами карні вправи. З повним озброєнням ми бігали, падали долів. Виснажені, ми зі злістю із цілої сили жбурляли об землю нашу зброю, незважаючи чи щось не поломиться. Інструктори, побачивши це, стали нас заспокоювати. Вони добре знали, що людська видержливість має свої границі, і людина, доведена до відчаю, не відповідає за свої вчинки. Трьох наших товаришів таки не видержали шиканів підстаршинської школи і втікли, хоч за це грозила кара смерти. Одного із них стрінув я у таборі полонених

у Ріміні. Його злапали й тільки кінець війни визволив його з карного батальйону.

Опис вишколу був би неповний, якщо не згадати про Штреп. Штреп — це місцевість положена яких 40 км на північний схід від Лявенбурґу, куди ми що другий тиждень виїжджали на 2-денні вправи. Самі німецькі вишкільники так характеризували ті вправи:

"І стрінув їх Христос і запитав: "Куди йдете, діти?"

"На Штреп" — відповіли йому. І нічого не сказав Христос, тільки відвернувся і заплакав".

Отже, на той Штреп вибиралися ми зранку. Частину дороги їхали вантажними автами, пізніше яких 5 км до місця вправ бігли у повнім озброєнні із крісами, кулеметами, лефетами, запасними цівками, скриньками з амуніцією, оптичним приладдям. Тут розкладали ми шатра і після 2-3 годин спання спішилися на вправи, які тривали з малими перервами цілий день. Вночі — нічні вправи, на другий день — знову вправи. До касарень верталися ми напівживі увечорі, чистили зброю, одяг, купалися та одержували першу поміч переважно на піхурі.

Тому що спати було ще завчасу, всіх гнали до кіна на вишкільний фільм; користи з нього було мало, бо в кіні всі, включно із німецькими підстаршинами, спали.

Моя пригода з крісом сталася на тім "славнім" Штрепі. На нічних вправах ми машерували за компасом. Ми йшли за поданим числом на компасі в даній напрямі до міста призначення, а звідтам, за іншим числом, до іншого пункту, і так кілька годин ми ходили кругом нашого вишкільного табору. На той марш наша група (один рій — 12 осіб) ішла із крісами та кулеметом, який ми несли на зміну. На кожному відтинку дороги провідник змінявся. Вся вправа велася згідно з військовими правилами обережности. Час-до-часу він та німецький підстаршина, ховаючися під плащ-палатку, щоб "ворог" не запримітив, і провірювали при допомозі карти й компасу напрям дороги. Така процедура тривала 5 до 10 хвилин і всі інші використовували той час на відпочинок — звичайно спали.

При одній такій контролі я заснув. Раптом хтось збудив мене до дальшого маршу і я напівсплячий потягнувся за групою. Йдемо у темряві, а я заледве втримую свої очі відкритими, щоб триматися свого попередника. (Йшли ми гусаком один від другого на віддалі яких 10 метрів. Так вийшли ми на якусь доріжку над ставом. Вийшов місяць із-за хмар і освітив маршуючих вояків. Я сплячо спостерігав їхні постаті, які комічними формами відбивалися у воді. Як смішно вони коливалися, а з ними і їхні кріси на плечах. У тім моменті я хапаюся за рам'я, а мого кріса нема. Я остовпів. Сейчас зголосив німецькому підстаршині. Він зупинив групу, а мене післав по загублений кріс. Зі мною пішов мій приятель Б. Левицький.

Від останнього постою відійшли ми яких 3 км. і кріс знайшов я на тому місці, де спав. Під час сну він висунувся мені з плеча. Мій підстарши-

на не кричав на мене, тільки дав мені деякі поучення. Не зголосив він того випадку. Це вже не була дрібна дисциплінарна провина. За згублення кріса грозив мені арешт, і це було б кінцем моєї військової кар'єри. Про старшинську школу треба б було забути.

Німецький підстаршина був би також покараний за недбалість. Це ж і його відповідальність. Його могли післати на фронт, чого всі вишкільники так дуже боялися.

ПЕТРО МАСЛІЙ

35 РОКІВ ПІЗНІШЕ

Літак підіймається щораз то вище і пливе понад кучерявими хмарами. Серед пасажирів, що залишали лондонське летовище о год. 9.40 дня, — багато українців. Це була перша частина збірної групи, що відбувала поїздку до Австрії. Цю поїздку організувала Головна Управа ОбВУ. Ми розсілись вигідно, знайомились зі собою. Капітан літака вітав нас англійською, а теж і німецькою мовами. Подавав інструкції і бажав успішного перелету до Мюнхену. А я записав: четвер, 12 червня 1980 р....

У літаку вигідно. Краще ніж поїздка автобусом. Дав Господь людині розум і вона його використала. Летимо високо, — майже 37 тисяч стіп над поверхнею землі. Заглядаємо крізь віконця, а внизу мініятюрні англійські міста й села, головні шляхи, а перегодя вже й европейський континент. У літаку веселий настрій.

Біля мене молоді сумівці: Володимир Музичка, Зенон Зварич і його сестра Марійка. Всі вони надзвичайно приязні, дотепні, розумні, добре виховані, а найголовніше — люблять українську пісню, що є прямим містком до мого серця і дружби! "Хто співає, той горя не має" — говорили в Україні. Так і в нас. Без горя і без журби! Та ще й у товаристві молодих! Було б гріхом думати про сіру буденщину. Нам, щоб скоріше на австрійську землю, в околиці Фельдбаху. Гарна природа в тих околицях, дуже добрі люди. Там погуляємо, а може?... В тому моменті поглянув я на молодих сумівців і, полинув думками в минуле, коли і я був таким, як вони, але дещо з жорстокішою і більше невідрадною долею.

Після відходу з Жіліни на Словаччині —друга сотня зв'язку І УД УНА разом з іншими частинами Дивізії та виснажуючого зимового перемаршу опинилась у Юґославії та розташувалась у гарненькому селі Раст. Маючи доброго українського бунчужного С. Сендецького жилось нам не зле. Вдень вивчали методу зашифровування, азбуку Морзе, надавання і відбирання, а вночі звичайно вартували. Партійний німецький старшина Киппел майже нами не інтересувався, хіба тільки, що відбирав звіт на ранній збірці. Була сувора зима і дошкуляв голод. Спали ми покотом на долівці в місцевій школі. Блощиці та

воші були спричинниками багатьох безсонних ночей. Паразитів тих ми знищували як могли, але нічого не помагало. Мабуть, що наше молоде тіло було їм до великої вподоби. Так домучились ми аж до кінця березня, коли то наспів приказ вимаршу до Австрії. Хлопці, як то звичайно буває, зраділи зміною. Австрія своїм положенням до України є ближче дому, а теж це країна Франца Йосифа, що про нього так багато говорили наші батьки, коли ми ще були дітьми. Ось ми вже маршируємо селами колишньої його австро-угорської імперії. Та не тільки маршируємо, але і будемо захищати її від большевицької навали. Гей, гей, чи не йдемо ми слідами наших батьків, що тут вишколювалися, а опісля служили в Українських Січових Стрільців та Українській Галицькій Армії?

Маршируємо, гуторимо, але про місцевість нашого закватирування ніхто не говорить. Військова таємниця. Йдемо,а час-до-часу співаємо українську пісню, головно тоді, коли бачимо на пільних роботах австрійських молодиць і дівчат. Хай чують, що пісня ллється з молодечих грудей!

Початок квітня, під час нашого переходу був напрочуд теплий, а всюди пахло весною. Збуджена весною прирора додавала нам охоти до життя. Хоч наближалися ми до східнього фронту, але ніхто тоді не думав про бої, небезпеку, чи навіть і смерть. Не серед весняної природи! Це був би абсурд думати про смерть, коли з весною все оживає! Та ще нам молодим українським очайдухам? Ніколи! І так дійшли ми до чарівного австрійського села — Гайліґен Кройц ам Вазен, — Святий Хрест над річкою Вазою. Чудове сільце з прекрасною католицькою церквою та гостинними, товариськими і глибоко релігійними людьми.

Більшість вояків устаткувались у місцевій школі, а "цваняки" познаходили собі приміщення у фермера, хто у вдовички, а хто в гостинниці. Жителі села любили нас, як своїх рідних. Полюбили і ми їх. Чудова весна надала околиці український вигля і ми дійсно почувалися як в Україні. Тільки австрійська говірка відрізняла нас, але і це скоро переборолось. Наші хлопці здібні. Коли треба, то й чортову мову вивчать!

Ми зукраїнізували назву села, переіменовуючи на Святий Хрест. Щонеділі ходили в церкву, а тому, що у нашій сотні був славний дириґент Євген Пасіка, ми хором співали у їхній церкві під час Служби Божої літургійні пісні. Не забуду ніколи, як у Великодні Свята 1945 року ми співали у тій чудовій церкві на хорах "Христос Воскрес", "Аллилуя", "Вірую" та по-грецькому "Хрістос анесте". Парафіяни були вельми захоплені, а дириґент Евген Пасіка був героєм дня. Священик нас усіх причащав, благословив, і бажав, щоб Всевишній зберіг кожного з нас і щасливо повернув до рідних у вільну Україну.

У тому селі Пасіка і я були дуже близькі друзі. В'язала нас минувшина міста Стрия й околиці. Майже щовечора заходили ми до дуже культурної родини Кондрад. Вона мала кравецький верстат, а в ньому працювали дві вродливі кравчині, включно з двома донечками. Одна з них — Гільда, чудово

грала на акордеоні так, що вечорами і до пізньої ночі, при смачних перекусках, австрійському вині, музиці та співі, ми проводили незабутні весняні вечори. Сам я квартирував у гостинниці, де на подвір'ю була наша полева кухня. Господиня була дуже ввічлива, а її чоловік був на східньому фронті. Завідував нашою кухнею старший стрілець Дубик, якого ім'я призабув. Мало хто користувався з його готувань, бо "братія" майже жила і харчувалася в австрійських гостинних домах. Коли прийшов сезон сінокосів, тоді наші хлопці запрягали фермерські коні й разом зі старими фермерами та молодицями їздили на сіножаті, громадили сіно і звозили його на ферми. Все робилось на родинній базі. Майже всі наші вояки були селяни і знали сільськогосподарську працю, хоч австрійські господарські знаряддя та методи праці, часом виглядали нам комічними.

Час однак робив своє.

Фронтові бої проріджували вояцькі частини і їх треба було доповнювати.

Наша сотня змаліла численно так, що вкінці нас вояків залишились десять хлопців з бунчужним С. Сендецьким. Він був з Бережанщини, а в таборі Ріміні викладав фізину на матуральних курсах.

І так захопив нас кінець війни.

Раненько, на приказ сотенного Киппела, ми позбулись більшої частини зброї, заладували харчами повний віз, запрягли пару добрих коней і приготовились у мандрівку. Мешканці села Святого Хреста знали з вісток радіо, що Німеччина скапітулювала, що підписано повну капітуляцію і про те, що червона армія от-от займе їхнє село. Родина Кондрад подбала для мене цивільне убрання і, взагалі поставилась до мене краще, як я міг сподіватися. І так подались ми на Захід, все далі і далі від большевицької навали. Село Святий Хрест, і всі його жителі залишились закарбовані глибоко в пам'яті аж по сьогоднішній день, коли тепер я у поворотній дорозі до Австрії... Як буде, але до Святого Хреста, колишнього села мого військового постою, заїхати таки мушу!

Зближаємося до Мюнхену.

Наша поїздка до Австрії була організована і мала певну мету. Організовано ми відвідали Відень та всі воєнні цвинтарі, на котрих є побудовані пам'ятники поляглим нашим побратимам, там отці відслужили Панахиди та були покладені вінки.

Але, як каже наша приповідка: "Нема риби без кости, чоловіка без злости, а нашого організатора побр. хор. Петра Кіщука без доброго серця". Від Фельдбаху, Травтмансдорфу, Ґнас, Ст. Стефан, Бірбавм та других — до Ґайліґен Кройц, то так, якби каменем кинути. Та як туди дістатися? На моє щастя запізнався я з українським "австріяком" побр. Анатолієм Софінським, що живе в Ґрацу. Чудова людина! Багато пережив, і тільки чудом врятувався від большевиків, ба що більше, після війни залишився і жив у тому самому селі Святий Хрест та знає всіх людей.

Невже мій сон стане дійсністю, і ще сьогодні я буду в тому самому селі, що прийняло нас, було, за своїх?

Довго вже не треба було плянувати. Це була середа. Після обіду ми мали вільне так, що за дозволом наших організаторів, побратими А. Софійський, І. Кондрат і я поїхали автом А. Софінського у село Святого Хреста. При мені давні знімки і малий подарунок, що я купив в Англії на "всякий випадок". Живуть? — добре, не живуть? — подарую будь-кому!

Побратим А. Софійський добрий водій і добре знає околицю. Розмовляє австрійським говором, мов австріяк, але краватка ОбВУ виразно вказує, що він українець. А в мене зростає напружена цікавість. Чим ближче, тим більше напруження.

От і дороговказ — Гайліґен Кройц.

Ми виїхали на ту дорогу, котрою тоді просувались на Захід. Ми вже на горбку.

— Дивись у долину, — підштовхує Анатоль. — Он церква і твій Святий Хрест!

Від полону в Італії, по цю хвилину, я ще чогось подібного не переживав! Церква з тим самим дахом, тією самою червоною дахівкою! Ми в ній співали. В голові зашуміло.

Чую дивний звук. "Ґеню Пасіка, чи чуєш спільний спів "Христос Воскрес"?....

В'їхали в село. Та сама дорога, але школа, в якій ми квартирували, зникла. Розвалили, і там красується тепер будинок управління. Та Анатолій не спиняється. Заїнджає на подвір'я, де була колись наша полева кухня.

Загальмував і авто стало.

На подвір'ю у холодочку сиділа на кріслі жінка років шестидесяти. Ми висіли. Підходимо до неї. Здоровкаємось австрійським "Ґріс Ґотт". Подвір'я заросло бур'яном; посередині два двадцятип'ятирічні дерева, у стайнях двері й вікна забиті дошками, тільки гостинниця незмінна, ба, навіть гарніша. Я страшенно зворушений. Хочеться кричати, шукати друзів дивізійників. Де чорна польова кухня? Де Дубик? Підходжу до господині й говорю, що я колишній вояк Української Дивізії, радист і квартирував у цьому селі. Моя сотня перебувала в школі, але я спав тут у цьому домі. Мене знали, як "Петер". Тут на подвір'ю була наша польова кухня. Коли я згадав, що тут на подвір'ю була кухня, то у господині неначе відродився глибокий сон. Вона відповіла "Стіммт" — правильно. Ви мали тут дві служниці, одна старша, бльондинка, а друга молодша — брунетка. "Стіммт". — відповіла. Тих двох дерев на подвір'ю не було. "Стіммт". У тих стайнях були два великі гамбурзькі коні. "Стіммт" — вже більше впевнено потвердила, додаючи, що ці коні забрали большевики. Врешті, показав я їй свою тодішню знімку, а також знімку Гільди та родини Кондрад...

У господині і в мене відродилась минувшина Вона розповіла мені, що парох, який благословив наших дивізійників уже помер. Померла і п-ні Кон-

драд. У часі, як ми розмовляли, до нашого товариства підійшов її син та його дружина Привітались, і вони зразу почали виносити пляшки з вином та всяку перекуску. У них є велика й модерна пекарня. Почалась гостина, але не для нас. Господиня і я пішли до церкви Так, до тієї самої, де ми на хорах співали по-українському на Великдень наше славне "Христос Воскрес". По дорозі в церкву перестріли ми старика. Господиня представила йому мене. Вітаємось Він пам'ятає українців. Каже, що вони були "пріма". Я радію, що після таких довгих років нас пам'ятають і згадують добрим словом. Заходимо в церкву. Ті самі хори, вівтар, усе. Чудова церква. Іду перед престіл, клякаю і молюсь. Молюсь із якоюсь легкістю і чую, що Господь відбирає від мене кожне слово молитви, а все, що говорю, то безчисленне дякую, дякую, дякую, що врятував усіх нас і дозволив щасливо ще раз сюди повернути і подякувати. Кінчу молитву, витягаю гроші і кладу на тацю. Це для церкви на "боже", як у нас казали. Після молитви господиня показує мені пропам'ятні таблиці всіх жителів села, що полягли в другій світовій війні. Багато їх. Дивлюсь на знімки. Різного рода уніформи, військові ступені та особистості У моєї господині котяться сльози з очей. Підносить руку, показує на знімку і каже: "Унд дас іст майн ман" — а це мій чоловік. У дальшій розмові я довідався, що він лежав поранений у шпиталі в Юґославії і комуністичні партизани вбили його на шпитальному ліжку. Плакала бідна, що не можна було здержати її. Найбільше жаліла, що чоловік перейшов щасливо всі фронти, діждався кінця війни, але додому таки не судилось йому повернути. Зараз вона живе тільки споминами і молитвами. Та не тільки вона. Майже ціле село живе в жалобі. Були великі страти.

В той час, коли ми відвідували церкву, А. Софінський забрав від мене знімку і поїхав автом недалечко у сусідство, до родини Кондрад, а головне, щоб заскочити несподіванкою Гільду, яка колись прощалась зі мною і подарувала знімку. А. Софінський тепер розповідає:

Приїхавши на подвір'я, я стрінув старшу сестру, що йшла в село, я запитав її, чи Гільда вдома? Так — відповіла, он там працює з дочкою в городі. Я підійшов і поздоровився. Кажу, що маю новину, а, якщо не вірять, то хай підійдуть і оглянуть знімку. Вони зразу ж підійшли до мене, глянули на знімки, а Гільда почала випитувати мене звідкіля я їх маю? Як це можливо, що в Софінського є її знімки? Як Гільду так і її шістнадцятилітню дочку Ґабрієлю опанувала велика цікавість. Питаю Гільду, кому вона ці знімки подарувала? Каже, що не пригадує... Вона починає думати й пригадувати. Після кількох хвилин глибокої надуми, досить повільно почала протяжливо витягати ім'я "Петер, дер Українер"! Я підтвердив, що це правда. То був він. Дочка Ґабрієля зразу з цікавості почала випитувати матір за того "Петера". Цікавість зросла до крещенда. "Де є Петер, де є"? — причепились. Каже, що є тут у селі, у Святому Хресті. Вони покинули сапи, скоренько причепурились, і приїхали до гостинниці, де ми вже добре розгуторились про минуле. Товариство знамените. Мій побратим І. Кондрат веселий, попиває, радіє й апаратом "увіковічнює" — фотографує стрічу.

Сидимо, аж тут іде А. Софінський. Впереді йде дочка Ґабрієля, а за нею мати. Молода, видно, була найцікавіша. Дуже її кортіло взнати, якого мати мала хлопця. Між гостинним столом, а прибулими межував живопліт так, що не можна було зразу розпізнатися. По будові тіла, руках та молодих рисах обличчя я розпізнав, що перша не є Гільда, хоч щиренько і дружньо ми привітались. Далі йшла мама. Величезне напруження. Стільки то літ, а зараз зустріч.... У Гільди на устах тільки три слова "Тройме" — сон, "Мирхен" — казка, "Унмеґліх" — неможливо! Посідали і зразу піднесли тост за всіх і за вся. Пригадалась безжурна молодість. Весна, співи і безжурні вечорі. Згадали матір, що померла і старенького священика Йосифа Райнгофера. Гільді передав я подарунок, щоб мала на пам'ятку. Син господині і невістка тільки доносили напої і перекуску. Господиня і Гільда розповідали про старі часи, а дочка Ґабрієля слухала, і на кінець дорікала матері, чому не виходила заміж на "Петера". Ми сміялися. У дочки тільки шістнадцять років, а наша молодість цвіла давно тому, бо ще на весні 1945 року. В часі розмови розповіли мені, що наші відвідини зроблять велике враження на всіх жителів села, бо після закінчення війни у Гайліґен Кройц відвідав після двадцяти років лише один француз, який працював під час війни в одного фармера як полонений. А зараз Гайліґен Кройц відвідав колишній український вояк, який тому тридцять п'ять років квартирував у тому селі, не сплямивши своєї української нації.

Щоб ще більше розголосити добре ім'я українців, побратим А. Софінський порадив зложити відповідну суму грошей, піти до священика — пароха села Святого Хреста та попросити його, щоб він у присутності всіх парафіян відправив заупокійну Службу Божу за старенького пароха Йосифа Райнгофера, який благословив колишніх вояків І УД УНА, що щасливо врятувались від большевицьких наїзників, за покійну пані Марію Кондрад та за чоловіка вдови пані Альоізії Вінклер, що його вбили партизани. На таке прохання, що вплинуло враз із заплатою, парох радо погодився.

Залагодили ми цю справу, а на дворі вже темніло. Надходив час нашого від'їзду і прохань — живімо далі у дружбі, втримуймо зв'язки хоч листовно, хоч телефонічно, хоч візитами. Обмінявшись адресами ми домовились, що першою має приїхати до Англії на відвідини Ґабрієля, яка після матурального іспиту вправлятиме англійську мову. Договорившись про все, нас трьох дивізійників попрощались з надзвичайно вдоволеними, товариськими і гостинними австрійцями. На прощання, ми ще раз подали собі руки і подались автом до Фельдбаху, до нашої головної квартири. Як їхав автом побратим А. Софінський — не тямлю. У голові шуміло більше від пережиття, чим від випитих напоїв. Тридцять п'ять років — чималий проміжок часу. З того села почалось моє скитальське життя, і не легко все мені забути. Кажуть люди, що гора з горою не зійдеться, але людина з людиною завжди. Приємно зустрітись, коли минуле квітуче, безплямне і прикладне до наслідування.

Такими були вояки — радисти другої сотні зв'язку І УД УНА, що квартирували в селі Гайліґен Кройц ам Вазен, Стаєрмарк, Австрія, під кінець другої світової війни, що їх австрійці згадують тільки добрим словом.

Фейлетон

Ро-Ко

"КРИЗА ПРОВІДНИЦТВА"

Читав я колись у статті Івана Кедрина, що в нас настала криза провідництва. Він писав, що нема в нас провідників — ніби колись були, а тепер нема. І повірив я йому, повірив так довго, поки сам не переконався, поки не пішов на бенкет свята державности. Пішов я цього року на бенкет, бо вже нарешті треба було показати перед людьми, що я щось роблю в нашій справі. Правда, коштував той бенкет досить багато, але дали досить добру вечерю, так що не можна жалкувати, бо це пішло на добру ціль. Згодом навіть грала оркестра до танців і я затанцював одну польку — більше для ветерана годі, небезпечно, ще не хочеться впасти на полі слави, навіть якщо це сталося б на святі державности. Тільки напої були задорогі, але мені пояснили при барі, що тепер інфляція, і треба з цим погодитися.

Але що я хотів сказати? Адже те, що писав Кедрин, на мою скромну думку, не відповідає правді. Він напевне писав з теорії, а я все бачив на практиці, на бенкеті. Я сам на власні очі побачив, що нема в нас ніякої кризи провідництва, коли на залю вмаршували наші провідники. Було їх багато, ціла шеренга, може півсотні. І маршували ще певною ходою. Коли почали їх представляти, то були заступлені провідники від усіх верств і походження — були чоловіки від чоловічих організацій, були жінки від жіночих організацій і змішаних, і від молодечих, були від церковних і церков, були від політичних і політиків, були посли і радні. Спочатку почав я їх рахувати, але скоро загубив рахунок, коли господар сказав, хто вони, звідки, чи з дружиною чи без, від якої організації, і як

треба, подавав повну офіційну назву, а не назву, яку в народі знають. Але це бенкет і ще свята державности, то на якусь неофіційщину нема місця. Я це розумію, але запам'ятати всіх провідників було годі.

Та на цьому не був кінець, бо згодом почали ще представляти важливіших провідників з залі, для яких не було місця за головним столом. І сам знаю, що всіх не представляли, бо не викликали голів місцевих філій чи станиць. Я собі підрахував, що цих провідників було багато — може пів залі, а може й більше. А людей на бенкеті було багато, майже повна найбільша заля великого готелю нашого міста. І то вираховували самих голів. А як би додати до голів інших провідників, — які напевно також є провідниками, — як секретарів — генеральних, протоколових, кореспонденційних і ще "від англійської мови" і "від української мови" (і такі є); касирів, фінансових референтів і скарбників (це теж важливе — це фінанси); голів контрольних комісій і товариських судів — то хто знає, скільки залишилося б простого народу. І це тільки в одному місті. А коли б порахувати всі міста Европи, Канади, Америки, Великої Бріранії, Австралії, Аргентіни?.. Редактор Кедрин, хай вибачає, таки помилився.

І я спокійно з'їв свою вечерю — мабуть, тому мені смакувала — бо був певний, що нам провідників ще стане на довгі роки скитання по діяспорі, бо всі вони виглядають здорові, хоч вже в дещо поважнішому віці. А на майбутнє нема нам чо турбуватися, бо коли останній з них відлетить сірим шнурком у вирій, тоді напевно вже буде українська державність, і провідників нам вже не буде потрібно. Тому дай їм усім, Боже, многая літа.

Нові книжки

Г. ГОРДІЄНКО

"МОНГОЛЬСЬКА ІМПЕРІЯ"

Це назва воєнно-історичної розвідки, яку нам залишив підполковник Армії УНР інж. Данило Лимаренко, яку видала власним накладом його вдова, Філядельфія, 1978, ст. 70. Обкладинку і мапи рисував сам автор. До розвідки додано вступне слово ген. Павла Шандрука. Видання розвідки затяглося так, що і сам автор і автор вступного слова вже відійшли у вічність.

Розвідка присвячена „тим, хто боліє долею України". Цим багато сказано! Автор після війни за волю України сам болів долею України, тому останні роки свого життя присвятив пошукуванням причини, чому Україна, чому український нарід, такий чисельний, такий культурний, такий багатий, не втримав своєї державної незалежности?

Заглиблюючись у минулі століття, автор приходить до висновку, що український нарід утратив свою національну еліту в двох виняткових битвах над Калкою року 1223 і в Києві року 1240.

Після тих катастрофічних битв Україна вже не мала своєї еліти, а всі ті проблиски й натяки на появлення еліти не мали значення, бо еліта, за словами автора, твориться не в поколіннях, а в століттях. Того рівня еліти, яку ми мали в Київській Русі, ми вже після того ніколи не мали. Всякі зародки еліти гинули в наймах Литви, Польщі, Московії та й від власного суспільства.

Тому й зрозуміло, що автор розвідки звернув свою увагу на Далекий Схід, на ті часи й ті краї, які в нас ніколи не мали належного зацікавлення. На монголів, на їхнє минуле й на їхні шляхи до зросту їхньої могучої держави.

Автор уважно перестудіював давню історію різних племен, які в свій час були волею й неволею, бо під примусом, об'єднані в могучу Монгольську імперію, яка ніколи не була етнічно одноманітною, зрештою, як і всі інші імперії.

Всі ті східньо-азійські племена були значно чисельніші, ніж у той час племена на Сході Европи. Визнавали вони різних богів, були серед них і християни, і будисти, й магометани, але Темучин, він же Чінґіс Хан, помимо своєї виняткової жорстокости, релігії своїх підкорених племен толерував.

Автор, як військова людина, велику увагу звернув на стратегію та тактику великого завойовника Темучина. При організації збройних монгольських сил вже тоді застосовували всі ті правила, що вони не зникли в організаціях майбутніх армій різних народів.

Були в них штаби з усіма відділами, що й тепер, було постачання, була й розвідка. Бували й хитрі маневри, яких теперішні полководці майже не використовують, як, напр., засідки та заманювання, симулюючи свою поразку, щоб виманити ворога із твердині, а потім всією силою вдарити по ворогові. Була в них і розвідка, навіть великими кінними частинами, був і шпіонаж мандрівними купцями й т. п.

У вищій політиці були переманювання на свою сторону різними спокусами. При чому рідко коли когось із еліти лишали живим, бо переважно всю еліту немилосердно знищували. Нищили й дипломатичних представників, які прибували для переговорів. Головна ідея була ширити жах, який ішов ще поперед війська й тероризував усі народи, які перебували на шляху руху монгольської навали.

Позбавлені еліти народи розселювали по більших просторах і вони, як окремі етнічні одиниці, гинули навіки. Тому страх від татар лишився на століття.

Численні практики від монголів перебрали москалі, які не побоялися й етнічного змішування, тим вони не потатарилися, а навпаки, привернули численних татарських князиків на службу Москві, яких і бачимо пізніше на чолових постах у Москві.

Положення України було менш щасливе, бо в степах, а головно в Криму, засіла Кримська орда, яка ще довгими століттями докучала українському народові. У свідомості автора цих рядків переселення кримських татар з Криму в Азію це була їм заслужена кара за гріхи їхніх батьків. Бо хтось же мусить понести історичну кару за все те, що татари зробили Україні в минулих століттях. Але автор рецензованої розвідки жаліє кримських татарів за те, що Сталін виселив їх із Криму. Ця справа дискусійна, — хто в історії робить провини, той мусить нести за них відповідальність, хоч і в наступних поколіннях.

Розмір розвідки невеликий, бо лиш 70 сторінок, але до читання вона тяжка, бо в ній маса тамошніх і тодішніх імен людських та топографічних назв, до яких ми, европейські читачі тої розвідки, в наших школах не звикли, бо аж стільки їх нам не подавали. Але розвідку треба читати, її треба студіювати, з неї треба навчатися, як треба привертати наш український нарід до його людської гідности, як витягати його з тих глибин, у яких він опинився у минулих століттях своєї історії. Спеціяльно для військовиків та всіх, хто цікавиться військовими справами, треба радити посидіти над цією розвідкою та порівняти ЩО та ЯК було колись з тим, що тепер є в нашій сучасності. З того може бути користь.

Роман Крохмалюк

АЛЕКСАНДЕР І. ПУЛЮЙ: "ОСІНЬ 1939"

З листів військової польової пошти, Літцльдорф 1980.

ALEXANDER HANS PULUJ: "HERBST 1939"

Aus Feldpostbriefen, Litzldorf 1980.

Автор споминів "Осінь 1939", ротмістр німецького 9-го полку кавалерії Фюрстенвальде, кол. український січовий стрілець та хорунжий УГА, видав свої спомини в німецькій мові, в яких находимо багато цікавого і незнаного нам матеріялу.

Недовго перед початком німецько-польської війни А. Пулюй, син світової слави професора доктора Івана Пулюя, дістав відрядження до німецької контррозвідки, до чого спричинилося у першій мірі його знання чужих мов і його участь у Першій світовій війні на теренах Східної Европи. 9 вересня 1939 року А. Пулюй приїхав до зайнятого німцями Кракова, де застав уже кількох старшин німецької контррозвідки, а між ними доктора Ганса Коха, кол. сотника генерального штабу УГА, з яким Пулюй служив та зустрічався часто в часі наших Визвольних Змагань. А. Пулюй, працюючи в німецькій контррозвідці, мав військове псевдо "Рітмайстер Пухер".

Незабаром по його приїзді до Кракова, шеф німецької розвідки, полковник Візер, покликав його до себе, щоб познайомити його з українським політиком, що кілька днів тому залишив Львів, окупований уже більшовиками. Був це Дмитро Паліїв, кол. хорунжий УГА, а в Другій світовій війні сотник Української Дивізії. Пулюй згадує давні часи, коли він враз з Д. Палієвим лежав хворий на плямистий тиф у шпиталі. Тепер вони оба з професором Г. Кохом обговорювали незавидну ситуацію, у якій опинилися наші Західні Землі, та можливості рятувати тих наших людей, що були найбільш загрожені. У своїх споминах автор зазначує тільки, що висліди з цих довірочних розмов були дуже цікаві.[1])

[1]) Користаючи з німецько-більшовицького договору про виміну населення, багато українців виїхало як переселенці німецького походження до Ні-

Згодом А. Пулюй переїхав до Перемишля, де мешкав разом з Д. Палієвим у його сестри Цьопи Паліїв, відомої пластової діячки. По другій стороні ріки Сяну було ще спокійно, бо Червона армія посувалася вперед поволі, обережно, та ще не була зайняла східньої частини Перемишля. Тому Пулюй мав багато вільного часу і часто ходив на прохід в околиці Перемишля. Одного дня під час проходу Пулюй почув здалека тупіт коней. Як кавалерист він пізнав, що це відділ військової кавалерії. Яке ж було його здивування, коли через хвилину побачив перед собою ескадрон польської кавалерії під командою польського полковника. Зустріч закінчилася щасливо, бо полковник, засалютувавши, заявив прекрасною німецькою мовою, що піддається зі своїм ескадроном у полон. Пулюй дістав коня і заїхав з полоненими під квартиру коменданта міста Перемишля, генерала Штрецюса (Streccius). Виявилося, що польський полковник — це австрійський архикнязь Карло Альбрехт, рідний брат архикнязя Вільгельма, а Вільгельм це в нас архикнязь Василь Вишиваний.

Архикнязь Карло Альбрехт мав свої добра в західній Галичині і жив у своїм замку в місті Живець (Zaybusch). По закінченні Першої світової війни став польським громадянином. Тодішні австрійські політики думали, що по закінченні війни оба архикнязі відіграють якусь політичну ролю; Карло — в Польщі, а Вільгельм — в Україні. Та їхні пляни не сповнилися.

А. Пулюя відзначено за це, що привів у полон польський ескадрон, залізним хрестом 2-ої кляси.

Тим часом більшовицька армія дійшла до річки Сяну і дійшло до порозуміння щодо перебрання німецьких вояків, які були ранені у німецько-польській війні та перебували у шпиталях під більшовицькою окупацією у Львові й околицях. Користаючи з такої нагоди, ротмістр Пулюй заложив собі опаску Червоного Хреста на рукав і поїхав з двома лікарями та санітарями у супроводі двох більшовицьких старшин до шпиталя у Камінці Струмиловій, де, згідно з більшовицькими інформаціями, мали бути ранені німецькі вояки. Тут застав він д-ра Лемішку, з яким служив в українській кавалерії в 1-ому ескад-

меччини, в чому була велика заслуга професора Г. Коха, як члена німецької переселенчої комісії. (Див. Р. Крохмалюк — "Заграва на Сході", стор. 11).

роні восьмої бригади, опісля лікаря у 1-ій Українській Дивізії. Після забрання ранених німецьких вояків, Пулюй поїхав з частиною німецького конвою Червоного Хреста до Львова, де в личаківськім шпиталі лежали німецькі вояки.

Головною ціллю Пулюя було побачити свою сестру Наталію, одружену за композитором В. Барвінським, та переказати через неї, що біля міста Сокаля наступить зміна німецько-більшовицької границі. Більшовицькі війська перейшли в цьому місці устійнену границю і через кільканадцять днів відступлять за ріку Буг і віддадуть німцям місто Кристинопіль, Варяж, передмістя Сокаля Забуже й кільканадцять сіл, положених на північний захід від Сокаля.

Біля німецького конвою, що стояв біля Політехніки, почали товпитися мешканці Львова, переважно українці, між якими Пулюй зустрів зовсім припадково свою сестру Наталку з сином та донькою. Пулюй переказав через них про зміну німецько-більшовицької границі та радив усім тим, що хотіли б залишити більшовицький рай, переїхати в ті околиці й очікувати там німецького війська. Багато наших визначніших людей — бувших старшин, вояків УГА й членів ОУН — скористали з цієї інформації та врятувались від заслання на Сибір, а то й смерти.

Автор спомину "Осінь 1939" описує цікаву подію, коли до коменданта Перемишля, ген. Штрецюса, зголосилися два українські священики зі Львова, які на припоручення митрополита А. Шептицького, привезли велику суму грошей, переважно в американських долярах. Були це гроші української архиепископської дієцезії, і митрополит Андрей, побоюючися, що більшовики ці гроші сконфіскують, просив ген. Штецюса передати їх у довірені руки. Пулюй згадує, що на тодішні часи це був поважний "скарб". Генерал виконав волю митрополита.[2])

Через кілька днів Пулюй переїхав до Варшави, звідки виїзджав часто до Лодзі й на Волинь. Він згадує про негідну поведінку партійних німців, зокрема німецького ляндрата бер-

---

[2]) Йшлося про гроші, зложені у швайцарському банку, якими, згідно з волею митрополита Шептицького, мав право розпоряджати майбутній львівський митрополит Української Католицької Церкви. Більшовики старалися дістати ці гроші для свого львівського архиепископа, але швайцарський суд признав патріярхові Сліпому, як архиепископові львівському.

лінця Беренда, який, окружившися польськими дівчатами, й робив під їх впливом різні прикрості українскому населенню, замикаючи наші народні школи та називаючи нас комуністами. Пулюй, використавши нагоду зустрічі з генеральним губернатором Франком у Люблині, інформував його про трактування українського населення деякими німецькими урядовцями, незгідно з розпорядженням самого губернатора.

Спомини "Осінь 1939" вартісні, бо інформують німців про українську визвольну боротьбу та незавидну ситуацію, у якій ми опинилися на початку Другої світової війни. Вони написані цікаво з притаманним авторові гумором.

ВАРШАВСЬКИЙ ПАКТ

East European Military Establishments. The Warsaw Pact. Northern Tier, by A. R. Johnson, R. W. Dean and A. Alexiew. Santa Monica, Ca., Rand, 1980. XII, 205 p.

Цей рапорт, написаний для американського летунства та Фундації Форда, розглядає чехо-словацький, східньонімецький і польський мілітарний естаблішмент і його ролю внутрі своїх держав, а також і в колі совєтського мілітарного альянсу.

Головні проблеми цього рапорту цікавитимуть напевно всіх тих, які калькулюють можливий зудар військ НАТО та військ Варшавського пакту: чи військо цих трьох сателітів включиться автоматично в боєві дії Червоної Армії, чи, може, шукатимуть іншої розв'язки; що собою представляють армії Польщі, Східньої Німеччини та Чехо-Словаччини; чи можуть росіяни числити на їхню льояльність; які труднощі стоятимуть на дорозі ефективної координації акцій військ Варшавського пакту і т. д.

Коли йдеться про інформації про польську армію, то авторів цікавить передовсім її боєздатність; чому СРСР не дуже охоче доставляє Польщі модерну зброю та в яких умовинах можна буде запрягти польську армію воювати за совєтські інтереси. Розуміється, що можливість німецького реваншу може багато вплинути на дії польської армії.

Дії "модерної" східньо-німецької армії на випадок війни відбуватимуться, згідно з пляном, на території Західньої Німеччини. Якою буде льояльність цих військових дивізій, коли вже сьогодні немало вояків втікло в Західню Німеччину? Розуміється, що перші успіхи чи неуспіхи можуть грати вирішальну ролю в діях східньо-німецької армії.

На боєздатність чеської армії ще до сьогодні має вплив совєтська інвазія з 1968 р., з якою серед чехів і словаків скінчилася радянофільська любов да "старшого слов'янського брата".

Одним словом: в цьому військовому репортажі є багато цікавих фактів про боєздатну спроможність наших близьких сусідів (на випадок війни), що можуть до певної міри заважити і на долі нашого народу.

В. Сірський

З життя Комбатантських Організацій

З ЖИТТЯ ВІННІПЕЗЬКОЇ СТАНИЦІ. — 30-ЛІТТЯ СТАНИЦІ.

Численно зібралось братство 7 листопада 1981 р. до заль Рідної Школи ім. М. Шашкевича, щоб відсвяткувати 30-річницю створення Станиці Братства колишніх вояні 1-ої Української Дивізії УНА. Господар свята Я. Ґаба привітав гостей, делеґатів, професіоналістів та всіх друзів по зброї. Коротенько сказав про 30-ту річницю створення нашої Станиці; вшановано померлих членів Станиці однохвилинною мовчанкою. По молитві о. В. Кисілевського, пароха митрополичої катедри св. Володимира та Ольги, слідувала вечеря, вміло зорганізована та приготована дружинами і дочками дивізійників, яким висловлюємо признання за їхній труд..

По вечері господар представив почесних гостей за головним столом, а головний писар Т. Гальма представив всіх зареєстрованих делеґатів, між якими були: мґр. П. Салига — Суспільна Служба Українців Канади, мґр. У. Геврик — Українська Стрілецька Громада, Ст. Вапляк — УПА, К. Пасічник — Об'єднання кол. вояків УПА, Ярослава Іванчук і Тетяна Сидор — ОЖ-ЛВУ, П. Бащук — ЛВУ, П. Михайлишин — Читальня "Просвіта", М. Хар і П. Гавришко — Інститут "Просвіта", А. Яремович —- Український Канадський Леґіон, ч. 141, М. Терентяк — Рідна Школа ім. М. Шашкевича.

Т. Гальма також прочитав привітання від делеґатів, у яких вони висказують признання за працю у Станиці. Наш висновок: ми далі творимо добре пов'язаний собою гурт побратимів, не звертаючи уваги на те, що ми не всі належимо до одної політичної партії.

О. Р. Кисілевський поґратулював Станиці за активну діяльність, за співпрацю на церковній та національній ниві та побажав успіхів у майбутньому. Він теж згадав, що співав у хорі нашої Станиці "Сурма" як "цивільний".

Головним промовцем був професор Манітобського університету, колишній хорунжий дивізії М. Тарновецький. З'ясував він про хід воєнних подій, про військові формації, — вертаючись думками в часи 2-ої світової війни. Пригадав факт про холодне наставлення частин українського населення та протиакцію, про побоювання німців щодо української дивізії, яка твориться проти східнього фронту та до якої горнулася свідома українська молодь.

На весело пройшла згадка та спомини про військові вишколи, де українці, як одні із чужинецьких груп, були найкращими. І так, як колись, так і тепер ми у проводі; ми гордо дивились у наше майбутнє, хоча воно не завжди було привітне нам. Деякі ті, які колись охоронялись за нашими плечима, —

не хотіли знати про нас пізніше. Ми теж горді, що з-поміж дивізійників вийшли люди високоосвічені, добилися високих становищ всюди на світі. Стараються вони дати дороговказ молодому поколінню, щоб могли вони відрізнити зло від добра, та вщепити в них любов до країни їхніх батьків — України.

Після доповіді слідували привітання: екзекутивний директор КУК, А. Яремович, згадав про тісну співпрацю між Братством Дивізійників і Укр. кан. Легіоном — 141, редактор П. Бащук хвалив та дав признання за співпрацю між ЛВУ і дивізійниками; мґр. У. Геврик вітав вояцьким привітом від Стрілецької Громади; кандидат Консервативної партії до Манітобського парляменту Д. Цілінський в українській мові вітав гостей.

Останній говорив "вічний" голова станиці О. Загорода, який дякував за участь та за труд. Привіт та побажання наспіли від нашого хворого побратима В. Рудника. Бажаємо йому скорого виздоровлення!

Першу частину закінчено молитвою, а друга відбулася вже більш "на весело" — при танцях, співах, спогадах.

Веселости та життя до забави додавав наш відомий співак-соліст Я. Щур, який завжди знайде хвилину часу відвідати нас. **Славко**

ПРЕСОВИЙ ФОНД "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

Між 1-им грудня 1981 р. та 10-им лютого 1982 р. ми одержали слідуючі вплати на пресовий фонд від наших читачів, організацій та прихильників:

Замість квітів на могилу і в пам'ять друга св. п. Г. І. Зарицького надіслали свої пожертви:

Станиця Братства к. Вояків УД УНА в Нью Йорку, збірка на панахиді	567.00
Працівники Головної канцелярії Українського Народнього Союзу і В-тва "Свобода"	86.00
Д-р Ізидор Заплатинський — Клівленд	50.00
Зенон Козак — Ратерфорд; Мирослав Бігус — Торонто; і д-р Мирослав Малецький — Торонто — по $25.00	75.00
Богдан Артимишин і Іван Скіра — обидва з Філядельфії — по $10.00	20.00
Разом:	**798.00**

Станиця Братства к. Вояків 1 УД УНА в Торонті, збірка на тризні замість квітів на могилу св. п. Степана Піцюри	170.00
Станиця Братства к. Вояків в Торонті, збірка в пам'ять св. п. Володимира Луціва	350.00
Об'єднання б. Вояків Українців Америки, Відділ Нью Йорку, в пам'ять Теодора Наґірного, к. старшина УСС і 1 УД УНА, помер у грудні 1981 року	25.00

В пам'ять св. п. Івана Лозинського, к. старшини УГА — родина переслала через Відділ ОбУВА в Чікаґо суму 50.00

Станиця Братства к. В. 1 УД УНА в Вінніпеґу в пам'ять св. п. Михайла Кльоцка 25.00

Збірка в пам'ять св. п. М. Кльоцка 18.00

С. і О. Паучок в пам'ять св. п. М. Кльоцка 10.00

Станиця Братства в Вінніпеґу — збірка на тризні по св. п. В. Рудникові 43.00

П-ні Віра Ке-Плавущак, Торонто, замість квітів на могилу св. п. Катрії Бігус, померла в дні 17 січня 1982 р. в Торонті 15.00

Володимир Дашко (Марко), в пам'ять св. п. д-ра Богдана Гука-Скали 25.00

Українська Стрілецька Громада, Головна Управа в Канаді 300.00

Діловий Комітет Комбатантських Організацій в Дітройті, дохід із святочного концерту 144.60

Роман Герасимович — Мільвоке 50.00

Маріян Цьолко — Гасбрук, Н. Дж. 38.00

Ген. Василь Татарський — Німеччина 26.25

По дол. 25.00: Роман Бойцун — Торонто; Теодор Климів — Торонто; Петро Антонишин — Гамілтон 75.00

Михайло Янчура — Ванкувер 20.00

Володимир Галушка — Чікаґо 18.00

Іван Носик — Торонто 16.00

По дол. 14.00: Степан Дух — Саскатун; Іван С. Карабін — Німеччина 28.00

По дол. 13.00: Іван Скоморох — Чікаґо; Г. У. Товариства к. Воянів УПА в Канаді; Борис Оранський — Торонто; д-р Олег Ратич — Едісон; д-р Мирон Ґулій — Декатур; М. Мисько — Вінніпеґ; Василь Кий — Честер; Степан Янківський — Вінніпеґ Д-р Александер Фаріон — Чікаґо, Іван Стасів — Торонто 130.00

По дол. 12.00: Іван Козачок — Монтреал; Іван Шостак — Торонто 24.00

Нестор Краєвський — Гіллсайд 11.00

По дол. 10.00: П-ні Марія Гарапа — Торонто; Іван Саламанчук — Риджайна; Григорій Козакевич — Риджайна; Ярослав Соколик — Торонто; Дмитро Бойко — Англія; Мирослав Сендзік — Австралія; д-р Богдан Ґарбовський — Ютіка; Роман Гавриляк — Ширлей

Михайло Білик — Філядельфія, Микола Рубашевський — Ґрімзбі, д-р Богдан Дзюбанівський — Віндзор; Роман Проців — Тандер Бей Ігор Друневич — Торонто, Богдан Матіяшек — Петерсон 140.00

По дол. 8.00: Павло Іванів — Торонто; Осип Марцінюк — Парма; Михайло Байрак — Едмонтон; Микола Клюфас — Торонто; д-р Ярослав Коропей — Лінкольн; Михайло Мельник — Торонто; Нестор Печенюк — Садбури; Александер Хотинецький — Торонто; Орест Шеґда — Ст. Кетеринс; Василь Бибик — Торонто; Євген Бочан

— Торонто; Любомир Сливинський — Монтреал; Ярослав Кіселик — Торонто; Михайло Мандрик — Монтреал; Богдан Бараник — Торонто; д-р Мирослав Борисюк — Стемфорд; Віктор Роєнко — Гамілтон; Володимир Король — Ґротон; Остап Стецьків — Торонто; д-р Степан Ґамула — Сарнія; Володимир Мазяр — Мейплвуд; Євген Левицький — Філядельфія; Михайло Олійник — Торонто; Микола Оглюк — Рочестер; Ярослав Кернякевич — Ванкувер; Ярослав Закаляк — Лінден; д-р Дмитро Павлишин — Клівленд; Михайло Квич — Тандер Бей; Михайло Савчук — Тандер Бей; д-р Юрій Кушнір — Йонкерс; д-р Богдан Роздільський — Саскатун; Володимир Левицький — Торонто; д-р Микола Терлецький — Нюарк

Степан Блажків — Торонто, Іван Снігур — Стронвілл, Т. Повідайло — Ляшін, д-р Володимир Білецький — Таллмадж 296.00

По дол. 6.00: Йоахим Вишневецький — Емгурст; Михайло Костишин — Торонто; Іван Плешкевич — Монтреал; Іван Ільчишин — Філядельфія; д-р Володимир Пасічняк — Дінкірк; Лев Бекесевич — Торонто; Василь Прийма — Дітройт; Теодор Романюк — Тандер Бей; М. Дережицький — Гартфорд; Теофіль Турчиневич — Торонто 60.00

По дол. 5.00: Роман Микита — Кліфтон; Антін Василик — Торонто; Михайло Дендерис — Торонто; Ярослав Дутка — Торонто; Роман Гаврилів — Вінніпеґ; Михайло Гриньків — Вінніпеґ; Данило Мох — Понд Едд; П. Ярмак — Ютіка 40.00

По дол. 4.00: Іван Бойчак — Парма; Дмитро Деркач — Ейвон Лейк; Ілля Яремчук — Тандер Бей **12.00**

По дол. 3.00: Віктор Новак — Ватерльо; Федір Бородайлюк — Монтреал; Павло Бабяк — Чікаґо; М. Піскоровський — Гамілтон; Юрій Стефанович — Торонто; д-р І. Я. Лалак — Австралія; Александер Строцький — Кліфтон; М. Михайлишин — Гамілтон; Теодор Барабаш — Еспанія; Мирослав Мартинець — Рочестер; Любомир Білик — Рочестер; Василь Максимець — Торонто; Добромир Казанівський — Ніяґара Фалс, Осип Бережницький — Філядельфія; Михайло Кушнірук — Гамілтон; Степан Нечипорук — Боффало; Василь Думенко — Торонто; Теодор Москаль — Кліфтон; Василь Сердюк — Трентон; Іван Забитовський — Ватерфілд; Ігор Козак — Дітройт; Роман Баран — Вінніпеґ; Василь Генсьоровський — Торонто; Т. Юркевич — Торонто, Осип Левицький — Вудгевел; Михайло Яцишин — Торонто; Олекса Соляр — Тандер Бей; д-р Роман Романович — Вінніпеґ; Орест Коцюба — Пасейк; п-ні Марія Янів — Севен Гілс; Дмитро Жила — Вінніпеґ; Евстахій Флис — Потакет; Михайло Телюк — Парма; Карпо Кифор — Нью Йорк; д-р Евстахій Юркевич — Рокфорд; Т-во "Просвіта" — Вінніпеґ; Володимир Боярський — Юніон, Ярослав Слободян — Торонто; Володимир Прийма — Торонто; Ярослав Бобинський — Філядельфія 120.00

По дол. 2.00: Антін Кобаса — Севелл; Остап Самолук — Балтімор 4.00

Разом: дол. 3,085.85

Дякуємо щиро Управам і членству Відділів ОбВУА, Станиць Братства 1 УД УНА, Комбатанських Організацій Дітройту, Головній Управі Української Стрілецької Громади в Канаді за пожертви та за організування збірок на пресовий фонд. Дякуємо всім збірщикам. Також дякуємо всім нашим читачам і передплатникам за пам'ять про наші потреби. Ваша жертовність зобов'язує нас.

Висказуємо наше щире та глибоке співчуття Родинам, Приятелям, Товаришам по зброї та знакомим Покійних: Гілярія Івана Зарицького, Степана Піцюри, Володимира Луціва, Теодора Нагірного, Івана Лозинського, Михайла Кльоцка, Василя Руднка та Катрії Бігус. Вічна Їм Пам'ять.

Адміністрація В. К.

Список жертводавців на пресовий фонд ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА в пошану і замість квітів на свіжу могилу друга і старшини 1 УД св. п. Гілярія Івана Зарицького. Збірну перевели під час панахиди побр. Р. Кобрин і Ю. Штогрин. Пожертви зложили:

По дол. 50.00: Пані Зеновія Зарицька з родиною; Люба і Микола Кобрин; Марта і Мирослав Ломаґа.

По дол. 25.00: Христина і Володимир Зарицькі; Оксана і Володимир Миськів.

По дол. 20.00: Ярослав Балабан; Тетяна Долинська; Микола Зацухлий; Оксана Кучмак.

По дол. 17.00: Степан і Евстахія Шугани.

По дол. 15.00: Рома і Юрій Богачевські.

По дол. 10.00: Роман Данилюк; Роман Ґаєцький; Осип Голинський; Ярослав Гуменюк; Ірина і Ярослав Закаляк; Лідія і Андрій Закревські; Мирон Залуцький; Анна і Іван Капчак; Роман Кобрин; Дарія і Юрій Костів; Марія і Степан Коханівський; Галина і Теодор Крочак; Микола Крумшин; Галина і Іван Плетенецькі; Христина і Богдан Подолюк; Степанія і Михайло Саґаші; Богдан Семенюк; Орест Слупчинський; Теофілія і Володимир Стець; Галина і Мирослав Яремко.

По дол. 5.00: Александра і Володимир Білий; Степанія і Василь Горинь; Кирило Григорович; Атанас Кобрин; Роман Костирка; Володимир Лодзюк; Іван Монрівський; Степан Скрибайло; Лідія Хома; Марія і Ілько Цьопик; Анна і Михайло Щерба.

Разом дол. 567.00

Замість квітів на могилу

бл. п. ГІЛЯРІЯ ЗАРИЦЬКОГО

Бвтьна наших співпрацівнинів ЮРІЯ і ГІЛЯРІЯ
зложили на Українську Католицьку Церкву в Люрді — 86.00
і "Вісті Комбатанта" — 86.00

Разом — $172.00

ПРАЦІВНИКИ ГОЛОВНОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ УНСОЮЗУ і В-ва СВОБОДА

На тризні в пам'ять св. п. Степана Піцюри замість квітів на могилу з Ініціятиви п. Осипа Мудрого слідуючі прихильники журналу В.К. зложили на пресоаий фонд ось тані датни:

По дол. 20.00: Андрій Чорній і Михайло Федак.

По дол. 10.00: Марніян Когут; Осип Мудрий; Ярослав Синишин; Михайло Рудзін; Роман Бойцун; Іван Шостан; Лев Бабій; Мирослав Бігус; Антін Семанишин; Н. Н. і Петро Демянюк.

По дол. 5.00: Ярослава і Роман Ломаги; Володимир Яворський; Мирон Пазій; Михайло Скоропад.

Разом дол. 170.00

На панахидах та підчас тризни по св. п. Володимирові Луців, н. старшини 1 УД УНА, нотрий помер в Торонті в дні 1 лютого 1982 р., з ініціятиви вдови Пані Марти переведено збірну на пресовий фонд ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА. Збірною зайнявся побр. Осип Мудрий. Пожертви зложили:

По дол. 20.00: Роман Чолнан.

По дол. 10.00: Петро Минуляк; Степан Климців; Лев Бабій; Осип Мудрий; Тарас Качмарчук; Ярослав Мороз; Мирослав Бігус; Володимир Пальчун; Тарас Гут; Минола Фецич; Ярослав Дутна; Василь Чупринда; Теодор Курило; Минола Бойно; Г. Плеснун; Володимир Кудла; Григорій Свергун; Минола Садовий; Ігор Томнів; Минола Кулин; Михайло Грабовський; В. Куриляк; Іляріон Кушніренко; Василь Бибик; п-ні Ольга Нагірна; п-ні Галя Федик; Петро Сухий.

По дол. 5.00: Володимир Яворський; Іван Падик; Іван і Марійна Чугай; Іван Оленсюк; Минола Беґа; Я. і О. Томнів; Любомир Левицький; В. Павлишин; Я. Пекельний; О. і А. Пекельний; Павло Гинка; Дмитро Ковч.

Разом дол. 350.00

Микола Ковалевський

ПРИ ДЖЕРЕЛАХ БОРОТЬБИ

ПРОБЛЕМА ЗБРОЙНИХ СИЛ

Наш журнал присвятив багато місця питанні українських збройних сил 1-ої світової війни. Містимо ще одну опінію активного учасника боротьби українського народу тих часів. Це передрук з книжки Миколи Ковалевського "При джерелах боротьби".

1. Початки організації збройної сили. 2. Генеральний Військовий Комітет як зв'язок генерального штабу України. 3. Демобілізаційні настрої серед вояцтва. 4. Російські генерали українського походження і їх ментальність. 5. Два типи революційних старшин і початок отаманії. 6. Полковник Капкан і полк ім. Богдана Хмельницького. 7. Партійність добровольчих формацій. 8. Крути і українська молодь в збройній боротьбі. 9. Конструктивні моменти.

Справа організації українського вояцтва була одним з найважливіших завдань, що стояли перед Українською Центральною Радою і перед всією українською громадськістю. Цій справі присвячувано було багато уваги і Українська Центральна Рада виявила свою ініціятиву зразу ж після закінчення Українського Національного Конґресу. Як ми вже згадували, цей Конґрес дав властивий напрямок діяльности Українській Центральної Ради. Від початку революції і до скликання Конґресу, Українська Центральна Рада була, так би мовити, міжпартійним і міжорганізаційним виконавчим органом і не мала ще характеру національно-української репрезентації. Під час Національного Конґресу переведено було реорганізацію Української Центральної Ради і проголошено було її верховним національно-законодавчим органом.

Маючи за собою моральний авторитет у всіх соціяльних і станових групах народу, Українська Центральна Рада зорганізувала спеціяльну секцію, якій доручила увійти у зв'язки з українським вояцтвом на всіх відтинках фронту і скли-

кати Перший Військовий З'їзд, який і відбувся точно через місяць після Національного Конґресу, на початку травня. З'їзд цей мав дуже цікавий перебіг. Вже сам склад з'їзду був досить знаменний. З фронтових частин з'їхались до Києва делеґати вояків-українців. Серед них були представлені всі роди зброї і всі ранґи від солдата до генерала. Велике враження справляли промови окремих представників військових частин, переважно корпусів і дивізій, в яких подавалися докладні інформації про стан українізації цих частин і про кількість українських вояків на фронті. Особливо багато вояків-українців було на північному і на північно-західньому фронтах; як виявилось із сумаричного підрахунку, кількість українських вояків на півночі сягала трьох мільйонів. Це була спеціяльна політика царського уряду і російського генерального штабу — посилати вояків-українців на ті фронтові відтинки, які були поза межами України. Натомість на південно-західній і на південний фронти по змозі посилалися переважно росіяни і тому на цій фронтовій лінії, себто в межах української етнографічної території, було відносно менше вояків-українців. Деякі промовці натякали, що якби ми в Києві мали якісь труднощі з російського боку, то вони готові зі зброєю в руках боронити прав України. Ці заяви робили дуже сильне враження і на нас і, розуміється, на російські елементи, які все ще сподівались затримати своє панівне становище на українських землях. Всеукраїнський Військовий З'їзд вибрав так званий Генеральний Військовий Комітет, який мав бути початком нашого генерального штабу. З'їзд закінчився в дуже бадьорому настрої. Ми перший раз відчули, що маємо збройну силу і покладали на це великі надії.

Справа організації українського воя́цтва була так пильна, що вже через чотири тижні після Першого Військового З'їзду скликаний був Другий Військовий З'їзд, який відбувся на початку червня 1917 р. тоді, коли Українська Центральна Рада приготовляла революційне проголошення автономії України Першим Універсалом. Цей другий з'їзд, який відбувся так само як і перший в дуже бадьорому настрої, мав перед собою практичне завдання організації перших українських частин. Він потрібний був також для заманіфестування нашої збройної сили в той момент, коли Українська Центральна Ра-

да робила перший вирішальний крок і видала свій історичний Перший Універсал.

Перед нашими вояками було два шляхи творення збройних сил України. Перший шлях полягав в українізації існуючих з'єднань російської армії і в перекиданні цих зукраїнізованих формацій на територію України. Другим шляхом було творення так званих охочекомонних формацій з добровольців. Цю ініціятиву подав і здійснив Микола Міхновський. Обставини, в яких відбувалося формування перших українських частин, помимо загального піднесення, не були сприятливі. Треба з цілковитою тверезістю глянути на те, що тоді діялось у фронтових частинах взагалі, а серед українських вояків зокрема. Четвертий рік тривала війна, яку провадив царський уряд ціною величезних жертв. Невдала організація постачання і бездарність окремих генералів і головнокомандуючих, а також продажність членів уряду — все це було причиною одної поразки по другій, за які платило своїм життям і кров'ю вояцтво. Свідомість безнадійности цієї війни викликала на загальному тлі великих і безглуздих жертв, сильне бажання зробити війні кінець і повертати додому.

Так розуміла вояцька маса і гасло українізації в армії, себто як поворот на Україну і кінець війни. Тому, коли пізніше нам дійсно потрібна стала збройна сила і ми кликали ті чи інші частини на Україну, то до Києва доходили тільки рештки цих частин, що складалися з добрих і свідомих українців, а вояцька маса розбігалася по своїх селах. Так ця трьохмільйонова армія вояків-українців, про яку згадувалось на військових з'їздах, розтопилась у морі загальної деморалізації і значення цієї військової сили, за рідкими винятками, були ілюзією. До цих рідких вийнятків належав корпус генерала, а пізніше гетьмана Скоропадського. Але тоді, на весні 1917 року, коли на військовому з'їзді робилися патріотичні заяви про готовість тисяч і сотень тисяч українських вояків прийти нам на допомогу зі зброєю в руках, це мало велике моральне значення.

Серед цих виразно демобілізаційних настроїв, які охопили цілу російську армію, творення українських військових формацій натрапляло на велизечні перешкоди. Генеральний Військовий Комітет, який приступив негайно після свого ви-

бору до творення перших формацій, мав перед собою надзвичайно складне завдання. Всі фронтові команданти, вищі й нижчі, були яскравими ворогами українізації армії і ставили перешкоди, які просто неможливо було перебороти у фронтових осередках, бо хоч внутрішня організація російської армії і була значно захитана упадком військової моралі, але в пункті українізації окремих дивізій, всі російські елементи, ліві й праві, прибічники царської влади і прихильники нового демократичного ладу, соціялісти і кадети, большевики і меншевики одним словом, всі об'єднувались у цій антиукраїнській поставі. Навіть там, де ми сподівались знайти зрозуміння, де високі функції командуючих дивізій чи армій, чи навіть цілого фронту виконували родовиті українці, і там зустрічали ми вороже відношення. Так, наприклад, у Бердичеві була головна квартира головнокомандуючого південно-західним фронтом генерала Володченка. Коли ми вступили з ним у переговори з приводу українізації частин цього фронту, він не тільки категорично відмовився виконати накази Української Центральної Ради в справі українізації частин армії, але ще й загрозив, що пошле до Києва кілька полків, щоб, як він казав, розігнати Українську Центральну Раду, яка, на його думку, стала на шлях зради російської єдности. Цей генерал Володченко був українцем з походження, але ж він найбільше з усіх інших ставав на перешкоді творення перших частин нашої армії. Інший генерал, який був корінним росіянином і командував арміями південного фронту, генерал Щербачев, виявляв без порівняння більше зрозуміння політичної ситуації, яка витворилась на Україні, і не тільки погодився на українізацію дивізій свого фронту, але виявив готовість увійти в політичний контакт з Українською Центральною Радою і виконувати директиви українського центру. Але це було становище командуючого генерала. Інші ж співробітники його головної квартири і штабу унеможливлювали цей контакт і де тільки могли перешкоджали процесові українізації армії.

З огляду на таке становище, корпус генерала Скоропадського, який перебував на південнозахідньому фронті і українізація якого закінчена була в кінці жовтня 1917 року, опинився в досить тяжкій ситуації між збольшевизованими частинами фронту, які мали свій центр у Рівному, з відомою комуністкою Бош на чолі, та іншими російськими частинами

генерала Володченка, що залишилися вірними урядові Керенського і знайшли значне підсилення в чеських леґіонах, на чолі яких стояв волинський чех Григор'єв (не мішати з так званим отаманом Григор'євим). Треба додати, що в цьому часі творились численні банди дезертирів, які грабували і плюндрували села. Ці банди, часом дуже численні і добре озброєні,, деклярували себе залежно від обставин і коньюнктури, раз большевицькими відділами, іншим разом українськими, а як вимагали цього обставини, то й відділами уряду Керенського. Одна з таких банд стерирозувала Таращанський повіт, де довший час оперувала, зайнявши саме місто Таращу. Коли в Петрограді стався большевицький переворот, ця банда оголосила себе большевицьким відділом і з неї була зформована большевицькими комісарами так звана Таращанська дивізія, яку наші частини в листопаді 1917 року оточили і розбили.

Творення українських частин в запіллі теж було не легким завданням. Це може виглядати парадоксально, але головною перешкодою цьому був брак кваліфікованих і певних з національно-українського погляду старшин і підстаршин. Та й самому українському військовому центрі, в Генеральному Військовому Комітеті, не було видатних військових фахівців, які були б в стані створити хоч би початки реґулярної української армії.

Великою перешкодою був національний романтизм, який охопив деяких нечисленних генералів українського походження, які зголошувались і до Української Центральної Ради і до Генерального Військового Комітету. Я не можу забути одного епізоду під час першої масової української демонстрації в Києві в березні 1917 року. Стрункими лавами йшли тоді київські українці вулицями Києва під жовтоблакитними прапорами, маніфестуючи національно-визвольні жадання України. В певному моменті, коли український похід минав величавий будинок опери і Фундуклеївською вулицею вливався живим потоком на Хрещатик, раптом серед демонтрантів наступило замішання. Якийсь вершник під'їхав на буланому коні до походу і щось почав кричати. Виявилось, що це був якийсь старий генерал, який звернувся до українців з закликом: "хлопці, піддержуйте мене"! Крім цього речення він до демонстрантів нічого не казав. Очі його світились гарячково

і він дуже хвилювався. Може він пригадав козацьку старовину, але не був стані робити реальних висновків. Так ми й не могли від нього докладніше довідатись чого він хоче. Він все повторював свій заклик, щоб "українські хлопці" його підтримали. Подібних романтиків, віддалених від дійсного життя, було тоді чимало. Розуміється, цей елемент не міг відограти якоїсь позитивної ролі при творенні української збройної сили.

Генерали російської армії українського походження, які були покликані до Генерального Військового Комітету, не створили диспозиційного центру українських військових сил. В більшості вони займали чисто коньюнктуральне становище в українській справі. Один з найздібніших генералів цієї групи, генерал Кірей, на якого ми покладали великі надії, у вирішальний момент втік на Північний Кавказ, де творилась російська добровольча армія генерала Денікіна. Він, щоправда, залишив листа, в якому виясняв свої політичні позиції і писав, що він мав намір залишитися в Україні і працювати над організацією української армії, але тільки до того часу, коли створиться новий осередок російської імперіяльної думки. Тепер, коли цей осередок повстав на півдні, він покидає Україну, щоб працювати для тієї ідеї, якій він складав як старшина присягу. Таких самих поглядів, за дуже рідкими вийнятками, трималися й інші російські генерали українського походження. Це були, так би мовити, "тимчасові українці", українці, "до виповідження". Вони приєднались до українського національного руху, щоб створити на Україні противагу дозріваючому большевизмові, і погоджувались працювати в українській армії, але тільки до часу відновлення Російської Імперії.

Характеристичний епізод мав місце і з генералом Скоропадським, командуючим єдиним українським корпусом на південнозахіднім фронті. Коли він з'явився на прийняття, влаштоване на його честь в резиденції графині Браніцької в Бердичівському повіті, де зібралась численна група польських і російських магнатів, він, між іншим, відповідаючи на запитання одного з присутних про будуччину України, зробив зауваження, що Україна формується тепер як окрема держава, щоб бути осередком політичного і соціяльного порядку, а коли відродиться нова імператорська Росія, то немає ніякого

сумніву, що й Україна приєднається до нової політичної системи. Це зауваження генерала Скоропадського потім передавалося на різні лади, але з перебільшенням. Цю автентичну версію я чув від тодішнього адьютанта генерала Скоропадського, поляка Орловського, якого я зустрів кілька років пізніше у Варшаві в сеймі, де він був послом польського "Стронніцтва Людового" від Замостя.

Версія про тимчасовий характер української держави, яку висловив Павло Скоропадський на прийнятті у графині Браніцької, могла бути виявом традиційної вірности роду Скоропадських російській короні. Пізніше, коли Павло Скоропадський був гетьманом і в його оточенні знаходилось чимало російських монархістів, версія ця кружляла в Києві в іншій, більш виразній формі, а власне, що нібито гетьман мав сказати в розмові з видатними російськими монархістами, серед яких знаходився командант зформованого в Києві відділу російської добровольчої армії граф Келлер, що коли в Росії наново повстане імператорська влада, "я поверґну Україну к стопад єво імператорского велічества". Цю версію я вважаю за малоправдоподібну з тої хоч би причини, що гетьман утримував в ті часи дуже близькі зв'язки з шефом штабу німецьких окупаційних армій генералом Ґренером, з політичними порадами якого гетьман і його оточення дуже числилися. А генерал Ґренер, як відомо, не був прихильником реставрації імперії Романових і вважав таку реставрацію не тільки за ілюзоричну, але й за шкідливу для інтересів Німеччини. Отже, трудно припускати, щоб гетьман Скоропадський, який був дуже обережним і тактовним, міг би зложити такого роду декларацію представникам російських монархістів. Це, розуміється, не міняє ні в чім загального політичного наставлення гетьмана в ті часи. Він був переконаний, що розв'язання української проблеми треба шукати в системі імперіяльного розвитку Росії — імперіяльного у властивому значенні цього слова, себто пов'язати політичний і економічний розвиток України з відродженням Російської Імперії, з захованням автономних прав України. Гетьманський акт федерації з неіснуючою ще новою Російською Імперією, проголошений після мілітарної поразки Осередніх Держав, був актом не тільки коньюнктуральним, що мав на меті, як це заявляли пізніше різні

прихильники Скоропадського, утворити плятформу порозуміння з державами Антанти, але й відповідав усьому наставленню та родинним традиціям гетьмана.

Так чи інакше корпус, яким командував генерал Скоропадський, творив на Правобережній Україні досить сильну заслону проти большевицьких російських формацій і був ніби островом мілітарної дисципліни і сили в хаосі розкладу й деморалізації південнозахіднього фронту. В цьому була велика заслуга будучого гетьмана перед українською справою, заслуга, якої не можна забувати або зменшувати тільки тому, що гетьман Скоропадський сам по собі був експонентом консервативних і реакційних кіл і в силу свого російського виховання, як і аристократичного становища в імперії Романових (він був генерал-адьютантом царя), бачив будуччину України в пов'язанні її з будучою Росією, у відроження якої він вірив.

Я так довго затримався над характеристикою гетьмана Скоропадського і його перших кроків на Україні тому, що ці риси діяльности Павла Скоропадського були до певні міри типовими й для інших генералів українського походження. З тим фактом треба було рахуватись; Генеральний Військовий Комітет, маючи надійними українськими патріотами тільки нижчі старшини, мусів переборювати величезні трудноці при формуванні українських військових частин і, що найважніше, при виробленні загального пляну військової організації України. І зовсім безпідстамним є закид наших різних критиків, що в силу партійного ключа і всевладної партійної математики, на чолі Генерального Військового Комітету поставлений був, так би мовити, цивільний український політик і діяч Симон Петлюра, який був українським соціял-демократом. Якби цю справу вирішували у вузькопартійних інтересах, то ані Український Військовий З'їзд, ані Українська Центральна Рада не призначали б соціял-демократа на таке відповідальне становище, бо ж соціял-демократи були в меншості. Більшість членів Українського Військового З'їзду належали до української партії соціялістів-революціонерів, а в Українській Центральній Раді ця партія разом з членами Всеукраїнської Селянської Спілки становила абсолютну більшість. Отже, якби справа була такою простою, як це представляють різні критики, то не Симон Петлюра був би визначений шефом Ге-

нерального Військового Комітету, а один з видатніших соціялістів-революціонерів з їх військової групи. А таких було чимало. Пригадати хоч би полк. Пількевича, команданта саперного полку, підполк. Жуковського або сотника Кедровського, які були вибрані на членів Генерального Військового Комітету.

В особі Симона Петлюри була знайдена людина, що, не дивлячись на своє цілком цивільне минуле, зрозуміла всю вагу військової організації України, як і складний характер підготовних організаційних кроків. Між іншим, в той самий час у російському Тимчасовому Уряді на чолі військового міністерства став Александер Гучков, відомий російський політик і людина наскрізь цивільна. Крім того, на чолі військової організації, особливо в переходову добу, треба було поставити такого українського діяча, який разом зі зрозумінням значення військової справи, єднав би в собі глибокий український патріотизм і вірність національній справі. І такою людиною був власне Симон Петлюра.

Особливо гостро відчувався брак кваліфікованих і досвідчених старшин-українців, надійних з погляду національних інтересів. Це були попросту одиниці і тому доводилось ставити на чолі не тільки сотень, але полків і дивізій людей без відповідного військового досвіду. З моїх особистих спостережень і зустрічей, а мав я їх чимало, було не багато полковників російської армії, які були б свідомими українцями в повному значенні. Від полковника вниз було трохи більше старшин-українців, що мали відповідні кваліфікації і могли перебрати команду. Кілька коньюнктуральних генералів українського походження не могли входити в рахунок. І ось у таких обставинах відбувалася організація українських частин. Треба було шукати революційних методів у творенні нової української армії. Треба було шукати відповідного людського матеріялу на старшин і одночасно дбати про те, щоб до старшинської верстви не діставалися агенти ворогів.

Далі буде.

Нам пишуть

Рýжден 17. 12 81.

До Адміністрації
Вістей Комбатанта в Канаді.
Вельмишановні панове,

Наш Відділ ОбВУ у Великій Британії в Ружден рішив відіслати 2 числа Вістей Комбатанта і більше не бажаємо його читати і за него платили. Просимо ласкаво більше на наш Відділ такого журналу не присилати. Краще дайте хай його читає пан Григоренко.

З вояцьким привітом

голова Відділу

М. Князевич.

Філяд. 3. 2. 82 р.

Вельмишановні Панове,

Пересилаючи чеком (22 дол.) передплату за "Вісті К." на 1982 р., включаю скромну датку (10 дол.) на пресовий фонд.

Читаю "Вісті К." від "дошки до дошки" з задоволенням. Журнал дуже цікавий, об'ективний, справді соборницький. Бажаю Вам і надалі якнайкращих успіхів.

З вояцьким привітом

Михайло Білик

Січень 26-тий, 1982

Вельмишановна Редакціє:

З великою приємністю читаю цей направду гарний журнал. А передовицю Д-ра Малецького прочитую **не один раз!** Ґратулюю за редагування.

Залучую чек на $32.00 — з того $12.00 вплата на передплату за 1982 р., а $20.00 на прес. фонд "В.К.".

Прийміть найкращі побажання! З правдивою пошаною!

М. Янчура

Ванкувер, Б. К., Канада.

Військові новини

На конференції Брітанського комонвелту, яка відбулася у Мельборні, Австралія, порушувано чимало справ світової політики, а серед них на першому місці була справа Намібії. Як відомо, справу усамостійнення Намібії приготовляла комісія із п'яти держав, призначених ОН. Між членами Комонвелту було багато новопосталих африканських держав та деякі теж із азійських держав. Ціллю цього пляну є переведення усамостійнення Намібії, але при усуненні небезпеки, щоб Москва і її сателіти, а зокрема Куба, яка в сусідстві Намібії, в Анґолі, тримає свій експедиційний корпус силою коло 18 тисяч, не могла інтервеніювати.

**
*

Коли узгіднювано дату між секретарем США, Олександром Гейґом, і міністром закордонних справ А. Ґромиком, що в Женеві, Швайцарія, почнуться американсько-совєтські переговори у справі роззброєння 30 листопада 1981 року, здавалося, що це домовлення стане новим наріжним каменем у цих переговорах. Але, як виявилося, що ще заздалегідь перед конференцією Москва розпочала погрожувати американцям. Газета "Правда" погрозила, що, якщо американці не підуть на бажані Москвою уступки, то Москва сама знайде засоби для ґарантування балянсу сил між Сходом і Заходом.

**
*

У тому часі, коли у США велися гарячі дебати над тим, чи продавати Савдійській Арабії, крім оборонних літаків АВАКС, іншу зброю, доставки до сусідів і противників Савдійської Арабії — Південного Ємену і Етіопії не припинюються і Москва їх помітно збільшує. У своєму останньому виступі Москва домагається, щоб у майбутні переговори Середнього Сходу включити Ізраїль, Єгипет та інші заінтересовані країни того району для "повного та остаточного замирення".

**
*

Американські й єгипетські офіційні чинники подають, що акції лівійського лідера Муаммара Кадафі пов'язані й узгіднені з плянами Москви створили ланцюг приязних собі держав на африканському континенті. Цей ланцюг мав би простягатися від берегів Індійського океану через Етіопію, Судан, Чад і на північ до Лівії, а на півдні до інших прихильних держав. Судан мав би зайняти в цьому пляні ключеву позицію і тому довкруги ньо-

го сконцентровані різні акції африканських сателітів Москви. Створення такого безперервного ланцюга совєтських союзників оточило б Єгипет з трьох сторін і значно послабило б його стратегічні позиції, дуже зрештою важливі у плянуванні Заходу.

Міністер оборони Ізраїля, Аріель Шарон, висловив застереження і негодування ізраїльського уряду проти постачання американцями Іракові модерної зброї з електронічним приладдям у такій великій кількості, що вона може бути загрозою для цілого обширу. Ірак є формально союзником Москви, звідки він діставав майже всю свою зброю, але після вибуху війни з Іраном, СРСР почав відмовлятися доставляти та доповнювати йому запаси амуніції. Це й було основною причиною, що пакт приязні між Іраком і СРСР почав слабнути і тратити на вазі, з чого скористала Америка, яка почала нав'язувати ближчі контакти з Іраком. Виглядає, що Москва розраховує на недалекі можливості безпосередньої інтервенції в Ірані, і тому не хоче, щоб у її "поході до теплих портів" їй не стояв на перешкоді засильний мілітарно Ірак.

На основі інформацій італійських спеціялістів, які працювали в ядерному реакторі під Багдадом в Іраку і про який було стільки різнородних та розбіжних вісток, а в першу чергу про "прецизність бомб" скинених ізраїльськими літаками — виявилася дійсна правда, яка має в собі посмак сенсаційности. З тих вісток виходить, що атака ізраїльських літаків була тільки маневром, а в дійсності реактор був зірваний, підложеними заздалегідь бомбами в критичних його пунктах. Ці бомби вибухли в часі ізраїльського налету, зактивізовані електроним приладдям з літаків.

З Марокко наспівають вістки, що бої між мароканськими реґулярними частинами і підтримуваними Альжирією партизанами Полісаріо тримають уже довго, але в останньому часі значно посилилися. Недавно партизани прийшли в бойовому порядку з усім вирядом з республіки Мавретанії та великою силою напали на місто і ґарнізон Ґуельта Земмур. У завзятих боях, що тривали цілий день, партизанам вдалося за допомогою совєтських ракет зістрілити два мароканські літаки. Зістріленим виявився американського виробу літак "Геркулес С-130", який був на висоті 6,000 метрів і французького виробу "Міраж" на висоті 9,000 метрів.

У Східньому Берліні відбулася велика військова парада для відзначення 32-ої річниці постання східньо-німецької держави. Проти цієї паради запротестували, як провокації, три західні держави, які відповідають за адміністрацію Берліну та які стаціонують свої війська у Берліні — США, Велика Брітанія і Франція. Одначе ні совєтське командування у Східньому Берліні,

ні уряд комуністичної Східньої Німеччини не звернув ніякої уваги на той протест. У параді приймали участь різні роди військ з модерною зброєю, а між ними були теж перший раз елітарні з'єднання та одиниці для спеціяльних десантних завдань. На трибуні, як почесний гість, між комуністичними достойниками був генерал Михайло Зайцев, що є командиром советських військ у Східній Німеччині. Советська армія у Східній Німеччині складається переважно з ударних і ґвардійських частин, вивінуваних наймодернішою зброєю. Вона нараховує 410,000 бійців.

Ще у 1942 році німецькі підводні човни затопили були англійський кружляк "Едінбург", який перевозив золото з Мурманська до США, як заплату за доставлений товар. Вартість його була 80 міл. долярів. Морська фірма, яка зуміла його видобути з затопленого кружляка, отримала 45 відсотків, що є 36 міл. Рештою суми поділилися Англія і СРСР — з тим, що Англія отримала одну третину, а СРСР — дві третини. Найгірше на видобуванні вийшла фірма "Джессоп Марін", що з призначених їй грошей держава забрала 90 відсотків на податок. Коли врахувати витрати на покриття коштів видобутку, то фірмі залишився за ввесь її труд не цілий мільйон долярів.

У минулому році на кордоні між Південною і Північною Кореями прийшло аж сім разів до зудару між збройними відділами. В останньому зударі, який був найбільшим і тривав майже годину, зударилися два більші відділи, але які страти були по обидвох боках — не відомо. Зудар започаткували вояки Північної Кореї, які відкрили несподівано вогонь, а їм відповіли південно-корейські із подвійною силою. Здогадуються, що причиною зудару була втеча члена із т. зв. "міжнародного комуністичного куреня", який береже кордон, чеха по національності. Він перебився на південний бік і попросив азилю у США.. Це перша така втеча вояка із цієї міжнародної комуністичної формації.

Коли появилася вістка, що уряд Еспанії схвалив своє приступлення до НАТО, то, як і слід було очікувати, найрішучіше проти цього виступив СРСР. Москва порушила всі можливі спружини, щоб до цього не допустити. Приступлення Еспанії до НАТО значно збільшує оборонний потенціял цієї коаліції не лише в Західній Европі, але теж і в районі Середземного моря та в Африці. Це також великою мірою зміцнить ударну силу еспанської армії, яка доповнить, а в дечому перемінить своє озброєння та, отримавши нову оборонну техніку, зможе застосувати нові методи й акції. Соціялісти й комуністи, які були в опозиції до приступлення Еспанії до НАТО, намагалися у своїй пропаґанді доказати, що членство Еспанії у цій новій коаліції нічого не дає тій країні, а тільки виставляє її на небезпеку ядерної атаки на випадок евентуальної війни.

Президент Судану, Аль-Німейрі, почав переводити заходи для збереження внутрішнього спокою в Судані, та забезпечення цієї країни перед аґресією збоку Лівії. Лівійські частини й групи міжнародних терористів, озброєних совєтською зброєю і оплачуваних Лівією, перебували на границях Судану, проникали на його територію нелеґально й намагалися приготувати акції на ширшу скалю. Теперішній уряд США признав Суданові більшу збройну допомогу.

Найбільш авторитетний у світі Міжнародний інститут стратегічних студій у Лондоні опублікував основну студію про небезпеку майбутньої війни. Всі автори цієї студії прийшли до висновку, що за існуючих умов велика міжнародна війна — неможлива. Атомова зброя зі своєю нищівною потужністю, а в багатьох випадках також і своєю безконтрольністю, унеможливлює вести майбутню війну. а тим більше розраховувати на перемогу. Інститут стверджує, що всі компоненти у ведені війни вказують на те, що "ядерну війну не можна буде контролювати".

З нагоди роковин видання Деклярації Бальфура 1917 року, якою покладено політичні основи для створення самостійної держави Ізраїля, у цілому ряді міст Ізраїля, у яких мешкає арабське населення, відбулися демонстрації і зудари з поліцією та військом. Центром демонстрацій і більших зударів з військом були міста: Наблюс, Рамаля і великий університет Бір Цайт. Демонстранти виступали також проти встановлення Ізраїлем цивільної адміністрації у містах і селах на правому березі Йордану, де дотепер була військова влада. Велика частина арабів протестувала тому, що військову владу вважали "за переходову і недовгу", а цивільна влада заповідає постійне перебування.

Рішення американського уряду, щоб розпочати серійну продукцію бомбовозів типу Б-1, зустріло досить сильну опозицію у Конґресі. Збройова комісія Конґресу веде далі опити в цій справі, як теж і в справі загального дозброєння США, але продукція бомбовозів Б-1 все ще не певна. Голова комісії, конґресмен М. Прайс, заявив секретареві оборони, К. Вайнберґерові, що, мовляв, тепер дещо запізно на таку будову і її треба було здійснювати кілька років раніше.

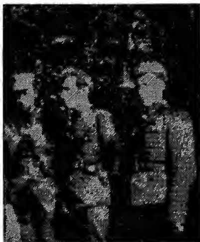
Після дуже довгих та затяжних дебат сенат США схвалив пропозицію уряду про продаж для Савдійської Арабії радарних літаків типу АВАКС та іншої зброї на загальну суму 8,5 більйона долярів. На підставі цієї ухвали адміністрація США може продати Савдійській Арабії не тільки літаки типу АВАКС, але також іншу зброю, зокрема протилітунські і протитанкові ракети, звичайні бойові літаки та інше модерне військове устаткування.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В АДМІНІСТРАЦІЇ ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА:

РІМІНІ 1945-1947 Збірник статтей, упорядкував Всеволод Б. Будний, стр. 328, багато ілюстрована		20.00
ЗАГРАВА НА СХОДІ Спогади і документи з праці Військової Управи, Роман Крохмалюк, стр. 352, ілюстрації		15.00
БЕЗ ІЛЮЗІЙ, Мирослава Малецького, коментарі на актуальні теми, стр. 238	т.о.	15.00
	м.о.	10.00
ДОРОГАМИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ, 2-ге видання, Василь Верига, про дивізію "Галичина", стр. 260 (т.о. вичерпана)	м.о.	10.00
СЕРЦЕ І ЗБРОЯ, Ярослав Курдидик, вірші, стр. 76		3.00
УКРАЇНЦІ В ГЕНЕРАЛЬНІЙ ГУБЕРНІЇ, проф. Володимир Кубійович, Історія Українського Центрального Комітету, стр. 660, ілюстрації		9.50
БІЙ ПІД БРОДАМИ, 2-ге видання. Збірник статтей, ред. Олега Лисяка, стр. 352, ілюстрації		10.00
УКРАЇНСЬКЕ ЮНАЦТВО В ВИРІ 2-ї світової війни, Зенон Зелений, стр. 280, ілюстрації	м.о.	7.00

Ті, що відійшли...

На знімку (із 1947 р.) зліва: Сотенний Бурлака, д-р Скала та чотовий Марко.

12 липня 1981 року в місті Ст. Пітерсбурґ на Фльориді, США, відійшов у Вічність на 59-му році життя старшина УПА, лікар перемиської сотні, командира "Бурлаки", учасник великого рейду на Захід

— св. п. д-р БОГДАН ГУК-СКАЛА.

Вічна Йому пам'ять!

В. Дашко-Марко

ГРИГОРІЙ КРІЛЬ

*27. 1. 1914 †21. 11. 1981

21 листопада 1981 р. в Ст. Кетеринс помер Григорій Кріль. Покійний народився 27 січня 1914 року в с. Жерниця Вижна пов. Сянік. У вересні 1943 р. зголосився до української дивізії, був у полоні в Ріміні і Англії до 1948 р. В 1951 р. виїхав з Англії до Канади до Едмонтону і працював деякий час у контрактора, потім одружився і господарював на фармі в Альберті.

1974 р. переїхав до Ст. Кетеринс, де працював в заводі будови і направи кораблів у Порт Веллер до 1979 р.

У Ст. Кетеринс покійний Григорій був активним членом української католицької церкви св. Кирила і Методія, а пізніше св. Івана Богослова, Станиці Братства к. в. 1 УД УНА, філії Суспільної служби і Будівельного комітету, членом основником світлички ім. Т. Шевченка при парохії св. Івана Богослова, співав у хорі "Гомін",

був членом ЛВУ. Г. Кріль був скромний, лагідної вдачі, працьовитий і сумлінний; за короткий час свого побуту в Ст. Кетеринс з'єднав собі багато приятелів.

Під час тризни проведено збірку, з чого передано на будівельний фонд церкви 296 дол., на прес фонд "Гомону України" — 83 дол. і "Вісті Комбатанта" — 83 дол.

К. Фіцик

СТЕПАН ПІЦЮРА

(* 28. IX. 1904 — † 22. XII. 1981)

Степан Піцюра народився 28-го вересня 1904 року в селі Зарайсько, Самбірського району, Львівської области. По закінченні Учительської Семінарії в Самборі, покликують його до польського війська. Рекрутський вишкіл переходить у 59-тому полку піхоти в Іковроцлавію, а опісля із ступенем підхорунжого закінчує старшинську школу в Ґрудзьондзу, після чого починає старання для одержання вчительської праці, яку в кінці одержує, але не на українській території, тільки на далекій Віленщині в селі Ґлінцішні, близько литовської границі.

Тут гарно влаштовується та, завдяки своїм вродженим товариським властивостям, з'єднує собі прихильність місцевого польського населення.

Працюючи серед поляків, не пориває зв'язків з українським життям. Передплачує всі видання "Червоної Калини", НТШ у Львові та іншу українську пресу. Прибав він там чималу українську бібліотеку, якою користувались і польські інтеліґенти, буваючи у нього не рідкими гістьми. Це знайомство стало йому опісля у великій пригоді, коли опинившись на Сибірі, його знайомі допомогли Степанові вирватись з московської тюрми і вступити в ряди Корпусу Андерса.

У 1939-му році, перед вибухом Другої світової війни, Степана знову покликують поляки до війська. По розвалі Польщі більшовики арештують його

й доводиться йому побувати в тюрмах Вілька, Бялистоку, Вілейки та Полоцька, де й засуджують його на 5 років тюрми тільки за те, що будучи у польському війську — "захищав польське реакційне правительство". По засуді в Полоцьку, перевозять його до концентраційного табору а Комі.

Восені 1941 року Степан зголошується до Корпусу Андерса. Після перевишколу переходить до відділу постачання і транспорту. Із Сибіру приїжджає до Ірану, відтак через Ірак, Палестину і Єгипет до Італії під Монте Касіно.

По капітуляції Німеччини опиняється в Неаполю, звідки з початком 1946 року, з рештками 2-го Корпусу Андерса, переїжджає до Великої Брітанії.

6-го лютого 1947 року підпоручника Степана Піцюру звільнено з активної військової служби та призначено до Корпусу офіцерів резерви.

По демобілізації переїжджає до Лондону, де стає членом Союзу Українців у Великобрітанії, а літом 1951 року приїжджає до Канади і поселюється в Торонті, де вже перебував його старший брат — Іван.

**
*

Св. п. Степана Піцюру зустрів я перший раз у Свято-Миколаївській Українській Школі в Торонті, а було це 1957 року.

Спільність поглядів на важливість навчання та виховання нашої дітвори в любові до країни походження своїх батьків, та глибоке переконання, що коли ми, вчителі, защепимо в серцях своїх учнів хоч частинку своєї власної любови до всього, що українське, — ми не тільки сповнимо свій професійний обов'язок, але також продовжимо українське життя в Канаді.

Отже, спільна праця в українській школі стала підставою нашої дружби. Щоденне навчання в школі, та зусилля, щоб нашу Рідну Школу зробити для наших дітей "малою Україною", в якій панував би український дух, — переконали мене, що Степан Піцюра — не тільки великий український патріот, але й непересічний учитель-педагог. Був він працьовитим і строгим у своїх вимогах, але рівночасно дуже вирозумілим і справедливим. Тому учні не тільки шанували його й респектували, але й любили.

Головною ціллю в житті Покійного Степана була праця на полі навчання і виховання української дітвори. Тій праці присвятив Покійний Степан останні 24 роки свого життя.

По довголітній праці у Свято-Миколаївській Рідній Школі, останні роки свого життя віддав Українській Школі Філії УНО, Торонто Захід. Він часто підчеркував занепад української мови серед української молоді. Рятунок для нашої мови бачив він у наших церквах, організованості вчительства, допомозі наших громадських і політичних організацій та нашій пресі.

В роках 1974-77 був він адміністратором "Вістей Комбатанта".

М. Федак

КАПЕЛЯН УГА О. ІВАН ЛЕБЕДОВИЧ

У Філядельфії помер 24 червня 1981 року колишній польовий духовник Української Галицької Армії о. Іван Лебедович на 91-му році життя.

Народився 2 вересня 1890 року в Горайці, повіт Чесанів. Теологічні студії закінчив у Духовній семінарії у Львові і Перемишлі в 1914 році, а свячення відбулися 5 грудня 1915 р. в Перемишлі. Був катехитом у школах в Сяноці, й адміністратором в парафії Павлокома, пов. Березів.

В час Першої світової війни був покликаний до австрійської армії і повнив від травня 1916 р. душпастирські обов'язки при вишколі 1-ої армії в Семигороді. В березні 1918 р. був приділений до 77-го полку, з яким виїхав на італійський фронт. В часі 13-ої австрійської офензиви попав над рікою П'явою в італійський полон, з якого був звільнений в березні 1919 р. У Відні зголосився до військової Місії Уряду України, приїхав до Станиславова, а Державний Військовий Уряд приділив його, як польового духовника, до 1-го Галицького Корпусу.

УГА 16 липня 1919 р. перейшла річку Збруч. Під час злуки УГА з Червоною армією був якийсь час у містечку Чечельник і тут перебув щасливо страшенну пошесть тифу. Більшовицька команда зліквідувала становища польових духовників і о. Лебедович короткий час був учителем для неграмотних, вступив до 5-ої Сокальської бриґади, яка була переорганізована в кінний полк під командою полковника Миколи Аркаса, який переїхав в квітні 1920 року на протипольський фронт і зайняв бойові позиції біля містечка Літин на Поділлі.

Весною 1920 року галицькі частини під командою сотника Юл. Головінського зірвали неприродний військовий союз з Червоною армією і мали в пляні злучитися з бойовими частинами Дієвої Армії УНР, але поляки розброїли їх і заслали до табору в Тухолі на Помор'ю.

Їдучи з Проскурова до цього табору, поїзд з полоненими зипинився у Львові, де в переходовому таборі на станції Яловець, о. Лебедович захворів. Завдяки лікарю д-ві Барвінському одержав відпустку і виїхав до Селиськ біля Динова до своєї рідні. Потім став сутрудником в селі Віжомлі, біля Судової Вишні, а вкінці був парохом і деканом в містечку Бірча на Лемківщині.

Виїхав на еміґрацію в 1944 р. до Німеччини, а звідтам до Америки; осів спочатку разом з дочкою Ромою і зятем д-ром Мирославом Навроцьким у Філядельфії, де був парохом церкви

В 1976 р. дістав службове підвищення й працював у центральній установі в Оттаві, а в 1978 р. був на посаді обласного ревізора федеральної ветеринарної служби на південне Онтаріо з осідком у Торонто. На цьому пості захопила його передчасна смерт від пістряка.

Д-р Клименко присвячував чимало часу й суспільно-громадським справам. Від самого початку побуту у Саскатуні він з дружиною Мирославою включилися в організаційну систему УНО й обоє вони виконували різні функції в її керівних органах. Крім того д-р Б. С. Клименко був головою дирекції української кредитової спілки "Нова громада" й членом Об'єднання українських ветеринарних лікарів Канади, де займав пости секретаря і скарбника, був членом станиці Б-ва кол. вояків 1-ої УД УНА в Торонто, був великим ентузіястом діяльности "Смолоскипу" в обороні ув'язнених українских патріотів в Україні.

Похоронні богослуження відправилися увечорі 19 липня у похоронному заведенні м. Ошави, а похорон відбувся в понеділок 20 липня при участі численного громадянства та представників організації УНО, Об'єднання українських ветеринарних лікарів, федерального Міністерства хліборобства; від Братства кол. вояків 1-ої УД УНА прощав д-ра Клименка побратим Микола Стек. Похоронні богослуження відправляли о. крилошанин Вол. Жолкевич, та оо. Р. Набережний і Б. Остапович.

У пам'ять свого чоловіка пані Мирослава зложила 1000 дол. на Шевченківську фундацію, як пропам'ятний фонд його імени, й на пресовий фонд "Вістей Комбатанта".

М. Н. В. В.

ГІЛЯРІЙ ІВАН ЗАРИЦЬКИЙ
*7. 7. 1923 — †7. 11. 1981

Для всіх його товаришів, які з ним дружили він був "Ясьо", якого ніхто не міг не любити, і тому втрата його для всіх є дуже болючою.

Сл. п. Гілярій закінчив народню школу 1934 р., а іспит зрілости склав з відзначенням 1941 р. Одним із перших зголосився до 1-ої УД УНА й там перейшов усі вишколи від рекрутського до старшинського, які закінчував з найкращими успіхами. В переформованій по бою під Бродами Дивізії став командиром 1-ої сотні батальйону "Фізилірів", яку під Бродами вів сл. п. пор. Микола Городиський. На чолі цієї сотні брав участь в боях на Словаччині, Словінії та під Фельдбахом. По

на командних постах за визволення України.

В Німеччині взяв участь в творенні Української Національної Армії під проводом генерала П. Шандрука і полк. Дяченка (був командантом 3-ої сотні в чині поручника).

Пізніше від президента М. Лівицького дістав звання сотника, а згодом майора в Канаді.

В таборах ДП був творцем організації Союзу Бувших Українських Вояків, був начальником відділу.

До Канади прибув у 1950 році і тут працював секретарем генеральної управи СБУВ і одночасно секретарем 5-ої станиці СБУВ у Торонто. Декілька років був представником від 5-ої станиці до КУК. Був членом УНДС, СУЖЕРО, Української Катедральної Громади, виконував обов'язки секретаря управи і бухгалтера. Подорожував по Канаді й організував або поліпшував відділи СБУВ. За таку працю ніколи не отримував платні, а навпаки, був дуже жертовний. Час, труд і фінанси були для покійного Дмитра "ніщо" (так він любив казати).

Останні роки був членом Генеральної управи СБУВ, секретарем Крайової ради Ордена Симона Петлюри та Воєнних хрестів УНР.

Д. Сачківський нагороджений Орденом С. Петлюри, двома воєнними Хрестами, медалею св. Архистратига Михаїла.

Ю. С.

Д-Р БОГДАН СТЕПАН КЛИМЕНКО

У п'ятницю 17 липня 1981 р. у Загальному шпиталі м. Торонто помер д-р Богдан Степан Клименко, колишній доброволець української дивізії "Галичина". Покійний народився 27 січня 1923 р. у Львові, де він закінчив середню освіту в 1941 р. в кол. філії академічної гімназії (тоді вже советська Середня школа).

В 1942 р. почав студії на Львівському ветеринарному інституті, а в 1943 р. одружився з Мирославою Чуйко й того року зголосився до української дивізії, ступаючи слідами свого батька Ігнатія, який у 1914 р. був добровольцем в Українських Січових Стрільцях. Закінчивши рекрутський вишкіл Клименко дістав відрядження продовжувати ветеринарійні студії, спочатку у Берлінскому університеті, а пізніше у Ляйпціґському, які він закінчив весною 1945 р.

По капітуляції Німеччини жив з дружиною та своїми і її батками в таборах для біженців у Зальцбурзі, в Австрії, а в 1948 р. виїхав до Чіле у Південній Америці. Тут він скоро став на працю по своїй професії ,і вивчивши еспанську мову, скоро здобув собі загальну пошану й довір'я у чілійського громадянства. Не зважаючи на добрі умовини, вони тужили за своїми родинами та за українською громадою і в 1965 р. подружжя Клименків переїхало до Канади. Тут д-р Клименко став на працю у федеральному міністерстві хліборобства (як інспектор м'яса та м'ясних виробів, спочатку у Саскатуні, а опісля у Принц Альберт у Саскачевані. Тим часом він нострифікував свої дипломи, але ще й підвищив свої кваліфікації і викладав у Саскачеванському ветеринарному коледжі на третьому курсі та був консультантом професорського колективу того коледжу.

св. Миколая, а згодом парохії у Форт Сіті та Чесаб. Був членом НТШ і священичого Т-ва св. Андрея.

До історії "Українська Галицька Армія", яку видав в 1958 р. був. хор. УГА Дмитро Микитюк у Вінніпеґу, написав джерельну працю п. н.: "Роля українського галицького духовенства в Лиистопадовім зриві", а своїм власним коштом видав великого формату на 324 сторін джерельну працю п. н.: "Полеві Духовники Української Галицької Армії" 1963 р. у Вінніпеґу.

Дмитро Микитюк, хор. УГА

БЛ. ПАМ. МИХАЙЛО КЛЬОЦКО

Несподівано 22 жовтня 1981 року помер Михайло Кльоцко.

Михайло народився 21 листопада 1921 р. в Зах. Україні. В 1944 році голоситься до Української Дивізії, з котрою проходить воєнні дії, а пізніше полон в Італії і Англії. По звільнені з полону виїжджає до Канади і поселюється у Вінніпеґу, де працює для міста. Тут він стає членом Братства 1-ої Української Дивізії УНА, Товариства Рідна Школа ім. Маркіяна Шашкевича, Інституту Просвіти, СУМ, стає парафіянином катедри свв. Володимира й Ольги та членом КУК. Він був добрим і жертовним членом українського суспільства.

Похорони Михайла Кльоцка відбулися в катедрі Свв. Володимира й Ольги при співі зібраного хору під дириґентурою Ю. Гнатюка, а друзі по зброї стояли біля домовини з прапорами.

26-го жовтня о. Музичка відправив Заупокійну Службу Божу і виголосив пращальне слово, а друзі-дивізійники несли домовину і прапори. На цвинтарі Всіх Святих у Вінніпеґу від друзів по зброї пращальне слово сказав голова Станиці Братства А. Загорода.

На тризні промовляли о. Музичка та А. Загорода, в імені Станиці, який проголосив збірку, зібрано 68 дол. й розділено: 25 дол. на "Поступ", 25 дол. на "Гомін України" і 18 дол. на "Вісті Комбатанта".

МАЙОР ДМИТРО САЧКІВСЬКИЙ

1 листопада 1981 р. на удар серця помер майор Армії УНР Д. Сачківський.

Під час панахиди були присутніми прапороносці 5-ої станиці СБУ Вояків та - Дивізії "Галичина". Промову в церкві виголосив митрат прот. Юрій Ференсів, а на цвинтарі — майор В. Роєнко. Після похорону відбувся поминальний обід. Господарем "тризни" був сотник Б. Оранський. Промовляли: Б. Оранський, поручник П. Гончарук та найближчий побратим покійного Ю. С.

Дмитро Миколаєвич Сачківський народився 10 вересня 1903 року в с. Розничи, Колківського р-ну, Волинської области в Україні. Вже молодим студентом брав участь у війні в Армії УНР. З 1920 по 1939 рік під польською окупацією на Волині брав активну участь в громадському, політичному і церковному житті.

В 1939 р., після "визволення" Червоною армією був арештований за приналежність до ОУН. В 1941 р., під час масового розстрілу політичних в'язнів, на щастя, залишився живим. У Другій світовій війні далі працював

капітуляції згуртував довкруги своєї сотні багато вояків Дивізії, щоб пробитися через большевицькі лінії до Шпіталю, де були брітійські війська. Згодом в полоні в Ріміні брав активну участь в житті табору.

Від 1946 р. до 1949 р. студіював в Німеччині, а по переселенні до ЗСА тут продовжував фахові, інженерські студії працюючи рівночасно в інженерсько-будівельній фірмі на керівних постах.

Важка професійна праця не стала на перешкоді в його активній праці на громадському та комбатантському відтинку. Він безкоштовно служив його громаді професійною інженерсько-архітектурною працею. Від початку заснування Братства Охорони Воєнних Могил "Броди-Лев" був його активним членом-основником, а опісля в Станиці Братства 1-ої УД УНА в Нью Йорку брав активну участь в її житті.

Любов до Батьківщини вщепив своїм дітям, які є активними в українській громаді.

Похоронено сл. п. Гілярія на цвинтарі св. Духа в Вашинґтон Вил Н. Й. 11 листопада 1981 р., а пам'ять по ньому остане живою у всіх.

ІВАН ЖУРАКІВСЬКИЙ

*11 червня 1901 р. в Києві
†18 січня 11982 р.

Ройовий Армії УНР в 1920-ім році. Після таборів інтернованих у Польщі жив у Франції. Був філателістом і виставляв поштові марки України на багатьох виставках у містах Франції, чим популяризував українську справу. Брав участь у громадськім житті. Залишив вдову Ольгу і сина Тараса (вдівця) з двома малолітніми синками.

Похоронений 23 січня у Сенон, Жіронде у Франції.

Степан Кінта

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

З Пентаґону повідомляють ,що Командування повітряних військових сил обрало компанію НОРТРОП, як головного контрактора для продукції нового "бомбовоза-неведимки", який характеристичний тим, що його не буде видно на ніякому ворожому радарі. Як відомо, противники США, а в першу чергу Москва, підняли були велику пропаґандивну кампанію проти цього, просто неймовірного проєкту, який щойно тепер буде зреалізований. Наразі не появилося ніяке вияснення, чому адміністрація попереднього президента Картера зволікала досить довго з продукцією цього "бомбовоза-невидимки"?

Заплянований оточувальний маневр, що його розпочали сальвадорські військові частини проти партизанів, не закінчився повним успіхом. Ліві партизани перейшли на терен Гондурасу, куди сальвадорські вояки не можуть вступати. Але тепер, як виходить із гондураських повідомлень, частини Гондурасу приступили до загальної акції проти них. Від деякого часу США намагаються доставою зброї допомогти Гондурасові у його акціях.

Ціна: $3.25